

BEYAZ ZAMBAKLAR ÜLKESİNDE

**Atatürk'ün okul müfredatına
alınmasını istediği kitap**

Çeviri
Ahmet Seyrek

Sonsuz Edebiyat:142
ISBN: 978-605-384-906-3
Yayıncı Sertifika No: 16238

BEYAZ ZAMBAKLAR ÜLKESİNDE

Yazar: Grigory Petrov
Çeviri: Ahmet Seyrek
Yayın Yönetmeni: Ender Haluk Derince
Görsel Yönetmen: Faruk Derince
Yayın Koordinatörü: Gamze Elmacı

Baskı: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088 Çifte Havuzlar Yolu Acar Sitesi No: 4
Davutpaşa/İSTANBUL

YAKAMOZ KİTAP © 2015, Grigoriy Petrov
Orijinal Adı: Finland: The Country of White Lilies
Yayınevinden izin alınmaksızın tümüyle veya kısmen çoğaltılamaz, kopya
edilemez ve yayımlanamaz.

YAKAMOZ KİTAP / SONSUZ KİTAP
Gürsel Mah. Alaybey Sk. No: 7/1 Kağıthane/İSTANBUL
Tel: 0212 222 72 25 Faks: 0212 222 72 35
www.yakamoz.com.tr / info@yakamoz.com.tr
www.facebook.com/yakamozkitap
www.twitter.com/yakamozkitap
www.instagram.com/yakamozkitap
www.instagram.com/yakamozkitap

KİTAP ve SİZLERE ULAŞTIRILMASI

ÜZERİNE NOTLAR...

Milletlerin kaderini tayin eden ve huzur ve refaha doğru yol almasını sağlayan hadise “milli uyanış” olarak ifade bulur. Milli uyanışa giden yol ise yüksek ahlak, çok çalışmak ve üretmekten geçer ki bu ancak sağlam temellere dayanan bir eğitimle mümkündür. Eğitim sistemini sağlam temeller üzerine inşa edemeyen toplumların kaderi ne yazık ki hüsrandır. Fertlerinin çalışmadan, üretmeden refah içinde yaşamının yollarını aradığı [genellikle de bulduğu] toplumlar, özgürlüklerini ve bağımsızlıklarını kaybetmekle yüz yüze kalırlar.

Elinizdeki kitap, bir milletin uyanışına tanıklık eden Grigory Petrov’un, geleceğe ışık tutan tespitleri ve gözlemlerini içermektedir. Ne tesadüftür ki, kitabın ilk baskısı, altı yüz yıl üç kıtada hüküm süren Osmanlı İmparatorluğunun küllerinden, Anadolu’da uyanan bir milletin, Atatürk’ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyetini ilan ettiği yıla rastlar. Yaşamını Rusya, Bulgaristan, Yugoslavya, Fransa gibi ülkelerde geçiren yazar, altı yüz yıl İsveç’in daha sonra da Rusya’nın egemenliği altında yoksul ve ezilmiş bir hayat süren Finlandiya’ya yaptığı sayısız seyahatlerinde tanıklık ettiği Fin halkının milli uyanışını bu kitapta özetlemiştir. Yazar, kendisini Fin halkının uyanışına adanmış J. V. Snelman ve ona yoldaşlık eden bir avuç aydınının yaşamı etrafında, eğitim başta olmak üzere, okumanın, öğrenmenin, çalışmanın önemine değinerek, toplumsal ahlakın tesis edilmesinde ailenin rolünü vurgular.

1917’de bağımsızlığını ilan eden Finlandiya, IMF ve BM araştırmalarına göre dünyada refah düzeyi yüksek ülkeler sıralamasının başlarında yer almaktadır. Fin halkı milli uyanışını eēitimle gerçekleştirmiştir. Günümüzde Finlandiya’nın eēitim sistemi tüm dünyada örnek gösterilmektedir.

Ulu nder Atatürk’n Cumhuriyetin ilk yıllarında ēretmenlere bedelsiz olarak daēıtılmasını saēladığı ve okul müfredatına alınmasını istediēi kitap, günümüzde de ibret ve ders alınacak mesajlar içermektedir.

Kitabın sizlere ulaşmasının saēlanması, ETNA A.ř. firmasının, ticari kaygıların ötesinde bir anlayışla, topluma katkı saēlama gayretinin ifadesidir. Her zaman eēitimle birlikte insana yapılan yatırımın önemini vurgulayan ve elinizdeki kitabı keşfederek sizlere ulaştıran Sevgili Dostum Mehmet ÖZKOL’u, bu yüce düşüncesinden dolayı yürekte kutluyorum.

“İlim Çin’de de olsa gidip öğreniniz” diyerek bize yol gösteren bir inanç sistemine baēlı olanlar, elbette yazarın inancına ya da yabancı bir ülkenin halkına hayranlık duymakla itham edilemezler. Söz konusu endişeye mahal veren bu anlayış, ne yazık ki yaşadığımız toplumda yer etmiştir ve ülkemizin kalkınmasının önünde en büyük engeldir. Düşünmek, tartışmak, örnek almak ve iyi örnekler üzerinden toplumu yönlendirmeye çalışmak nasıl hayranlık olarak algılanabilir?

Prof. Dr. Karamehmet YILDIZ

İÇİNDEKİLER

YAZAR HAKKINDA.....	9
SÖZLERİ	17
JOHAN VILHELM SNELMAN.....	21
FİNLANDİYA.....	25
Helsinki.....	27
Dünyanın En Şaşırtıcı Eğitim Sistemi: Finlandiya.....	31
Pasi Sahlberg.....	32
Herkes Eşit, Ücretsiz Eğitim.....	41
Eğitim Küçük Bir Ülkenin Güvencesidir.....	43

Küresel sorunları eğitimle çözmek	43
Oyun ve Bakım Çocukları Okula Hazırlar ..	45
Öğretmen Eğitimi	
Kaliteli Öğretimi Sağlar.....	48
Standartlaşan Eğitsel Amaçlar.....	49
Finlandiya Eğitim Sistemi	
Sil Baştan Değişiyor	50
Yeni Fin Yaklaşımı Tam Olarak Nedir?	55
TARİHTEN İBRET	59
KAHRAMANLAR VE HALK.....	63
IKUYNEN TAYSTELU (SONSUZ MÜCADELE)	71
SUOMI	93
JOHAN VILHELM SNELMAN.....	97
DİN ADAMLARI	103
FİNLANDİYA'NIN İDARESİ	111
KIŞLA.....	117

FUTBOL.....	131
EBEVEYNLER VE ÇOCUKLAR.....	143
HALK ÜNİVERSİTESİ	151
HAYDUT JOHAN KAROKEP	157
KÖYLÜLER, İŞÇİLER VE ESNAFLAR	193
DÖNME GAZETECİ.....	199
KENDİNİ HALKIN SAĞLIĞININ KORUNMASINA ADAYAN DOKTOR	213

YAZAR HAKKINDA

Grigory Spiridonoviç Petrov (d. 1866, Rusya - ö. 1925, Paris), Rus hatip, gazeteci, yazardır.

20. yüzyıl başında Rusya'nın en tanınmış papazlarından, en çok okunan halk yazarlarından birisiydi. Görüşleri nedeniyle kiliseden kovulduktan sonra kendisini tamamen yazarlığa verdi; gazeteci ve hatip olarak kitleleri etkilemeyi sürdürdü. Bolşevik Devrimi gerçekleştiğinde ülkeden kaçmak zorunda kaldı, Yugoslavya Krallığı'nda geçirdiği son yıllarında pek çok eser kaleme alıp konferanslar verdi. Eserleri, Sovyet döneminde ülkesi Rusya'da yasaklanmıştır ancak Bulgaristan'da ve o yıllarda yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde

etkili olmuş, devrin aydınlarını etkilemiştir. Beyaz Zambaklar Ülkesinde adlı kitabı, Türkçede en çok okunan yabancı eserler arasına girmiştir. 1886'de din okulundan, 1891'de Petersburg İlahiyat Akademisi'nden mezun oldu ve din görevlisi olarak tayin edildi. Kilisedeki görevinin yanı sıra Mihaylov Harp Okulu, Aleksandrov Lisesi, Teknik Okulu ile Petersburg'un farklı liselerinde ders verdi. Bir hatip, gazeteci ve hoca olarak ünü yayılınca Çarlık ailesi tarafından prensleri eğitmesi için saraya davet edildi. Ancak fikirleri kilise yöneticilerini rahatsız etmeye başlayınca 1903'te okullarda verdiği dersler kendisinden alındı ve kilisedeki görevinden çıkarıldı; saraydaki işinden de ayrılmak zorunda kaldı.

1907'de 'zararlı gazetecilik faaliyetlerinden ötürü' Petersburg yakınında bir manastıra sürgün edilen yazar, manastırda bulunduğu sırada adaylığını koymadığı halde Rusya'nın İkinci Duma'sına milletvekili seçildi.

1908'de kilise yönetimine hitaben yazdığı mektupta yer verdiği eleştirilerine bağlı olarak kiliseden afroz edildi. Kendisine karşı açılan dava sonucunda din görevliliği mesleğinden ihraç edildi, 7 yıl Petersburg ve Moskova'da yaşaması yasaklandı ve

20 yıl bir süreyle devlet işlerinde çalışmaktan men edildi.

Papazlık rütbesi alındıktan sonra ünü daha da artan yazar, 1908'den itibaren Kırım'da ikamet etti. Rusya'da ve yurt dışı ülkelerde gezerek çok sayıda konferans verdi. Yurt dışında gezdiği yerler arasında en çok Finlandiya'dan etkilendi. Yazıları, 'Russkoye Slovo' adlı gazetede her gün yayımlandı. Kitapları Balkan ve Avrupa ülkelerinde çevrilip yayımlandığından yurt dışında tanındı.

Petrov, Ekim Devrimi'nden sonra Bolşevikleri rahatsız eden görüşleri nedeniyle çeşitli baskılar görüyordu; ihtilal kaosunda yakınlarını ve oğlunu kaybetmişti. 1920'de Kırım'dan kalkan ve içinde ülkeden kaçan Denikin Ordusu mensuplarının bulunduğu son gemiye yalın ayak ve üzerindeki pijamayla binerek hayatını kurtarmayı başardı. İstanbul'dan geçtikten sonra kısa bir süre Gelibolu'da kaldı ve daha sonra bir grup Rus göçmeniyle birlikte Yugoslavya Krallığı'na geçti. Yazar, Yugoslavya Krallığı'nda yöneticiler tarafından büyük ilgi gördü ve Belgrad Üniversitesi'ne profesör olarak tayin edildi. Son yıllarında üniversitedeki derslerinin yanı sıra, tüm ülkeyi gezerek konferanslar verdi; hatip ve gazeteci-yazar olarak büyük bir üne kavuştu.

1925'te sağlık durumu ktleŒen Petrov, mide kanseri nedeniyle ameliyat için devlet imknlarıyla Paris'e gönderildi ancak iyileŒemeyerek 18 Haziran 1925'te hayatını kaybetti. Yakılan naaŒının külleri eŒi ve kızının yaŒadığı Novi Sad kasabasında defnedildi. Mezarı daha sonra kızı tarafından Münih Œehrinin Ostfriedhof Mezarlığı'na nakledildi.

Bulgaristan'da yaŒayan arkadaŒı Bojkov'un bu ülkede kurduğu 'Petrov Kültür ve Eğitim Cemiyeti' sayesinde kitapları Bulgarcaya çevrilip yayımlanan yazar, bu ülkede büyük ilgi gördü. Özellikle 1925'te Beyaz Zambaklar lkesinde (Finlandiya) adlı eseri Bulgaristan'da yayımlandığında Bulgar Eğitim Bakanlığı tarafından kitlelere önerildi ve Bulgaristan'da tüm eserlerine karŒı büyük ilgi doğdu.

Petrov'un kitaplarının baŒarısı Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türkleri yoluyla Türkiye'ye ulaŒtı. 1928'de üç kitabı Bulgarcadan Türkçeye çevrilip basıldı. Özellikle Ali Haydar Taner'in çevirisiyle yayımlanan Beyaz Zambaklar ülkesinde adlı yapıt, Türkiye'deki aydınların dikkatini çekti. Kitabın içindeki fikirler ülkede uygulanması gereken bir eğitim ve kalkınma modeli olarak görüldü.

AB'nin geniŒlemeden sorumlu komiseri Oli Rehn, 5 Temmuz 2007'de İstanbul'da yaptığı

‘Türkiye’nin AB’ye girişinde Finlandiya’nın rolü’ konuşmasının neredeyse tamamını ‘Beyaz Zambaklar Ülkesinde’ki kahramanlara ayırır ve şöyle der: “Türkiye ve Finlandiya’nın siyasi mitolojisindeki önemli benzerlikler de dâhil iki ülke arasındaki önemli bir tarihi bağlantıyı hatırlatmak istiyorum. Bu bağlantı, modern Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Kemal Atatürk’e kadar dayanır. O, Gregory Petrov’un ünlü Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabını Türk eğitim kurumlarında zorunlu bir kitap olmasını istedi. Kitap, Fin ulusal kalkınmasını ve milli düşünür J.V. Snelman aracılığıyla eğitim ve sivil toplumun önemini açıklar. Atatürk’ün aynı zamanda, daha sonra Kış Savaşı’nda Fin bağımsızlığının lideri ve Batı demokrasisinin savunucusu General Mannerheim’in bir hayranı olduğu da bilinmektedir. Dahası 1956’dan 1981’e kadar çok uzun süre Finlandiya başkanlığını yürüten Urho Kekkonen gençliğinde Atatürk devrimlerini okumuştur. Finlandiya bağımsızlık ve kalkınmasında Snelman ulusal bir düşünür; Mannerheim bir asker ve stratejik lider; Kekkonen ise bir devlet adamıdır. Türkiye’de ise tüm bu üç karakter Kemal Atatürk’te birleşir.”

Kitabın ön sözünü kaleme alan D. Bojkov, Finlandiya’yı bakın nasıl anlatıyor:

“Gara inersin, bir yolcu gibi büfeyi ararsın. Bütün Avrupa’da büfenin ne olduğunu, orada her şeyin üç misli, beş misli fiyatla satıldığını herkes bilir. Fin büfesinde, Fin lokantasında olduğu gibi, bildiğim kadarıyla hiçbir şey satılmaz. Büfeye sofralar kurulur. Yemekler büyük bir orta masasına konur. Rafların bir kenarından her çeşit tabak, kaşık, bıçak, çatal görünür. Her şey masaya açık olarak konulmuştur. Kimse dağıtım yapmaz. Yemek, içmek isteyen her yolcu dilediği şeyi kendisi alıp doldurur. Doyasıya yiyip içer. Öğle, akşam yemekleri için bir ya da bir buçuk markkayı kendisi kasaya öder.

Viburg’ta otelde iki hafta kadar kaldığım halde kaç gece yattığımı, ne zaman gideceğimi, kaç defa öğle ve akşam yemeği yediğimi bilmiyorlardı. Hesabı benim yapmam, ona göre para ödemem gerekti.

Tramvaya binersin biletçi yok. Kontrolör yok. Parayı kutuya atar, dilediğin yere gidersin.”

Finli bir öğretmen bunun nedenini şöyle açıkladı: “Rusya’da, bütün Avrupa’da olduğu gibi, halka güven olmadığı için bilet satılırsa, kondüktörü denetlemek için kontrolör konulursa, peki o zaman kontrolörleri kim denetlesin? Biz, kontrolöre değil, halka, insanlara inanırız...”

Petersburg'da Fin memurlarının çalıştığı özel bir Fin garı var. Bu garda daha ilk adımda olağanüstü bir şey duyulur. Rus garları ve gişelerinde pislik, düzensizlik görülür; bağırmalar, gürültüler işitilir. Finlilerin tarafıysa tertemiz, düzenli, sessizdir. Vagonlarda ne büyük ayrılık var! Bizimkilere benzer Rus vagonları sanki tükürük hokkası, sıyrıntılı, çeşitli notlar ve isimlerle dolu. Yolcularla kontrolörler arasında ya da sadece yolcular arasında sürekli anlaşmazlıklar çıkar. Fin vagonlarında herkes yerini bilir. Hiçbir anlaşmazlık olmaz, kimse vagona tükürmez, yüksek sesle konuşmaz, sigara içmez. Örnek bir temizlik. Ucuz olan üçüncü mevki yataklı vagonlar pek güzel döşenmiş, tertemiz çarşafarla örtülü. Yolculukta kimse seni rahatsız etmez. Uyurken kimse seni yüksek sesle konuşup uyandırmaz. Finlandiyalılar konuşmaz, fısıldaşırlar... Büyük şehirlerde binlerce insan sokaklarda dolaşır. Birileri gelir birileri gider; yalnız başlarına veya topluca yürürler; karşılaşşırlar, dururlar, konuşurlar ama çıt çıkmaz. Kalabalığın sesi duyulmaz. Finlandiya'da Rus kültürü olmadığının ilk belirtisi budur. Finlandiya'da polisler, jandarmalar bağırmaz. Faytoncular insanı azarlamaz; karşılaşan dostlar, düşünce ve duygularını boğaz paralarcasına söylemez. Finlandiya'da insanlar hür oldukları için, istedikleri zaman, diledikleri

yerde şarkı söylemek, çalgı çalmak gibi hakları olduğunu düşünmez. Fransa'da bile insan yazın sokak gürültüsünden uyuyamaz. 'Bataklıklar ülkesinde' insanlar daha çok başkalarının hak ve hürriyetlerini düşünür. Orada hürriyetin değeri yüksektir ama olur olmaz bahanelerle başkalarına tatsızlık vermek anlamına gelmez.”

SÖZLERİ

Ülkede kültür işçisi yoktu. Halkın zekâsı uyu-
yordu. Cahillik, bilgisizlik artıyordu. Ka-
labalık ve yoksulluk da artış gösteriyordu. Devlet
yoksullaşyordu. Ahlakça, fikirce, ekonomice iflasa
sürükleniyordu. Oysa biraz okuyup yazmış olanlar,
ülkenin haklı olarak kendi kalkınmasını bekleyece-
ği insanlar ne yapıyordu? Onlar budalaca ama ilgi
çekici uydurmaları okumaktan sarhoştular.

Hiçbir şeyde aşırıya kaçmamalı... Hiçbir şey tek
yanlı, tek gözlü olmamalı... Her şey ölçülü olmalı,
zamanında ve yerinde yapılmalı.

İnsan, yeryüzünün en değerli yaratığıdır. O,
Tanrısal yaratılışın baş tacıdır. Bu dünyada her şey

insan içindir. Sanat, bilim, teknoloji, bütün bu güzellikler ve zenginlikler insanları daha güvenli huzurlu ve mutlu etmek için ortaya konulmalıdır. Bunlar insanı daha aydınlık günlere götürmelidir.

Devletlerin güç ve zaafı, milletlerin ilerleme ve yozlaşması yalnızca devlet adamlarının ehil oluşlarından ve yönetim kabiliyetlerinden veya beceriksizliklerinden kaynaklanmaz. Yöneticiler iyi veya kötü olsunlar, kahraman veya zalim olsunlar, onlar kendi milletlerinin birer yansımasıdır. Onlar, milli ruhun birer kopyasıdır. Onlar, halk kitlesinin içinden doğmuştur. Bir millet nasılsa, devlet adamları da onlar gibidir. İşte bu nedenledir ki, eskiden beri 'Her millet, layık olduğu idareye ve devlet adamlarına sahip olur' denilmiştir.

Güney ülkelerinde mercan adaları vardır. Mercanlar taşlardan kopan minik parçalardır. Bu minik parçalar görünmeden büyürler ve sonuçta üzerinde insanların yaşadığı kocaman adalar haline gelirler. Diğer taraftan, güney ülkelerinde insanların yaşamlarını felç eden küçük karıncalar yaşar. Bu karıncalar evleri, mobilyaları kemirirler. İnsanları evlerinden kaçmaya mecbur bırakırlar. Ülkemizde nasıl bir emek harcayacağız; yaratıcı mı yoksa yıkıcı mı?

Zaman geçtikçe nesiller sürekli değişiyor. Her nesil, kendisiyle birlikte yeni kavramlar, söylemler, yeni ihtiyaçlar ve talepler geliştiriyor. Yeni nesillere artık eskimiş, zaman aşımına uğramış yönetim biçimleri ve yasalar zorla uygulanamaz.

Eğer gençliğin ruhunu tarım yapılmayan bir tarla gibi kendi haline bırakırsanız, orada yabancı otlar ve dikenler biter. Anne ve babalar da çocuklarının kalplerini ve beyinlerini işlemeden kendi hallerine bırakırlarsa, orada da istenmeyen huy ve davranışlar baş gösterir.

Aydın olmak, modaaya uygun kıyafetler giymek veya kolalı yakalık ve modern şapka takmak değildir. Halk size, iyi bir ücret almanız ve akşamları sözde okuma salonlarında iskambil ve domino oynamanız için okutup terbiye vermedi. Okumuşların hepsi ulusal zekâyı geliştirmek, ulusal vicdanı uyandırmak, ulusal iradeyi güçlendirmek zorundadır.

Tarihte öyle milletler gelmiş geçmiştir ki, yiğitlikleriyle, ihtişamlarıyla gözlerimizi kamaştırırlar. Fakat bunlar sonunda, genel bir ahlak bozukluğunun kurbanı olmuşlardır. Ben sizi topluca çürümekten, düşünsel bir uyanışa çağırıyorum! Kitabımın her bölümünün, her sayfasının sonunda okurlarıma

şunu hatırlatmak isterim: Hayat yapıcılığına ne zaman başlıyorsunuz? Siz ey bay ya da bayan, hayata borcunuzu ne zaman ödeyeceksiniz?

JOHAN VILHELM SNELMAN

1 2 Mayıs 1806'da doğdu, 4 Temmuz 1881'de öldü. Finlandiyalı filozof, yazar ve diplomattır. Snelman İsveç'in Stockholm kentinde dünyaya geldi. Babası Kristian Henrik Snelman bir gemi kaptanı, annesi ise ev kadınıydı. 1808-09 yıllarında Rusya'nın Finlandiya'yı işgali ve yarı bağımsız Finlandiya Dükalığı'nın kurulmasıyla, ailesi 1813 yılında Finlandiya'nın Kokkola kentine taşındı. Annesi Maria Magdalena Snelman bu hadiseden bir sene sonra hayata gözlerini yumdu. Hegel üstüne akademik çalışmalarının sonucu 1835'te Helsinki Üniversitesi'ne ders vermek üzere da-

vet edildi. Üniversitede yaptığı çalışmalar sonucu Lönnrot ve Runeberg ile birlikte kuşağının ünlü fenomenleri arasında yerini aldı. Snelman'ın dersleri üniversitede kısa sürede popüler oldu fakat 1838'de üniversitelerin devlet kontrolüne alınmasıyla devlet otoritesine karşıt görüşler sindirilmek istendi ve Snelman'ın dersleri geçici olarak kaldırıldı.

Snelman bu hadise sonucu kendi kararıyla Finlandiya'dan ayrıldı ve 1839-1842 yılları arası İsveç ve Almanya'da yaşadı. Helsinki'ye döndüğünde popülaritesi daha da artmıştı fakat politik nedenlerle üniversiteye geri dönmesi mümkün olmadı. Bunun yerine Kuopio'da bir okulda müdür olarak görev aldı. Bu esnada bazı politik yazılar yayınladı. İsveççe çıkardığı Saima Gazetesi'nde, eğitimin İsveççeden Finceye çevrilmesini ve Fin kültürünün her alanda desteklenmesini savundu. Saima Gazetesi 1846 yılında hükümetçe kapatıldı. 1848-1849 yılları arasında Helsinki Üniversitesi'ne profesörlük için yaptığı başvuru reddedildi. İsveç'e taşınmayı düşündüyse de 1855'te Kuopio'dan ayrılarak Helsinki'ye kesin dönüş yaptı. Snelman, Çar Nikola 1855'te ölünceye değin zor ekonomik şartlar altında ailesini idare etmeye çalıştı. Ancak çar öldük-

ten sonra tekrar kendi yazılarını yayınlama imkânı buldu.

En sonunda 1856'te Helsinki Üniversitesi'ne profesör olarak atandı. 1863'teyse Finlandiya Parlamentosu'nda senatör olarak görev aldı. Maliye bakanlığına kadar yükseldi ve 1865'te Finlandiya'nın kendi para birimi olan markkayı hizmete sundu. 1868'de çok fazla politik karmaşa çıkardığı gerekçesiyle istifaya zorlandı. Her şeye rağmen 1866'da onurlandırılarak Parlamento'nun Onur Konsülü'ne dâhil edildi.

Snelman hayatının geri kalanını da politikayla uğraşarak geçirdi. Bugün bile milliyetçi hareketlerde onun izi ve fikirleri kuvvetli olarak hissedilmektedir. Hayatını konu alan, Grigory Petrov'un kaleme aldığı, Beyaz Zambaklar Ülkesinde adlı kitap hem Türkiye'de hem de Bulgaristan'da büyük beğeni toplamış, Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle tüm askeri okullarda okutulması zorunlu tutulmuştur. Finlandiya'da her yıl 12 Mayıs Snelman Günü adıyla kutlanmaktadır.

FİNLANDİYA

F inlandiya coğrafyası 13. yüzyıldan itibaren İsveç Krallığı'nın ilgisini giderek artan ölçüde cezp etmiş; özellikle de o dönem kayda değer bir güç olarak ortaya çıkmaya başlayan Rusya'ya (Novgorod Prenslığı) karşı yürütülen nüfuz mücadelesinde Finlandiya toprakları ön planda olmuştur. Fin topraklarını ele geçirmek üzere İsveç tarafından düzenlenen 'haçlı seferleri', 13. yüzyılın sonlarına doğru bu coğrafyanın gelecek 550 yıl İsveç egemenliğinde kalmasıyla sonuçlanmıştır. Öte yandan, Finlandiya toprakları ilk kez 1323 yılında İsveç Krallığı ile Novgorod Prenslığı arasında imzalanan Pahkinasaari Anlaşması'na konu olmuş; bu anlaşmayla Finlandiya, doğudaki küçük bir bölümü dışında

resmen İsveç kraliyet mülkü haline gelmiştir. Bu şekilde, İskandinav kültür ve yönetim tarzına tabi olan Finlandiya, 1581'de İsveç tacına bağlı bir Büyük Prenslük olarak ilan edilmiştir. Ancak, dönemin büyük güçleri olan İsveç ve Rusya arasındaki mücadele her zaman Fin toprakları üzerinde etkili olmuş ve 1808-1809 Fin Savaşı sonucunda Finlandiya, 'Büyük Dükalık' adı altında Rus Çarlığı'na bağlanmıştır. Rus çarının 'Büyük Dük' olduğu bu düzenlemede Finlandiya genel valilerce özerk olarak idare edilmeye başlanmıştır. Bolşevik İhtilali'nin hemen ardından ise Finlandiya, 6 Aralık 1917 tarihinde (önceden Petrograd Sovyeti'nin onayını alarak) bağımsızlığını ilan etmiştir.

II. Dünya Savaşı sırasında Stalin'in baskılarına boyun eğmeyen Finler, SSCB ile iki kez savaşmıştır. Finlandiya bu savaşlarda mağlup olmasına, topraklarının %12'sini doğu SSCB'ne bırakmasına ve savaş tazminatı ödemesine karşın, Baltık ülkeleri gibi Sovyet işgaline uğramamıştır. II. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde, Doğu ve Batı Blokları arasında tarafsızlık siyaseti izleyen Finlandiya, Sovyetler Birliği'nden çekindiği için Batı dünyasıyla ilişkilerini sınırlı tutmuştur. 1955'te BM ve Nordik Konseyi'ne üye olan Finlandiya, Soğuk Savaş'ın son

dönemlerinden başlayarak, Batı dünyası ile ilişkilerini geliştirmeye hız vermiş ve 1986'da EFTA, 1989'da Avrupa Konseyi ve 1995'te AB'ye üye olmuştur. AB'ye katılan Finlandiya, askeri tarafsızlık politikasını devam ettirmekle birlikte AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikası'nın dışında kalmamaya çalışmakta; ayrıca NATO ile Barış için Ortaklık Programı çerçevesinde iş birliğini geliştirmeye gayret etmektedir. 1975 yılında imzalanan Helsinki Nihai Senedi, Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı'nın (AGİT) kurulmasına giden süreci başlatmıştır. İnsan hakları ve demokratikleşme konularını dış politika alanında sürekli gündeme getirmesiyle bilinen Finlandiya, 2006 yılının ikinci yarısında üstlendiği AB dönem başkanlığı ve 2008 yılında üstlendiği AGİT dönem başkanlığı ile son yıllarda dış politika alanında daha görünür bir konum elde etmiştir. Ayrıca, Finlandiya eski Cumhurbaşkanı (1994-2000) Martti Ahtisaari, 2008 yılı Nobel Barış Ödülü'nü almıştır.

Helsinki

1550 senesinde İsveç Kralı Gustaf Vasa tarafından Vantaa Nehri ağzına kurulan Helsinki, Tallin'le beraber Baltık Denizi'nde bir ticaret üssü haline

gelmiştir. 1600'lü yılların ortasındaysa, günümüz Helsinki şehri inşa edilmeye başlanmıştır. 1748'de İsveç Krallığı, gittikçe artan Rus saldırılarına karşı Helsinki'yi daha iyi koruyabilmek amacıyla bir ada üzerine yapılmış deniz kalesi özelliğini taşıyan Suomenlinna'yı inşa etmiştir. 1809 yılında Ruslar Finlandiya'yı ele geçirerek 1812'de Helsinki'yi Çar Dükalığı'nın başkenti ilan etmişlerdir.

Finlandiya'nın 1917 senesinde bağımsızlığını ilan etmesinden sonra Helsinki başkent olarak önemi arttırmış, geleneksel ve aynı zamanda işlevsel bir çizgi ile yeniden imar edilmeye başlanmıştır. 1952 senesinde savaşın etkisinden kurtulmuş olan Helsinki, büyük bir başarı göstererek yaz olimpiyatlarına ev sahipliği yapmıştır. Hızlı gelişimini sürdüren Helsinki, zamanla bölgesinde önemli bir metropole dönüşmüş ve 1975 senesindeki Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Toplantısı gibi büyük toplantı ve zirvelere ev sahipliği yapmıştır.

600 bin civarında nüfusa sahip Helsinki, Avrupa'nın en yeşil ve temiz başkentlerinden biridir. Helsinki'nin çok eski tarihi bir geçmişi olmasa da, 18. yüzyılda inşa edilmiş binalar bile sıkı bir şekilde korunup muhafaza edilerek günümüze kadar gelebilmiştir. Şehir, neo-klasik ve günümü-

zün modern mimarisiyle harmanlanmış yapılarıyla dikkat çekmektedir. 1822-1852 yılları arasında ünlü Alman mimar Carl Ludwig Engel tarafından tasarlanan ve inşa edilen, Helsinki'nin sembollerinden birisi olan, önünde 1809 yılında İsveç hâkimiyetine son veren Rus Çarı II. Alexander'ın heykeli bulunan ve halk arasında 'beyaz kilise' olarak da tanımlanan Tuomio Katedrali görülmeye değer bir yapıdır. Şehir merkezinin en eski bölgesi sayılabilecek olan Senato Meydanı'nda (Senaatintori) yer alan bu katedralden başka aynı mahalde, yine 1700'lerde yapılan, 1800'lü yılların ortalarına doğru Engel tarafından otel olarak yeniden tasarlanan ve 1930 senesinde Helsinki Belediye Binası olarak tanzim edilen yapı, 1832'de inşaatı tamamlanan tarihi Helsinki Üniversitesi binası, bugün başbakanlık olarak hizmet veren eski devlet konseyi binasıyla 1757 senesinde ünlü bir tüccar olan Johan Sederholm tarafından inşa edilen ve şehrin en eski binası olan Sederholm Evi Müzesi de bulunmaktadır. Helsinki'nin merkezindeki Katajanokka semtinde bulunan, 1868 tarihinde Bizans-Rus mimarisinde yapılmış ve Batı Avrupa'nın en büyük Ortodoks kilisesi olan Uspenski Kilisesi görülmeye değerdir.

Helsinki, genellikle yaz aylarında çok sayıda g n birlilik ve kısa süreli ziyaretçiyi ağırlar. Yazın, halkın yanı sıra, turistlerin de ilgi gösterdiği Kauppatori'de (Pazar Meydanı), günlük taze sebze, meyve, balık gibi gıda ürünlerinin yanında, Finlandiya'da üretilen el işlerini ve hediyeelik eŐyayı bulmak mümkündür. Meydana yaklaşık yüz metre uzaklıkta bulunan Esplanade Caddesi, üzerinde dünyaca tanınmış markaların mağazalarının da yer aldığı önemli bir alıŐveriŐ bölgesidir. Söz konusu cadde üzerinde yer alan Esplanade Parkı, soluklanmak ve yaz aylarında düzenlenen halka açık konserler için tavsiye edilebilecek yerler arasındadır. Esplanade Caddesi'nin sonunda yer alan Stockmann AlıŐveriŐ Merkezi, Kuzey Avrupa'nın en büyük alıŐveriŐ merkezi olup, giriş katında oldukça büyük bir kitabevi de bulunmaktadır. Helsinki'nin savunması için 18. yüzyılda yapılan ve 1991'de UNESCO tarafından kültürel miras olarak tanımlanan Suomenlinna Adası'ndaki kale ve surlar da görülmeye değerdir. Adaya Kauppatori'den kalkan teknelerle yaklaşık 15 dakikada ulaŐmak mümkündür. Ayrıca, Korkeasaari Adası  zerine kurulan ve doğa yürüyüŐü için tercih edilen hayvanat bahçesi turistlerin ilgisini çekmektedir. Her mevsimde ayrı bir güzelliğin bulunduğu, 'açık hava müzesi' olarak adlandırabileceğimiz ve

koruma altında bulunan Seurasaari Adası'nda, Fin halkının geçmişteki yaşamı örnek yapı ve maketlerle sergilenmektedir.

Helsinki'de Finlandiya Ulusal Müzesi (Suomen Kansallismuseo), Kùltürler Müzesi (Kulttuurien Museo), Savaş Müzesi (Sota Museo) gibi tarih ve Ateneum Sanat Müzesi, Modern Sanat Müzesi (Kiasma), Helsinki Sanat Müzesi (Helsingin Taide Halli) gibi kültür ve sanat ağırlıklı müzeler bulunmaktadır. Helsinki şehrinde, Ren geyiği, Baltık Denizi'ne özgü balık çeşitleri, mantar ve doğal çalı meyvelerinin ağırlıkta olduğu Fin mutfağı örneklerinin sunulduğu restoranların (Fince: ravintola) yanı sıra, Türk, İtalyan, Fransız, Hint, Çin, Tayland gibi dünyanın değişik damak tatlarının denenebileceği çok sayıda lokanta, 'bistro' ve 'cafe' de bulunmaktadır.

Dünyanın En Şaşırtıcı Eğitim Sistemi: Finlandiya

“Finlandiyalı çocukların okul yaşamı, Finlandiya'nın bizzat uygulamakta olduğu gençlik ve eğitim politikalarının sonucudur; PISA testlerinin değil. Fin eğitim sisteminde okuma becerile-

ri, bilim ve matematik okuryazarlığı kadar sosyal bilimler, görsel sanatlar, spor ve pratik becerilerin geliştirilmesi de önemli. Finli çocuklar anaokul ve ilkokul hayatları boyunca oyun oynar ve zevk alarak öğrenirler. Finli öğretmenler de, ebeveynler de matematik veya fen derslerindeki soyut kavramları öğretmenin en iyi yolunun müzik, drama ya da spor uygulamaları olduğunu düşünürler. Akademik ve akademik olmayan öğrenme biçimleri arasında kurulan bu denge çocukların okuldaki mutluluğunu sağlamanın büyümlü formülüdür. PISA testleri, okul yaşamının çok önemli olan bazı kıstaslarını değerlendirme dışında bırakıyor.”

Pasi Sahlberg

Amerikan Harvard Üniversitesi'nden dünyaca ünlü Finli eğitimci Pasi Sahlberg'e göre eğitimdeki başarıyı yakalamanın en önemli yolu hakkaniyetten geçiyor. Sahlberg, “Eğitimde kaliteyi yükseltmek yerine eğitim eşitliğini tüm öğrencilere hakkaniyetle dağıtmak başarıyı getiriyor,” diyor.

Sahlberg'e göre Finlandiya'nın uluslararası eğitim karşılaştırmalarında hep ilk sıralarda yer almasının temel nedenleri şunlar:

- Okulun dışındaki faktörler başarıyı büyük ölçüde etkiliyor. Kültür, politika, insanların mutluluğu iyi ise başarı da kendiliğinden geliyor.
- Ülkenin ekonomik durumu da eğitimdeki başarıyı etkiliyor. İleri teknoloji, sosyal göstergeler de eğitimi etkileyen önemli faktörler.
- Finlandiya, anne ve çocuklar için sağlık, bakım hizmeti konusunda en üst sırada yer alan ülkelerin başında geliyor. Çocuklara daha doğmadan sağladıkları imkânlar müthiş. Çocuk açısından en iyi 4 ülke arasında yer alıyor.
- Toplum çocuklara ne kadar destek veriyorsa eğitim kalitesi de o kadar yükseliyor.
- Birleşmiş Milletler'in mutluluk endeksinde en mutlu halklardan biri de Finliler.
- Ülkede güçlü kamu okulları var, neredeyse hiç özel okul bulunmuyor.
- Erken yaşta öğrencilere tarama ve eleme yapılıyor.
- İlk 9 yıl, öğrenciler aynı birliktelik içinde eğitim alıyor. Öğrencilerin yüzde 60'ı yükseköğretime devam ediyor.

- Herkese eşit eğitim imkânı sağlanırken profesyonel öğretmenler sistem içinde yer alıyor.
- Okulların hepsinde yemek, sözel eğitim ve öğrenme ortamı eşitliği bulunuyor, sağlık-diş bakımı hizmeti sunuluyor.
- Her öğrenciye özgü esnek bir eğitim modeli var. Standart eğitim yerine öğrenci ve öğretmene göre kişiye özel eğitim de uygulanıyor.
- Öğretmenler özenle seçiliyor. 8.500 kişinin öğretmenlik için başvurduğu sistemde her yıl en başarılı 800 kişi seçiliyor.
- Her öğrencinin öğrenme ihtiyacı destekleniyor.
- Ulusal kontrol mekanizması yani sınav yok.

Finlandiya'da zorunlu okula başlama yaşı 7. Yaşları ne olursa olsun, çocuklar okula kendileri yürüyerek ya da bisikletle gidiyor. Fin kültürü çocukların bağımsız yetişmesini önemsiyor. Çocuklarını okula getirip götüren, ders çalıştıran ebeveynler diye bir şey yok.

Fin eğitim müfredatı basit ve genel bir çerçeve tanımlamaktan ibaret. Öğrenciler, kendi ilgi ve ih-

tiyaçları doğrultusunda kendi eğitim-öğretim programlarını şekillendirme haklarına sahipler. Öğretmenler de öyle.

Finli öğrencilere eğitim hayatlarının ilk altı yılında hiçbir şekilde not verilmiyor. Sekizinci sınıfın sonuna kadar not verme zorunluluğu yok ve öğrenciler standardize edilmiş bir sınav sistemine tabi değiller. Sadece 16 yaşındayken ülke genelinde bir sınava giriyorlar.

Öğretmenler gün boyu sınıfta ortalama dört saat ders veriyor. Haftada iki saatiyse mesleki gelişimleri için eğitimlere katılmak için ayırıyorlar.

İlkokulda öğrencilerin ders dışı/teneffüs olarak geçirdikleri zaman toplam 75 dakika. Amerika'da bu oran 27 dakikaya kadar düşüyor. Türkiye'deyse ortalama 45 dakika.

Tüm öğretmenlerin en az master derecesi var ve üniversite başarısı en yüksek %10'luk dilim arasından seçiliyorlar. Öğretmenlik toplum gözünde statüsü en yüksek mesleklerden biri.

Finlandiya öğretmenleri başarılı-başarısız olarak yargılamayan bir kültüre sahip. Eksikleri bulunan öğretmenlerin yeni eğitim-öğretim programlarıyla kendilerini geliştirmesinin önü açılıyor. Hiçbir öğ-

retmenin performans nedeniyle işten atılma korkusu yok.

Öğrencilere ödev verilmiyor çünkü öğrenmenin yeri okul olarak kabul ediliyor.

Her çocuğa bir birey olarak değer veriliyor. Çocuklardan biri yeterince iyi öğrenemiyorsa öğretmenleri bunu hemen fark ediyor ve çocuğun öğrenme programını onun bireysel ihtiyaçlarına göre düzenliyor. Aynı şey, okula uyum göstermeyen, sıkılan ya da öğrenim durumu programın ilerisinde olan çocuklar için de geçerli.

Öğretmenlerin yüksek eğitim düzeyi, çocukların her türlü gelişimini gözlemleyebilmelerini ve esnek çözümler yaratabilmelerinin en önemli nedeni. İstatistiklere göre çocukların ortalama %30'u eğitim hayatlarının ilk dokuz yılında özel programlarla destekleniyor.

Fin okullarında spora bol bol yer var ama spor karşılaşmaları yapacak takımlar yok. Rekabet, üstünlük kazanmak Fin kültüründe değer verilen bir şey değil.

Finlandiya'da özel okul yok ve eğitim harcamalarının tümü devlet tarafından destekleniyor. Finlandiya'da okullar birbirleriyle rekabet etmiyor,

aksine dayanışıyor. Okulların hemen hemen tümünün başarı düzeyi aynı. Bu yüzden okulun bir diğerine göre ayrıcalığı yok.

Eğitim ‘herkes için eşit imkânlar sağlamak’ demek. Eşitlik kavramına olağanüstü değer veriliyor. Tüm çocuklar zekâ ve becerileri ne olursa olsun aynı sınıflarda okuyor.

Pek çok Avrupa ülkesi ve Amerika’yla karşılaştırıldığında Finlandiya’da eğitime ayrılan bütçenin daha fazlası sınıf ortamına yansıyor. Çünkü öğretmenler de, yöneticiler de hemen hemen aynı maaşı alıyor. Bu yüzden Finlandiya’da eğitim maliyetleri çok daha düşük. Ancak 15 yıllık kıdemli bir öğretmen ortalama bir üniversite mezunundan daha iyi kazanıyor.

Finlandiya eğitim fakültelerinin birinci önceliği ‘özerk öğretmenler’ yetiştirmek. Çünkü Finlandiya’da bir müfredat yok, öğretmenler kendi sınıflarının durumuna göre çok geniş bir yetki alanına sahip ve istediği müfredatı uygulayabiliyor.

Finlandiya’da öğretmenlerin üzerinde müfettiş, denetleme gibi baskı unsurları yok. Finlandiya’daki öğretmenler son derece özgür, devlet verdiği eğitime o kadar güveniyor ki öğretmenleri haricen bir

de denetlemeye tabii tutmuyor. Kendi kararlarını kendi veren öğretmenler, aynı zamanda kendi oto-kontrol mekanizmasına da sahip oluyorlar.

Öğretmenlere ülkenin her köşesine medeniyet taşıyan kişi gözüyle bakılıyor. 70'lerde ve 80'lerde sıkı bir devlet kontrolü, sıkı sıkıya bağlı olunması gereken bir müfredat programı varken bunun yanlışlığını görüp 90'lardan itibaren Finlandiya tamamen öğretmenlerin son derece yüksek standartlarda eğitilmesi gerektiğine hükmediyor. Devlet kontrolü tamamen kalkıyor, öğrencilerinin durumundan, eğitimlerinden, müfredattan tamamen okulların sorumlu olması gerektiğine karar veriyorlar. Ve bu başarıyı getiriyor. Merkezi bir yönetimin getirdiği bölgesel sıkıntılar, sorumluluk o bölgenin öğretmenlerine verilerek aşıyor. Bu sayede her öğrencinin içinde bulunduğu koşullardan bağımsız olarak, eşit bir eğitim görmesi sağlanıyor.

Finli öğretmenleri bu derece başarılı yapan şey kesinlikle çok akıllı olmaları değil. Çünkü eğitim fakülteleri öğrencilerini zekâlarına göre seçmiyor. Bizdekine benzer bir sınav sonucunda yüksek puan alanları okula kabul etmiyor. Öğretmen olacak kişiler birçok aşamadan geçtikten sonra fakülteye kabul ediliyor ki bunların arasında zekâdan önce

gelen iyi ilişkiler kurabilme, empati yapabilme, çocukların düzeyine inebilme, araştırmacı bir kişiliğe sahip olabilme gibi kriterler daha ön planda. Yani son derece parlak, zeki ve yaratıcı bir birey olabilirsiniz ama bunlar Finlandiya'da öğretmen okullarına kabul edilmeniz için yeterli değil. Öğretmen olmak için üniversitelere başvuran her 10 kişiden sadece biri bu hakkı elde edebiliyor.

Öğretmenlerin staj aşaması bildiğinizden çok farklı. Staj sadece yapılmış olması için yapılan bir şey değil ya da sınıfta oturup ders izlemek veya bir defa ders anlatmak değil. Öğretmen adayları sürekli öğrencilerle bir araya geliyor ve onlarla nasıl bir eğitim verilmesi gerektiği üzerine konuşuyorlar. Bu öğrenciler sürekli değişiyor ve öğretmen adayları tüm günlerini okullarda geçiriyor.

Finlandiya'da okul mimarisine özel önem verilmektedir. Çok katlı binalar yerine geniş bahçeler içerisinde tek katlı yapılar tercih edilmektedir.

Okul bahçelerindeki oyun ve etkinlik alanları ülkede uzun süren kış mevsimi de göz önünde bulundurularak düzenlenmektedir.

Finlandiya okul mimarisinin ayırıcı özelliği okul içindeki düzenlemeleridir. Öğrencilerin kendilerini ev

ortamındaymış gibi hissetmeleri amaçlanmaktadır.

Okul içi her metrekaresinin eğitimde kullanılması hedeflenmektedir. Merdiven altında üçgen şeklindeki boşluğun değerlendirilmesi amacıyla bir piyano yerleştirildiğini görmek mümkündür.

Bina içinde boş koridorlar ve salonlara rastlanmaz. Ortak çalışma, dinlenme ve yeme içme alanları izole mekânlardan ziyade sınıfların açıldığı geniş alanlarda yer almaktadır.

Bu anlamda örneğin kütüphane sessiz ve kapalı bir odadan ziyade sınıfların açıldığı geniş koridorda yer almaktadır. Kütüphanenin bulunduğu bölüm hem bireysel, hem de grup halinde çalışmaya göre tasarlanmıştır.

Sınıfların kapılarıysa içeride olanları dışarıdan gözlemeyi olanaklı kılmak amacıyla mümkün olduğunca şeffaf yapılmıştır.

Ortak kullanım alanlarında bulunan LED ekranlarda haftanın önemli olayları öğrencilere duyurularak, okulda olup bitenlerden haberdar olmaları sağlanmaktadır.

Sınıf içi tasarımlar temelde rahatlık üzerine kurulmuştur. Yükseklikleri ayarlanabilen öğrenci sıra-

larından, raylı tahtalar arkasındaki dolaplara, lavabolardan akıllı tahtalara kadar öğrenme ortamını kolaylaştırabilecek birçok şey yerleştirilmektedir.

Ayrıca dersliklerin arka bölümünde öğretmenin bir odası bulunmaktadır. Öğretmen dersten sonra öğrencileriyle bireysel görüşmek veya ilgilenmek istediğinde ya da çalışmak istediğinde bu bölümü ofis olarak kullanabilmektedir.

Öğretmenlerin ayrıca bir arada oturabilecekleri öğretmenler odası ve branş öğretmenlerinin beraber çalışmasını sağlayacak çalışma odaları bulunmaktadır.

Herkese Eşit, Ücretsiz Eğitim

15 yaşındaki Finli öğrencilerin tekrarlanan başarısı ve her yıl OECD (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı) tarafından düzenlenen PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) çalışmalarısıyla ölçülerek ortaya konan yetenekleri pek çok ülkenin dikkatini çekmiştir. Fin eğitim sisteminin güçlü yönlerinden bir tanesi ekonomik veya sosyal geçmişi ne olursa olsun herkese aynı eğitim fırsatlarını sunabilmesidir. Rekabet ve karşılaştırma yerine geniş kapsamlı okullar öğrencilere bir birey

olarak destek ve rehberlik sunar. Öğretmenler yüksek düzeyde eğitime sahiptir. Eğitim bilimlerinde kapsamlı çalışmalar ve okul branşları da dâhil olmak üzere eğitimin her düzeyi için öğretmenlerin lisansüstü derecesine sahip olması zorunludur. Öğretmenlik çok saygı duyulan bir meslektir.

Hemen hemen tüm konular veya konuların çoğunluğu için öğrencilerin öğretmenleri aynıdır. Eğitimin aynı öğretmenle sürdürülmesi öğrencilere hem duygusal olarak destek olmakta hem de güven hissi vermektedir. Bu durum sınıf ortamının da ayrımcılıktan ve tacizden uzak olmasını sağlamaktadır. Öğrenme performansının notla değerlendirilmesi genellikle öğrencilerin beşinci yılı tamamlamasından sonra başlar. Öğrenciler ve öğretmenler arasındaki ilişki rahat ve dostanedir ve motivasyon cezadansa teşvik esastır.

Kapsamlı okulun sonrasında öğrencilerin eğilimlerine göre genel ve mesleki eğitime yönelme fırsatı vardır. Kişiler yaşamları boyu farklı şekillerde eğitim görmeye devam edebilirler. Finlilerin yüzde yirmi beşi üniversite veya teknik yüksekokul (politeknik) derecesine sahiptir. Bu oran 25-34 yaş grubu için yüzde otuz altıdır.

Eğitim Küçük Bir Ülkenin Güvencesidir

Modern dünyada iyi eğitilmiş, yüksek becerilere sahip bir nüfus bir ülkenin başarısının anahtarıdır. 1900'lerin ikinci yarısında Fin toplumunun dünyanın en zengin ülkeleri arasına girmesi büyük ölçüde nüfusun kamu eğitimine yönelik talebinden ve ülkenin bu doğrultuda eğitime yaptığı yatırımdan kaynaklanmaktadır. Fin eğitim sisteminin halen devam eden başarısının temelleri 1800'lerde alınan kararlarla atılmıştı. Finlandiya, tüm ulusun eğitim almasına karar vermişti. Bu yolla, ülkede eğitilmiş bir elit kesim ile eğitilmemiş düşük sınıf arasındaki sosyal eşitsizliklerden kaçınıldı. Finlandiyalıların öğrenme tutkusu da eğitime olan genel inancın yaygınlaşmasına neden oldu. İnsanların pek çok konudan ve toplumsal endişeden haberdar olmak istemeye devam etmesi beklenmekte.

Küresel Sorunları Eğitime Çözmek

Günümüzde iklim değişikliği, küresel ekonomik dalgalanmalar, giderek yaşlanan nüfus, modern tek-

nolojiyle ilgili riskler, salgın hastalıklar ve kitlesel göç gibi toplumların karşılaştığı güçlüklerle çözüm bulmak yaşam stillerinde değişiklik yapmayı ve yeni aktivizm çeşitlerini beraberinde getirmektedir. Finlandiya'da ve dünyanın her yerinde büyüyen bilgi seli ve insan hareketleri geleneksel eğitim için yeni zorluklar yaratmaktadır. Bir eğitim sistemi ne kadar güçlü olursa olsun başarısını devam ettirebilmek için sürekli geliştirilmeye ve yenilenmeye ihtiyaç duyar. Bir ulus ne kadar iyi eğitilirse günümüz dünyasının zorluklarıyla baş etmek için de o derece donanımlı olacaktır.

Eğitim demokrasi ve modern toplumun temel taşıdır.

Fin Ulusal Eğitim Kurulu Genel Eğitim Direktörü Jorma Kauppinen "Fin eğitim sisteminin yüksek kalitesinin bir milletin en değerli kaynağının insanları olduğuna, bu nedenle kaliteli eğitime erişimin esas olduğuna inanan ulusal zihniyetle açıkça desteklendiğini," söylüyor.

Fin devlet ve belediye bütçesinin yüzde 11-12'si eğitime harcanmakta. Böylece okul öncesi, temel eğitim, ortaokul, mesleki eğitim, yüksek eğitim ve sürekli ve lisansüstü çalışmalar ücretsiz, serbest erişkin eğitimi kısmen ücretli karşılanıyor. Bu yapı, Finlandiya'da yaşayan herkes için mevcut olan ya-

şam boyu öğrenmenin omurgasını oluşturmakta.

“İlköğretim sisteminin kurulması güçlü ulusal bilincin uyanışıyla ilişkilidir,” diyor Kauppinen. “Ulusumuzun okuryazar, eğitilmiş vatandaşlara ve edebi bir kültüre ihtiyacı var.”

1900’lerin başında dahi Finlandiya’da belediyelerin çoğunluğunun ilköğretim okulları vardı. Okula Devam Zorunluluğu Kanunu 1921’de yürürlüğe girerek tüm öğrencilerin en az altı yıl ilköğretimi tamamlaması gereğini getirdi. En önemli dönüm noktalarından biri belediyelerinin dokuz yıllık kapsamlı okullarının ilköğretim ve ortaöğretim okullarının yerine geçtiği ve zorunlu eğitimin dokuz yıla uzatıldığı 1970’lerin başında gerçekleşmiştir. Kapsamlı okul reformu, ailenin ikamet yerine ve sosyoekonomik statüsüne bakılmaksızın tüm çocuklar için eşit ve ücretsiz temel eğitim sağlamayı öngörüyor.

Oyun ve Bakım Çocukları Okula Hazırlar

Finlandiya’da okula başlama yaşı olan yedi diğer ülkelere kıyasla daha geçtir. Fin eğitim pratiğine göre çocukların büyümek ve gelişmek için zamana ve yere ihtiyacı vardır. Öğrenme çocukların yaşa-

mında hassas bir dönemi kullanır ve yaratıcılığı ve düşünmeyi teşvik eder. Erken okul yılları boyunca aileler çocukların okuldaki çalışmalarıyla ilgili sözel geri bildirimler alırlar. Erken çocukluk çağında çocuklar aileleri tarafından bakılır, büyütülür. Çocuklar gündüz bakımevlerinde oyun, spor ve açık havada gerçekleşen grup etkinliklerine de katılırlar. Küçük çocukların ebeveynleri uzun doğum ve babalık izinleri kullanırlar. Aileler belediyeye ait veya özel günlük bakımevlerini seçebilir veya çocuk bakıcısının evinde daha küçük gruplarla çocukların bakımı sağlanabilir.

Altı yaşında çocukların ya okulda ya da kendi gündüz bakımevlerinde ücretsiz okul öncesi öğretim görme hakkı vardır. Altı yaşındakilerin neredeyse tamamı okul öncesi eğitime gitmektedir.

Gerekirse okul hazır bulunuşluğuna dair bir değerlendirilmenin yapılmasıyla çocukların bir sene erken veya bir sene geç okula başlaması da söz konusu olabilir. Yerel okullar ve güven yüksek kalitede okullaşmanın anahtarıdır. Finlandiya'da toplam 550.000 öğrencinin gittiği yaklaşık 3.000 kapsamlı okul bulunmaktadır. Pratikte belediyeler öğretimin düzenlenmesinden sorumludur. PISA çalışmasının en önemli bulgularından biri tüm katılan ülkeler

içinde okullar arasında en az farkın Finlandiya'da olduğudur.

“Bu sonuç yerel okul ilkesi, yüksek düzeyde eğitim almış öğretmenler ve güven kültüründen kaynaklanmakta,” diye özetliyor Jorma Kauppinen.

Yerel okul ilkesi tüm çocukların ve genç erişkinlerin ailenin sosyal statüsüne göre ayrılmadan evlerine en yakın okullara gitmesi anlamına gelmektedir. Okullarda ciddi ölçüde yüksek standartların olması nedeniyle ebeveynler genellikle yerel okullardan memnundur ve yerel kapsamlı okulların yanı sıra elit özel okullar bulunmamaktadır. Ruhsata tabi olan bazı özel okullar mevcuttur ancak bu okullar da kamu kaynaklarından yararlanmakta, ulusal müfredatı takip etmekte ve buldukları mahalleden de öğrenci kabul etme zorunluluğuna uymaktadır.

Belediyeler okula yürüyemeyecek veya toplu taşımayla ulaşılamayacak kadar uzakta yaşayan öğrencilerin ulaşımını finanse etmektedir.

Öğretmen eğitimi hem pedagojik becerileri hem de detaylı müfredat konuları bilgisini içermektedir. Müfredat ve öğrenim amaçları ulusal düzeyde kararlaştırılmakla beraber öğretmenler sınıfta kullana-

cakları yöntemleri serbestçe seçebilirler.

Öğretmen Eğitimi Kaliteli Öğretimi Sağlar

Kapsamlı okullarda tam zamanlı görev yapan tüm öğretmenler üniversite mezunudur.

İlköğretim okullarında (1-6 sınıflar) öğretmenler genellikle tüm derslere girer. Bu öğretmenler pedagojik becerilere ağırlık veren eğitim üzerine lisansüstü derecesine sahip öğretmenlerdir. Ortaöğretimin hem ilk hem de ikinci kademesinde konuya özel öğretim, ilgili alanda lisansüstü derecesi olan ve eğitim bilimlerinde çalışmalarını tamamlamış öğretmenlerce verilmektedir.

Gündüz bakımevi ve okul öncesi öğretmenleri de üniversite mezunudur.

Öğretmen eğitimi çok popüler bir alandır ve ücreti görece düşük olmasına rağmen itibarı yüksektir. Öğretmenlik için yapılan başvuruların sayısı açık kadroların beş katıdır.

“Eğitsel yönetimin her düzeyinde etkileşim ve paylaşımın olacağı şekilde yetki belediyelere, okullara ve en nihayetinde öğretmenlere verilmiştir,”

diye açıklıyor Kauppinen. “Bu güven kültürünü bağımsız uzmanlara dönüşen öğretmenler yaratıyor.” Bir yandan kendi öğrencilerinin gereksinimlerini ve fırsatlarını çok iyi bilen öte yandan ulusal müfredatın amaçlarına sadık öğretmenler...

Yüksek kaliteli öğretim materyalleri büyük öneme sahip. Büyük yatırımlar okul kitaplarının ve diğer öğrenim materyallerinin hem Fince, hem de Finlandiya'nın diğer resmi dili olan İsveççe hazırlanmasını destekliyor.

Materyaller giderek artan şekilde elektronik ve çevrimiçi olarak mevcut hale geliyor. Kauppinen okulların gelecekte karşılaşacağı en büyük güçlüğü, okulla ev arası iş birliğinin geliştirilmesi ve okullarla okul çevresi arasındaki diyalogun ilerletilmesi alanında olacağına inanıyor.

Standartlaşan Eğitsel Amaçlar

Hükümet hem kapsamlı okulların, hem de orta-öğretim ikinci kademe okullarının ders konularına ve genel amaçlara karar verir.

Bu kararın temeli, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı altında yer alan Fin Ulusal Eğitim Kurulu

tarafından atılır. Çoğunluğunu belediyelerin oluşturduğu eğitim sağlayıcılar daha sonra kendi müfredatlarını ve okullara özgü planlarını bu temel çerçevesinde geliştirir. Böylece ülkedeki tüm öğrenciler aynı konuları, aynı düzeyde ve aynı kalitede öğrenir. Aynı zamanda sistem yerel odak noktalarına ve pekiştirmelere de imkân tanır.

Öğrencilerin kapsamlı okuldaki kazanımları yüzde beşlik bir rastgele örnekleme de içeren ulusal değerlendirmelerle izlenmektedir. Ek olarak, öğrenim düzenlemelerinden sorumlu olanların değerlendirmeyi de düzenli olarak gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

İkinci kademe ortaöğretim, Ulusal Olgunluk Sınav Kurulu tarafından değerlendirilmesi yapılan ulusal olgunluk sınavı ile sona ermektedir.

Finlandiya Eğitim Sistemi Sil Baştan Değişiyor

Eğitimde dünyanın bir numarası olan Finlandiya eğitim sisteminde önemli değişiklikler yapmaya karar verdi. Bu kapsamda başlatılan proje eğitim konusunda oldukça farklılıklar içeriyor. Yıllardır, okuma-yazma ve aritmetikte uluslararası sıralama-

ların en üst sıralarına yerleşmiş başarılı bir eğitim sisteminin ne olduğunu düşündüğümüzde aklımıza ilk gelen isim Finlandiya oluyor. Sadece Singapur ve Çin gibi Uzak Doğu ülkeleri, PISA sıralamalarında bu İskandinav ülkesinin performansının üzerine çıkmayı başarabiliyor. Dünyanın her yerindeki politikacılar ve eğitim uzmanları, Finlandiya'nın başarısının sırrının ne olduğunu belirlemek ve benzerini kendi ülkelerinde yapmak umuduyla akın akın Helsinki'ye 'eğitim haccı'na gidiyor. Ve tüm bunlar Finlandiya'nın, bir devlet tarafından gerçekleştirilen en radikal eğitim reformlarından birini hayata geçirmek üzere olmasını çok daha kayda değer bir hale getiriyor: Finlandiya 'derse göre eğitim'i tedavülden kaldırıp yerine 'konu başlığına göre eğitim'i getirme kararı aldı.

“Bu yeni başlatacağımız uygulama, Finlandiya'daki eğitim için büyük bir şans olacak,” diyor reform programında en ön planda yer alan başkent Helsinki'nin genç ve yetişkin eğitiminden sorumlu isim Liisa Pohjolainen. Şehrin geliştirme müdür Pasi Silander ise şöyle açıklıyor yeni reformu: “İnsanları iş hayatına hazırlamak için şu an ihtiyacımız olan şey farklı bir eğitim türü. Genç insanlar oldukça gelişmiş bilgisayarlar kullanıyorlar. Eskiden

bankaların hesapları tutan çok sayıda çalışanı vardı ama bu durum artık tamamen değişti. Dolayısıyla eğitimde endüstri ve modern toplum için gerekli değişimleri yapmak zorundayız.”

Sadece belli bir konuya odaklanan dersler -sabahları bir saat tarih dersi, öğleden sonra bir saat coğrafya dersi- şehirdeki üst sınıfların olduğu okullarda (16 yaşındaki öğrenciler için) aşamalı olarak durdurulmaya başladı bile. Bu derslerin yerini Finlilerin dediği gibi ‘fenomen’ eğitim ya da konu başlığına göre eğitim almaya başladı. Örneğin mesleki bir eğitim alan bir öğrenci, matematik, yabancı dil (yabancı müşterilere hizmet etmesine yardım etmesi için), yazı becerileri ve iletişim becerilerini içeren ‘kafeterya hizmetleri’ dersleri alabilecek. Daha akademik öğrenciler, ekonomi, tarih (AB üyesi ülkelerinin) yabancı dil ve coğrafyayı karıştıran ‘Avrupa Birliği’ dersi gibi kesişen konu başlıkları üzerine eğitim alabilecekler.

Başka değişiklikler de bulunuyor. Özellikle de öğrencilerin, öğretmenin önündeki sıralarda oturduğu, dersleri dinlediği ve soru sorulmayı beklediği geleneksel format hakkında. Bunun yerine, problem çözmek için küçük gruplar halinde çalışan ve bir taraftan da iletişim becerilerini geliştiren öğren-

cilerle daha fazla iş birliğine dayalı bir yaklaşım benimsenecek.

Helsinki eğitim müdürü Marjo Kyllonen şöyle diyor: “Değişim sadece Helsinki’de olmayacak, bütün Finlandiya değişimi kucaklayacak. Eğitim üzerine gerçekten tekrar düşünmemiz ve sistemimizi tekrar tasarlamamız gerekiyor ki, çocuklarımızı bugün ve yarın için gerekli olan becerilerle geleceğe hazırlayabilsin. Hâlâ, 1900’lü yılların başlarına yarar sağlayan eski moda yöntemlerle eğitim veren okullar var. Ancak günümüzün gereksinimleri aynı değil ve bizim 21. yüzyıla uyan bir şeylere ihtiyacımız var.”

Ancak Finlandiya’da bile reformlara öğretmenler ve müdürlerden itirazlar gelmiş. Bunların birçoğu yaşamlarını tek ve belirgin bir konuya odaklanarak geçirmiş ve birden kendilerinden bu yaklaşımı değiştirmeleri istenmiş eğitimciler.

Kyllonen, ders planlama için birden fazla konu uzmanının girdisiyle ‘yardımcı öğretmen’ yaklaşımını savunuyor. Bu yeni sistemi destekleyen öğretmenler maaşlarında küçük bir yenilenme de yaşayacaklar. Şehrin lise öğretmenlerinin yaklaşık yüzde 70’i yeni yaklaşımı derslere adapte edebilmek için eğitime alınmış.

“Zihniyetimizi gerçekten değiştirdik,” diyor Kyllonen. “Öğretmenlerin başlamasını ve ilk adımı atmasını sağlamak oldukça zor. Ancak yeni yaklaşıma geçen öğretmenler, artık geri dönemeyeceklerini söylüyorlar.”

Reformla ilgili ilk veriler de öğrencilerin bu reformdan fayda sağladığını gösteriyor. Yeni öğretim metodunun hayata geçirildiği bu iki yıl içinde, öğrenci ‘çıktıları’ -standartlar yerine bu kelimeyi kullanmayı tercih ediyorlar- gelişim gösterdi.

Fin okulları yılda en az bir kez ‘fenomen tabanlı öğretim’ süresi geçirmek zorunda. Bu projeler birkaç hafta sürebiliyor. Helsinki’de, yeni yaklaşımı eğitime adapte etmek için yılda iki kez zaman ayırmaya teşvik edilen okullarda reformlar biraz daha hızlı ilerliyor.

Bu arada anaokulu bölümü de Oyunlu Öğrenme Merkezi isimli inovatif bir proje yoluyla büyük bir değişimden geçmeye hazırlanıyor. Bu projede, bilgisayar oyunları endüstrisiyle müzakere halinde küçük çocuklara daha ‘oyunlu’ bir öğrenme yaklaşımını sunmanın yollarına odaklanılıyor.

“Finlandiya’yı çocukların eğitimine oyunlu çözümler getirme konusunda lider bir ülke yapmak

istiyoruz,” diyor projenin direktörü Olavi Menta-
nen.

Finlandiya büyük bir değişimde karar kılarken eğitim dünyasının gözü kulağı da orada olacak şüphesiz. Acaba bu reformlar Finlandiya'nın PISA'daki görünümünü değiştirmemesini hatta geliştirmesini sağlayacak mı? Eğer bunu başarırsa, eğitim dünyasının geri kalanı bu reformlara nasıl bir tepki verecek?

Yeni Fin Yaklaşımı Tam Olarak Nedir?

Bir İngilizce dersi düşünün. Ancak tahtada Avrupa kıtasının haritası var. Çocuklar, hava durumu şartlarını tahtada gördükleri farklı ülkelerle birleştirmek zorunda. Örneğin, bugün Finlandiya'da hava güneşli ve Danimarka'da sisli. Yani öğrenciler İngilizce öğrenmeyi coğrafyayla birleştiriyor. Finlandiya'nın yeni öğrenme tarzına kucak açan Helsinki'deki Siltamaki Okulu'nda yaşları 7 ile 12 arasında değişen 240 çocuk bulunuyor. Müdür Anne-Mari Jaatinen, okulun felsefesini şöyle anlatıyor: “Öğrencilerin güvenli, mutlu, rahat ve ilham veren bir atmosferde öğrenmelerini istiyoruz.”

Koridorda satranç oynayan öğrenciler var. Ve

Afrika'nın farklı bölgeleriyle ilgili bilgi toplamak için çocukların koridorlarda koturduğu bir oyun daha oynanıyor. Jaatinen bu olanları 'eğlenerek öğrenme' diye tanımlıyor. "Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmasını sağlamak için öğrenciler arasında daha fazla i birliği ve iletişim olmasını istiyoruz."

BEYAZ
ZAMBAKLAR
ÜLKESİNDE

TARİHTEN İBRET

Bundan 50-60 yıl kadar önce (1850-60)* Moskova Devlet Tiyatrosu'nun duvarlarında temelden çatıya kadar birdenbire derin çatlaklar oluşmuş ve binanın yıkılıp insanlara zarar verme tehlikesi ortaya çıkmıştı. Mimarlar bu çatlakların nedenini anlamak için tiyatronun birkaç yerinden temelleri açtıktan sonra, Moskova'nın çökmekte olan tiyatro binasının eskiden ahşap temeller üzerine inşa edildiğini görmüşler. Binayı yapanlar zemin iyi olmadığından yere kalın kazıklar çakmış ve üstüne de kalın taş duvarlar örmüşler.

O zamanın şartlarına göre bu temel yeteri de-

* Kitap ilk olarak 1923'te basılmıştır. (e. n.)

recede sağlam kabul edilmişti. Gerçekten de tiyatro binası uzun yıllar boyunca dayanmış fakat aradan geçen yıllar boyunca yeraltındaki kalın kazık direkler çürüdüğünden temel kaymış ve bunun sonucunda binanın duvarlarında çatlaklar oluşmuştu. Mimarlar sorunu çözmek için düşünmeye başlamışlar. Binayı yıkmak yerine önce köşelerden başlayarak temelleri açmışlar; ardından çürüyen kazıkların yerine granit taşları yerleştirmeye başlamışlar ve yavaş yavaş bütün temeli yenilemişlerdi. Böylece Moskova Devlet Tiyatrosu'nun eski binası sağlam temellere kavuştu. Mimarların zekice çalışmaları sayesinde bina hâlâ hizmet vermeye devam etmektedir.

Devletlerin tarihi ve milletlerin hayatı da Moskova'daki devlet tiyatrosunun binasına benzer. Devlet düzeninin eski temelleri, milletleri idare etmenin eski usulleri o dönemler için yeterliyse de günümüzde bu temeller, eski idare usulleri artık zayıf ve yetersizdir.

Meşhur bir atasözü vardır: 'Yeni toplumlar kendileriyle birlikte yeni şarkılar getirirler.' Gün geçtikçe insanlar daima değişiyor; yenileşiyor. Her nesille birlikte yeni fikirler, yeni arzular geliyor. Yeni nesillere artık eskimiş, köhnemiş idare usulleri zorla

uygulanamaz. Yeni nesillere daha yeni, daha adil, daha sağlam temellere dayanan idare usulleri uygulanmalıdır.

Akıllı yöneticilere sahip olan ülkelerde bu iş artık böyle yapılmaktadır. Bu ülkelerde sarsıntılara ve yarıntılara meydan vermeden halkın idaresi için daha düzgün, daha uygun, daha adil usullere başvurulmaktadır.

Diğer ülkelerdeyse devleti yönetenler halk idaresinin ve terbiyesinin yavaş yavaş düzeltilmesinin gerekli olduğunu anlamıyorlar veya anlamak işlerine gelmiyor. Devleti bir bina olarak kabul edersek, binanın duvarları harap oluyor; birçok çatlaklar meydana geliyor. Fakat gittikçe derinleşen ve genişleyen bu çatlaklara önem verilmiyor.

İşte bu sebeplerden dolayı görünüşte sağlam ve kuvvetli olan devletlerin çatlamasına, hatta yıkılmasına hiç şaşırılmamalı. Eski han yıkıldı. Eski Osmanlı Devleti, eski Avusturya Macaristan İmparatorluğu yıkıldı. Rusya devrildi.

Kutsal Kitap'ta anlatılıyor: Bir zamanlar zalim bir hükümdarın sarayının duvarında ateşle yazılmış şu kelimeler görünmüş: 'Mane tekel fares!' Bu kelimelerin anlamını hiç kimse bilememiş. Hâkim Da-

niel bu sözleri şöyle açıklamış: “Bu ateşten yazılar, korkunç bir şeyin olacağını haber veriyor. Bunların anlamı şudur: Eski devlet artık gücünü kaybetmiştir. Yıkılmasının önüne geçilemeyecektir.”

Roma İmparatorluğu, Dük Alba'nın İspanya'daki saltanatı, XV. Louis'nin Fransa krallığı, Romanovların Rusyası, Hohenzollernlerin Almanyası, Habsburgların Avusturyası aynı sonu paylaştılar. Tarih onlar hakkında da hükmünü verdi: ‘Mane tekel fares!’

Bütün bu olayları düşünün. Böcekler gibi, önemsiz işlerinizin ve dertlerinizin çamurları içinde kıvrılmak yerine, devletin temellerinin yenilenmesini ve topluma bundan sonra nasıl bir eğitim verileceğine kafa yorun.

Tarih bazı milletlerin ve devletlerin acıklı sonlarını da yazmıştır, bazı devlet ve milletlerin gelişmelerini ve ilerlemelerini de.

Tarih, toplumların eğitilerek mutlu hayatlar yaşayan ve yaşatan sanatkârlara çevirmenin çarelerini, devletin ve kurumlarının nasıl kuvvetlendirileceğini, insanların nasıl eğitileceğini ve yetiştirileceğini gösteren bir bilimdir.

KAHRAMANLAR VE HALK

Kimi devletler yöneticilerinin hataları ya da yetersizlikleri nedeniyle yıkıcı krizler geçirirler veya tamamen mahvolurlar. Kimi devletlerse akıllı ve başarılı yöneticileri sayesinde halklarına mutlu bir yaşam sağlarlar. Devleti yönetenler, meclis üyeleri ve devlet memurları bundan ders almalıdır ancak bu yeterli değildir. O devletin halkı da -erkeği kadını, genci ihtiyarı, şehirlisi köylüsü, işçisi memuru- toplumun ilerlemesi ve eğitilmesi için düşünmek zorundadır.

Devletin güçlülüğünü ya da zayıflığını, toplumun ilerlemesini veya gerilemesini sadece devleti

yönetenlerin yetenekli olup olmamasına bağlayamayız. Devleti idare edenler -iyi ya da kötü, kahraman ya da zalim- o toplumun içinden çıkmaktadırlar ve toplumun çoğunluğu nasılsa onlar da öyledirler. Yani bir toplum nasılsa, onu idare edenler de onun gibidir. 'Her halk layık olduğu şekilde yönetilir.'

Günümüzde bile maalesef pek de iyi anlayamayan bu sözü açmak isterim:

Milletlerin tarihi kimlerin etkisiyle meydana gelir? Devletlerin ve insanlığın hayatında yaşanan büyük olayları kimler planlayıp yönetiyor? Bunlar tek tek insanlar mı yoksa İngiliz filozofu Carlyle'in dediği gibi kahramanlar tarafından mı gerçekleştiriliyor? Yoksa bütün bir halkın ortak gayreti ve coşkusu sayesinde mi?

Carlyle birinci fikre taraftardır ve bunu da ispat etmiştir. Tolstoy'sa ikinci fikri savunmuştur. Carlyle 'Kahramanlar ve Tarihte Kahramanlıklar' kitabında kahramanlar kültürünü ve kültürünü över. Ona göre millet bir kil tabakasından ibarettir. Eğer bir sanatkârın eline geçmezse sonsuza kadar şekilsiz kalacaktır. Eğer Sezar, Napolyon, Büyük Petro*,

* Bizim tarihimizde Deli Petro olarak geçer. (e. n.)

Sokrat gibi bir sanatkâr, bir kahraman çıkıp bu kili eline alacak olursa, ona istediği gibi şekil verecektir.

Cengiz Han, Asya'nın steplerinden milyonlarca insanı toplamayı başarabildi. Çin'i, Hindistan'ı, İran'ı, Rusya'yı fethetti. Pierre l'Ermite (Keşiş Pierre).

Kudüs'ü Müslümanların elinden almak için Hristiyan Avrupa'yı ayaklandırarak Haçlı Seferlerini başlattı. Martin Luther, Reform Hareketi'ni yaptı. Neron, Caligula ve benzerleri yaptıkları hatalar yüzünden Roma İmparatorluğu'nu batırdılar. Bismark ve Hohenzollern Hanedanı'nın hatalı politikaları Almanya'yı korkunç sarsıntılara uğrattı.

Carlyle'ye göre milletlerin ve hatta bütün insanlığın tarihini yapanlar; Ramses, Romulus*, Themistokles**, Bismark ve diğerleri inançlı, zeki ve yetenekli insanlardır yani kahramanlardır.

Tolstoy'sa bunun aksini iddia ederek insanlığa

* Romulus ve Remus, Roma Mitolojisine göre M.Ö. 753'de Roma şehrinin kurucularıdır. Efsaneye göre Savaş Tanrısı Mars'la Rhea Silvia'nın ikizleridir. Atalarıysa Truva'dan kaçan Afrodit'in oğlu Prens Aeneas'tır. Aeneas, Hektor'un kuzenidir. Romulus, Roma şehrini beraber kurduğu kardeşi Remus'u öldürerek tahtın tek sahibi olmuştur. (e. n.)

** Pers Savaşları boyunca Atina meclisinde görev almış olan Atinalı politikacı ve general. Atinalıları Perslerin saldırılarına karşı donanmayı geliştirmeleri için ikna etmesi ve Salamis Deniz Muharebesi'yle tanınır. Onun döneminde Atina'nın donanmasındaki gemilerin sayısı 70'ten 200'e çıkmıştır. Ayrıca Maraton Muharebesi gibi savaşlarda komutanlık ederek Pers-Yunan Savaşlarının kaderini değiştirmiştir. (e. n.)

yön veren, olayların gidişatını belirleyen ve bunların karakter ve rengini verenlerin Napolyon ve benzerleri değil, halk yığınlarıdır demektedir.

Thomas Carlyle ‘Kahramanlar ve Tarihte Kahramanlıklar’ adlı eserinde ‘Halk yerde yatan ve çürüyen bir saman gibidir. Büyük adamlar, yani kahramanlarsa gökten düşen, samanı tutuşturarak halkı canlandıran ve harekete geçiren bir yıldırım gibidir’ diye yazmıştır.

Tolstoy’sa farklı bir tablo çizmekte ve ‘Düşünün ki denizde büyük bir gemi hareket ediyor ve bu hareketi bir akıntı yaratıyor. Bu akıntının gemiyi hareket ettirdiğini kim iddia edebilir? Herkes akıntıyı geminin yaptığını bilir. Güç gemiden gelmektedir; akıntıysa bu hareketin sonucu oluşmaktadır. Bir halk motive olduğunda kendiliğinden harekete geçerek kendi gibi düşünen ve hareket eden bir kişiyi lideri olarak belirliyor’ diye yazmaktadır.

‘Savaş ve Barış’ romanının yazarı olan Lev Tolstoy eğer Thomas Carlyle’in kahraman yıldırım karşılaştırmasını öğrenseydi muhtemelen ‘Evet, büyük adam bir kahramandır, yıldırımdır. Ancak halk ne kil tabakası, ne de saman yığınıdır. Yıldırımını oluşturan o milletin kendisidir. Bulutlar elektrikle dolduğunda, yıldırım zaten kendiliğinden çakmaya başla-

yacaktır. Eğer bulutta elektrik yoksa o sadece bir su buharı kütesidir; yıldırım çaktıramaz. Milletler de böyledir. Eğer bir millet büyüklük ve kahramanlık unsurlarına sahipse ondan yıldırımlar doğar; o milletin/halkın arasından kahramanlar çıkar. Eğer halk sadece bir su buharı kütesiyse, hiçbir iç ya da dış güç ondan yıldırım çaktırmasını bekleyemez' diye karşılık verirdi.

İlk bakışta bu iki teori birbirine tamamen zıt gibi görünmektedir. Carlyle mi yoksa Tolstoy mu haklı? Ancak bu iki teori arasındaki zıtlık görünüştedir. Gerçekte her iki teori birbirlerine zıt değildir; aslında birbirlerini tamamlamaktadırlar. Ya Carlyle ya da Tolstoy demek yerine 'Carlyle ve Tolstoy' denilmesi daha doğrudur; çünkü her ikisi de haklıdır. Bunlar paranın iki yüzü gibidir ve her biri gerçeğin birer yarısıdır. Kahraman halkı heyecanlandırır, alevlendirir ve onu milletinden aldığı ateş ve heyecanla yakar.

Bir büyüteci ele alalım mesela. Yapılma amacı güneş ışıklarını bir noktaya toplamaktır. Binlerce güneş ışığının bir araya gelmesi odun, kâğıt, saman, ot gibi şeyleri yakar; taşı, camı ve demiri kızdırır. Milletten içinden çıkan her büyük adam da büyüteç gibidir. Halkının en güçlü yönlerini bünyesinde

toplayarak onların ruhunu tutuşturur. Fakat hava bulutlu ve gökyüzü de güneş ışınlarından mahrumsa hiçbir büyüteç bir kar taneciğini bile eritemez, bir damla suyu bile ısıtamaz.

İsviçre peyniri yalnız yüksek dağlarda otlayan ineklerin sütünden yapılır. Farklı zamanlarda ve milletlerde yetişen büyük insanlar da böyledir. Onlar çiçek açmaya başlayan bir ulusun özleridirler. Napolyon eski barışsever Çin'de değil, Fransa'da yetişmiştir. İngiltere evrim teorisinin yaratıcısı Darwin'i, Rusya ise kötülükle mücadele etmek yerine pasif direniş fikrini savunan Tolstoy'u yetiştirdi. Bunun aksinin olması da mümkün değildir. Bu her zaman ve her yerde böyle olmuştur. Almanya'yı Dünya Savaşı'na sokan Almanların kavgacı ve vahşi ruhu Bismark, Wilhelm, Hindenburg ve Ruhrbach gibi liderlerin içinde mevcuttu; kısacası sadece II. Wilhelm suçlu değildi. Roma İmparatorluğu'nu Neron, Caracalla*, Commodus** ve benzerleri yıkmamıştır.

* Caracalla 4 Nisan 186'da doğdu. 211-217 yılları arasında tahta çıkmıştır. Geç Roma İmparatorlarından Septimius Severus ve Julia Domna'nın büyük oğludur. Galya eyaletinin Lugdunum kentinde, Lucius Septimius Bassianus adıyla doğdu, ardından Marcus Aurelius'la olan bağlarına vurgu yapmak için yedi yaşında adını Marcus Aurelius Antoninus olarak değiştirdi. Kendisine verilmiş olan Caracalla takma adının, o dönemde moda olan başlıklı bir Gal tuniğini giymeyi alışkanlık haline getirmesinden kaynaklandığı söylenir. Genellikle Roma İmparatorluğu'nun en zalim ve kanlı imparatorlarından biri olduğu kabul edilir. (e. n.)

** Marcus Aurelius Commodus Antoninus. 31 Ağustos 161'de doğdu,

Manevi yönden çökmüş ve ahlaksızlık batağına sapmış Roma vatandaşları ‘Her millet layık olduğu şekilde yönetilir’ atasözünü doğrulayarak kendileri gibi liderler seçtikleri için imparatorluk yıkılmıştır. İspanya dünyaya engizisyonu ve Loyola’yı, Almanya da Krupp’u hediye etmiştir. Her halk devletin başına ya akıllı, güçlü ve yetenekli liderleri ya da önemsiz ve beceriksiz kişileri geçirir. Bunlardan hangisinin devletin başına geçeceğini halkın ruh hali ve değerleri belirler. Halkın aklı, milletin iradesi ve vicdanı gelişiyor mu yoksa çürüyerek sefilce bir hayat içinde mahvolup gidiyor mu?

Burada her birimizin hayat tarzı ve karakteri inceleniyor aslında. Biz kendi ülkemizde ne yapıyoruz; milletimizin geleceğinde nasıl bir rolümüz var?

Güney yarımküredeki sıcak denizlerde mercan adaları vardır. Mercanlar kireçli taş yığınlarıdır. Gözle görülemeyecek kadar küçük poliplerin vücudundan çıkan minik parçalar çok yavaş bir şekilde büyüyerek, üzerinde insanların yaşayabildiği adalara dönüşmektedir. Bunlardan bazıları daha fazla büyüdüğünden üzerlerinde insanların yaşamasına elverişli hale gelmektedir. Diğer taraftan, bu sıcak

31 Aralık 192’de öldürüldü. 180-192 yılları arasında Roma imparatorudur. (e. n.)

yarımkürede insanlar için gerçek bir bela olan küçük karıncalar da bulunmaktadır. Bu karıncalar evleri ve ağaç eşyaları bile yiyerek, insanları doğdukları, yaşadıkları topraklardan kaçmak zorunda bırakmaktadırlar.

Şimdi de kendi vatanımızı düşünelim: Ülkemiz için ne şekilde çalışıyoruz? Yapıcı mıyız, yoksa yıkıcı mı?

Ülkenin refah ve esenliğinin, milletin onur ve şerefine orada yaşayanların iradesine bağlı olduğuna dair parlak bir örnek olarak yaklaşık 3.5 milyon nüfuslu Finlandiya'yı gösterebiliriz. Avrupa'nın kuzeyinde bulunan Finlandiya'nın sert bir iklimi vardır. Havası genellikle sislidir. Soğuklar ilkbaharda da devam eder. Ağustos ayından itibaren hava soğumaya başlar. Verimli toprak miktarı azdır; ülkenin çoğu yeri granit kayalarla kaplıdır. Ülkenin geri kalanıysa sayıları 10 bini aşan göller ve bataklıklarla kaplıdır. Yeraltı zenginlikleri yönünden çok zayıf olan ülkede arazinin uygun olmamasından dolayı ziraat faaliyetleri de yeterli düzeyde değildir. Yakın zamana kadar bağımsız bir devletleri olmayan ülke halkı sürekli komşu halkların egemenliği altında yaşamıştır.

IKUYNEN TAYSTELU (SONSUZ MÜCADELE)

Finliler kendilerine Suom derler ve çok sevdikleri ülkelerine de Suomi adını verirler. Bu kelime bataklık arazi anlamına gelir. Finlandiya'yı farklı zamanlarda ziyaret edip ülkenin birçok farklı yerinde yaşadım. Büyük şehirlerde, göller ve ormanlar arasındaki ücra köylerde köylülerin arasında buldum. Finlerin gündelik hayatlarını, Noel, Paskalya ve diğer dini günlerdeki oyun ve eğlencelerini gözlemledim. Fin müziğini, resim ve tiyatro sanatını, edebiyatını ve mimarisini araştırdım ve samimiyetle itiraf etmeliyim ki, bu gözlemlerimden sonra Fin halkına olan hayranlığım gitgide arttı. Finlandiya'ya

her gittiğimde yabancılara karşı soğuk görünen fakat inanılmaz çalışkan olan kuzeyin bu küçük ve sessiz halkını daha çok takdir etmeye başladım.

Helsinki'deyken şehir tiyatrosunda 'İkuynen Taystelu' (Sonsuz Mücadele) adlı bir drama oynandığını öğrendim. Dramanın afişinde yer alan bilgiye göre, oyunun karakterleri Âdem'le Havva, Kabil'le Habil ve kız kardeşleri, şeytan ve onun yardımcılarından oluşmaktaydı. Tiyatroya gittiğimde içimden kesin bir papazın dini konulardaki yaklaşımını yansıtan sıkıcı bir hikâyeye karşılaşacağım diye geçirmiştim ancak oyun beklediğim tam tersi şekildeydi; eser derin felsefi ve kültürel anlamlar içeriyordu. Taystelu'nun da yazarı olan Linnankoski, zeki, yetenekli ve orijinal bir aydın olduğunu da ispatlamıştı. Kabil'i tüm inanışlarda olduğu gibi, kötü kalpli ve kardeşini öldürmüş birisi olarak değil, olumlu bir karakter olarak ele almış ve onu Prometheus* gibi zulme karşı koyan, baskılara karşı yılmadan mücadele eden bir kişiliğe büründürmüştür. Hayatın getirdiği acılar karşısında itaatkâr bir koyun olmak

* Prometheus, Hesiodos'a göre İapetos'la ve Klymene'nin oğlu ve Atlas, Menoitios ve Epimetheus'un kardeşidir. Bazı metinlerde Prometheus'un annesi Asia ve kardeşi Athos olarak gösterilir. Prometheus, öteki kardeşleri gibi tanrısal düzene kafa tutmuş, karşı çıkmış; ne var ki öteki kardeşlerinden farklı olarak sonunda insanoğlunu yaratarak ve onlara ateşi -yaratıcılığı, bilimi, uygarlığı- vererek bu düzeni değiştirmeyi başarmıştır. (e. n.)

istemeyen; yaratıcı bir güce sahip olduğunu hissedenden ve kendine çok güvenen Kabil, insanlığa daha iyi bir gelecek sağlamak için kötü güçlere karşı savaşmaya hazırdır.

Dünyayı titreten bir yıldırım çakıp gökyüzü yıldırımın ateşiyle yanmaya başlayınca herkes korkudan titreyerek yerlere kapanır. Sadece Kabil meydan okurcasına ayakta durmaktadır. Habil'i, kız kardeşlerini ve anne babasını azarlamaya başlar: "Küçük, zavallı solucanlar, siz sadece korkudan titremesini ve yerlerde sürünmesini bilirsiniz. Korkunun çocuklarınız ve dini bir korku, titreme, şikâyet ve devamlı bir şeyler isteme olarak algılıyorsunuz. Eğer ruhen Tanrı'nın gerçek çocukları olsanız, hepiniz hayatın yaratıcısı olur ve yükselirdiniz. Şu an yaptığınız gibi yerlerde sürünmez, başınızı yere eğmezsiniz."

Kendisinden korkulan ve yalnız kalan Kabil kendi kuşkuları, başarısızlıkları ve mahrumiyetleriyle ızdırap çekerek tek başına mücadele eder. Cennetten kovulan aile bireyleri geçmişin hatıralarıyla yaşarken, Kabil aydınlık bir gelecek hakkında düşünmektedir. Ateşi elde etmesi yüzünden sevinçli ve mutludur. Yerinde duramaz, zıplamaya başlar, şarkılar söyler ve ateşe methiyeler düzer: "Şimdi artık yalnız değilim, yanımda senin gibi kudretli bir

güç var. Sen gecenin karanlığını bizler için aydınlatacak, soğuğu kovacak, sert madenleri eritmemizi sağlayacaksın.” Kabil, kültürün hâkim olduğu bir dünya düşlemektedir. Kendisini güçlü, gururlu ve yenilmez hissederek; doğaya meydan okumaya başlar. Hayatın daha yüksek uygarlık düzeyine erişmek için verilen sürekli bir mücadele olduğu düşüncesini benimser. Bu mücadele doğanın sert yüzü ve kendindeki kaba ihtiraşlara karşı verilen bir savaştır. Tanrı inancı ve dinin temelinde korku ve kölece bir itaatin mi yoksa aydınlık ve yaratıcı bir gücün mü olduğu konusunda yaptıkları ateşli bir tartışma sırasında Kabil kendini kaybeder ve kardeşini öldürür. Kardeşini öldürmesi karşısında dehşete düşerken, kültür ve uygarlık için verilen mücadelenin çok yönlü olması gerektiğini düşünür. Bu sonsuz mücadele, kültürle insanın cahilliğine karşı aralıksız devam eden bir savaştır.

Yazarın eserindeki Kabil’in eleştirisini ve değerlendirmesini yapmak bana düşmez; ayrıca Kabil’i uygarlığın ve cehalete karşı mücadelenin önderi olarak göstermek ne kadar gerçekçi ve inandırıcı; bu konuya da girmek istemiyorum. Önemli olan eserin temasıdır: Bu Kabil tarafından ifade edildiği gibi, yaşamış gerçek bir insan ya da hayal ürünü

bir karakter tarafından da dile getirilebilirdi. İnsanlar hiçbir şey için eğilmemeli, yerlere kapanmamalıdır. Yaşam denilen şey, sürekli bir kültürel gelişim ve yaratıcılık, içsel ve dışsal güçlere karşı verilen daimi mücadeledir. Finlileri dikkatli bir şekilde gözlemlerseniz 'İkuynen Taystelu'da öne çıkan bu ana temayı ve yazarın yarattığı Kabil karakterini daha iyi anlayabilirsiniz çünkü yazar eserinde Finlandiya'nın ruhunu yansıtmaktadır. Bu ruhsa geleceği aydınlatan her bir ışığı ve ne kadar ufak olursa olsun ülkedeki uygarlık alanlarını korumak için verilen sert ve kararlı kültürel mücadelenin ruhudur.

Küçük bir sahil kenti olan Abo'da* şehri çevreleyen tepenin sırtında mimari açıdan çok estetik şekilde yapılmış yeni sanat müzesi bulunmaktadır. Binanın hem içinde hem de dışında bulunan her bir çizgi, taş, merdivenler; kısacası her bir tasarım çok güzel bir şekilde yapılmıştır. Müzede sadece Finlandiyalı sanatçıların tabloları ve heykelleri sergilenmektedir. Müzede bulunan eserlerin -ki sayısal olarak çok fazla olmasa da- sanatsal açıdan ifade ettiği değer Finlandiya sanatı için gurur kay-

* Turku - İsveççe: Åbo- Finlandiya'nın batı kıyısında bir sahil şehridir. Finlandiya'nın en eski şehri olup aynı zamanda 1809'dan 1812'ye kadar Finlandiya'nın başkentiydi. (e. n.)

nağıdır. Müzede bulunan tablo ve heykeller Finlandiyalı sanatçıların sahip olduğu yüksek tekniği ve çalışmalarının derinliğini gözler önüne sermektedir. Müzedeki heykeller arasında Emil Wikström tarafından yontulmuş 'Finlandiya' isimli büyük bir heykel özellikle dikkat çekiyor. Heykel için sade bir karakter seçilmiştir: Genç, güçlü ve heybetli Fin kadını. Ancak sanatçı bu eserine benzer çalışmalarda nadir rastlanan büyük bir düşünce ve duygu katarak 'Finlandiya'nın vücudunda büyük, çok önemli ve aynı zamanda da uzak olan bir şeyle ilgili derin bir düşünceyi yansıtmayı başarmıştır. Heykeldeki figürün sol eli aşağıdadır, saçlarının arasında kaybolan sağ eliye sanki derin düşüncelerden ağırlaşmış kafasının göğsüne düşmesini engellemektedir. Izdırap ve kederden uzak yüz ifadesi âdeta geçmişte yaşanmış bir acının gölgesini taşımaktadır. Wikström'ün 'Finlandiya' heykelinin yüzünde daha önce yaşanmış acıların güçlülükle fark edilen izleri var. Şimdi mutlu, güçlü ve geleceğinden emin bu yüz, genç bir kızken çileli ve kötü bir hayat yaşamış bir kadının yüzüdür. Geçmişteki o ızdırap dolu dönem unutulmuş olabilir ama yaşananlar Finlandiyalılar üzerinde silinmesi zor izler bırakmıştır.

Edelfeldt, Hebhart, Enkkel, Vesterholm, Halonen ve diğer Finlandiyalı sanatçılar, kendi küçük ve fakir ülkelerini çok seven bütün Finlandiyalılar gibi, ülkelerinin doğal güzelliklerini zarif duygularla tuvallere yansıtmışlar fakat bir ressamın keskin bakışlarına sahip olmalarına rağmen, sessiz ve elim yalnızlık duygusunu yoğun bir şekilde yansıtan Finlandiya doğası ihtişam ve renklilikten yoksun olduğundan dolayı bakanların gözlerini ayıramayacağı doğa manzaraları bulmakta oldukça zorlanmışlar. Yosun tutmuş taşlar, granit kayalar, çam ağaçlarından oluşan ormanlar, kasvetli ve ürkütücü bataklıklar, solgun gökyüzü altında uzayıp giden yeşil göller... Ülkenin her tarafında benzer doğa manzaralarıyla karşılaşsınız, her yerde karşınıza ormanlar ve kayalar çıkar. Her tarafta taş yığınları ve şeker gibi parlayan granit kayalar bulunur. Ucu bucağı görünmeyen odun yığınları uzayıp gitmekte, tomruk ve tahta dağları yükselmektedir. İçi katranla dolu binlerce fıçı rıhtımlarda ve doklarda birikmiştir. Ülke her açıdan yoksul olmasına karşın, insanların çalışma enerjisi ve azmi, fakir de olsa kendi topraklarına olan bağlılık ve sevgi bakımından çok zengindir.

Helsinki'deki Ateneum Müzesi* Finlandiya'nın

* Ateneum Finlandiya'daki en büyük müzelerden biridir. Müze ülkenin başkenti Helsinki'de, Helsinki Merkez Tren İstasyonu'nun karşısında

en önemli müzesidir ve Pekka Halonen, Juhana Blomstedt ve Juho Rissanen gibi ünlü ressamların tablolarını bünyesinde bulundurmaktadır. Bu eserler Finlandiyalıların ülkelerini yaşanabilir kılmak için çok fazla çaba ve emek harcadıklarını ve bunun için çok fedakârlık yaptıklarını açıkça ortaya koymaktadır. Birçok tabloda şu manzara vardır: Köylüler arazileri temizleyerek ekime hazır hale getirmek için ağaçları kesip yerden çıkardıkları köklerini yakmakta, arazileri taş ve kayalardan temizlemekte, taşıdıkları toprağı granit kayaların üzerine dökmektedirler. Toprağı kullanılabilir hale getirmek için birkaç kuşak fedakârca çalışmıştır. Doğa, bataklıklar ve göllerle; kayalarla dolu bir ülke yaratarak âdeta insanlarla alay etmekteyken insan doğanın savaş çağrısını kabul etti, onunla mücadele etti ve bu savaşı sonunda kazanarak doğayla alay etmeye başladı.

Finlandiya'nın birçok şehrinde granit yığınlarına rastlayabilir; hatta üst üste yığılmış taşlardan oluşan bu yüksek sırtın bazen bütün bir sokak ya da mahalle boyunca uzadığını görebilirsiniz. Bosna Hersek'in çıplak tepelerini gördüyseniz Finlandiya-

yer alır. Müzede klasik sanatın geniş bir yelpazesi sergilenmektedir. Daha önceleri Ateneum binası Finlandiya Güzel Sanatlar Akademisi ve Helsinki Sanat ve Dizayn Üniversitesi olarak kullanılmıştır. (e. n.)

lıların yaptığı çalışmayı hayal edebilirsiniz. Rusya'da Novgorod ve Pskov'da da halkın 'şeytan şekerliği' adını verdiği benzer taş yığınları bulunmaktadır. Finlandiyalılar taşların üzerine verimli toprak dökerek ağaç ve çiçek yetiştirmeyi başarmışlar ve 'şeytan şekerliklerini' park ve bahçelere dönüştürmüşler. Linnakoski, "Kabil'i bana verin, ben ilham gücümlle onu da değiştirir ve uygarlık için, kültür için mücadele eden azimli bir insan olmasını sağlarım," demektedir.

Finlandiyalılar yüzyıllık bir emek ve azimli çalışma sonucunda ülkelerini çok güzel ve yaşanabilir bir yere dönüştürdüler. "Bizim şansımıza bataklıklar ve kayalar düştü fakat biz onları işledik ve uygar bir ülke kurduk." Bütün bu başarı yaklaşık üç milyon nüfusa sahip bir ülke tarafından elde edilmiştir. Ülke nüfusunun 2.300.000'i Finlilerden, 400.000'iyse İsveçlilerden oluşmaktadır.

Finlandiya'yı (Suomi) tanımaya başlayan birinin imrenmesi gayet doğaldır. Ülkede her şey, şehirler dâhil küçüktür ve ülkenin kaynakları da azdır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen erişilen refah düzeyi küçümsenmeyecek bir boyuttadır. Rusya'da kanıksadığımız düzensizlik, köhnelik, bakımsızlık

ve kirlilikten burada eser bile yok. Petersburg'dan üç buçuk saat kadar uzak olan Vyborg'dan itibaren çok farklı bir ülkede bulunduğunuzu hemen hissediyorsunuz. Vyborg, Kuopio, Uleaborg, Vaasa ve Tavastgus gibi küçük şehirler oyuncuğa benziyorlar. Buradaki binalar sergilenmek üzere kartona yapıştırılmış maket izlenimi yaratıyor. Sokaklar geniş ve temizdir; evlerin avluları tertemiz, içleri rahat ve konforludur. Otellerde ve posta istasyonlarında konaklayanlar temizlik, taze yemekler ve diğer olanakları çok ucuza bulabilmektedirler. Bütün bunların yanı sıra, halkın dürüstlüğü yabancılar üzerinde müthiş bir etki yaratmaktadır.

Başkent Helsinki biz Slavlar için canlı ve somut bir örnektir. İnsanı rahatsız eden şatafat, savurganlık ve gösterişten tek bir eser bile yok. Şehrin merkezinde ana meydanda bulunan yeni gar binasında, hemen yanındaki Finlandiya Devlet Tiyatrosu'nda, sanat okuluyla birlikte Ateneum Müzesi'nde, meclisi binasında ve diğer her yerde tutumluluk, sadelik, estetik ve temizliğin hâkim olduğu çok rahat görülebilir. Garın şehir meydanına bakan bölümü sadeliğin görkemini yansıtan güzelliğiyle insanları büyülemektedir. Ne gereksiz bir gösteriş ne de rutinlik vardır. Garın içindeki bölümler (gişe, posta

vb.) kolay bulunabilecek bir düzen içerisinde tasarlanmıştır. Tiyatro binasıysa yeni dönem Finlandiya mimarisinin tipik bir örneğidir. Yeni yapılan binalarda kullanılan mimari ülke için bir gurur kaynağıdır. Yeni evler, bankalar, tiyatrolar, müzeler, kiliseler hatta fabrika ve itfaiye binaları bile birer sanat eseri olarak inşa edilmektedir.

Finlilerin Orta Çağ'daki Floransalılara benzediğini söylersek abartmış olmayız. En sakın ve gözden uzak sokaklarında bile, önünde saatlerce durup hayranlıkla seyredeceğiniz olağanüstü güzellikteki eski evlerin bulunduğu tek şehir Floransa'dır. Finlandiyalılar da Floransalılara benzemektedirler. İç karartan taş ve kaya yığınları, bataklıklar, göller ve ormanlar arasında yaşayan bir halkın bu kadar güçlü ve her geçen gün gelişen estetik duygusuna sahip olması insanı hayrete düşürmektedir.

Helsinki ve Abo'daki (Turku) müzeleri yerinde incelemek doğru bir iş olacaktır. Bu müzelerde bulunan sanat eserlerinin sayısı Avrupa'nın diğer ülkelerindeki müzelerde bulunanlar kadar fazla değil; buna rağmen mevcut eserler hem çok güzel hem de sanatsal değerleri yüksek. Resim sanatında gayet başarılılar; heykel sanatı resme göre daha da gelişmiştir. Mimariyse hepsinin üstünde bir noktaya

ulaşmış. Bir Finlandiyalı işe önce dış duvarlardan başlar, evin iç tasarımı ve döşenmesiyle daha sonra ilgilenir.

Helsinki'deyken Bulgar bir yazarla birlikteydim. Kendisi meydanın ortasında, Fin Tiyatrosu'nu karşıdan gören bir noktadan tiyatroyu uzun süre hayranlıkla seyretti, binanın her tarafını inceledikten sonra gıpta ederek "Evet, işte bunu anlarım. Kendine has bir özelliği var. Seyretmekten zevk aldığı bu binayı daha sonra da unutamazsın. Sofya'dakine hiç benzemiyor, orada da çok para harcayarak âdeta bir sandığa benzeyen Halk Tiyatrosu binasını inşa ettiler," dedi.

Tiyatro binası tek örnek değil elbette. Finlandiyalılar eğer arzu etselerdi, her biri birer sanat eseri olan binaları tasvir eden büyük bir resimli albüm yaparlardı. Abo'daki (Turku) sanat müzesi, Tampere'de* inşa edilen yeni Protestan kilisesi gibi binalar bunlara birer örnektir. Bu yapılar sanatsal olarak değerlidirler. Binaların dış duvarlarındaki her bir taş âdeta işçiler tarafından değil, bir sanatkâr eliyle konulmuş gibidir. Pencereleri, kapıları, küçük

* Ateneum Finlandiya'daki en büyük müzelerden biridir. Müze ülkenin başkenti Helsinki'de, Helsinki Merkez Tren İstasyonu'nun karşısında yer alır. Müzede klasik sanatın geniş bir yelpazesi sergilenmektedir. Daha önceleri Ateneum binası Finlandiya Güzel Sanatlar Akademisi ve Helsinki Sanat ve Dizayn Üniversitesi olarak kullanılmıştır. (e. n.)

kuleleri, merdivenleri, yerlere döşenen taşlarıyla her bir bölümü mimari güzelliğe sahiptir. Abo'da müzenin bulunduğu tepeye merdivenlerle ulaşılır. Tampere'deki kilisenin köşeleri duvarlarla çevrilidir. Merdivenlerin, taş korkuluklarının tarzı, kilisenin duvarlarındaki taşların dizilişi ve kiremitler insandaki estetik duygusuna hitap etmektedir. Taş korkuluklar ressam veya fotoğrafçılar için malzeme oluşturacak kadar güzeldir.

Müzenin içindeki ahşap merdivenin her bir basamağı, duvar kaplamaları, resim çerçeveleri, merdiven korkuluklarına yerleştirilmiş küçük saksılardan taşan zarif çiçekler hem kendi içinde hem de bir bütün olarak çok güzeldir ve binanın yüksek bir sanat becerisinin ürünü olan sade ve büyüleyici güzelliği çok etkileyicidir.

Bütün bu başarılar ülkenin sınırlı kaynaklarıyla elde edilmiştir çünkü ne Finlandiya zengin bir ülkedir ne de Finlandiya'da yaşayanlar. Ülke nüfusunun üç milyon civarında olması yetenek arayışına çıkmanız durumunda sizi hayal kırıklığına uğratabilir ama Finlandiya'nın gıpta edilecek bir ülke olduğu gerçeği değişmeyecektir.

Peki bu başarının sırrı halkın çok yetenekli olması mı? En ateşli Finlandiyalılar bile böyle bir iddiada

bulunmayacaklardır. Örneğin gerek yetenek gerekse de çalışma isteği ve azmi açısından ülkede yaşayan Ruslar ne Finlandiyalıların ne de dünyanın başka bir halkının gerisinde değillerdir. İşin sırrı başkadır: Farklı çalışma tarzları mevcuttur. Kaba güce dayalı, teknolojiden uzak çalışma biçimiyle, bilgi ve eğitime dayalı modern ve teknolojik çalışma tarzı arasında çok büyük fark vardır. Bilgiyle beslenen emek ve teknoloji çok daha etkilidir.

Baskıcı, isteksizce ve birileri tarafından zorla yaptırılan işler ve bunun için harcanan emek ağır ve ezici bir emekken; insanı canlandırarak, tıpkı bir kuş gibi kanatlandırın özgür ve yaratıcı emek insanları motive etmektedir. Rusya'ya bağlı oldukları dönemden günümüze dek Finlandiyalıların emeğiyle Rusların emeği arasındaki fark bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Finlandiya'nın sayıca az ve verimi düşük arazilerinde halkı besleyecek kadar buğday üretilmemekte ve ülke yüzyıllardır buğday ithal -bu miktar şu an yaklaşık %30- etmektedir ancak buna rağmen Finlandiya'da ne açlık vardır ne de dilenen insanlar. Yüzölçümü Bosna veya Dalmaçya kadar olan ülkede bir üniversite, bir teknik okul, elli bir lise, yirmi üç meslek ortaokulu, sekiz öğretmen

okulu, yedi denizcilik okulu, dokuz ticaret meslek okulu, on teknik okul, yirmi dört ziraat meslek okulu ve kız okulları da dâhil olmak üzere diğer birçok eğitim kurumu bulunmaktadır. Bu okulları kendi gözleriyle gören ve ülke genelinde nasıl dağıldığını inceleyen birisinin eğitime verilen önemden dolayı etkilenmemesi mümkün değildir.

Finlandiya'daki tüm okullar sadece mimarileriyle değil, temizlikleri ve sağlıklı koşullarıyla da göz doldurmaktadır. Büyük pencere, yüksek tavanlı sınıflar, geniş koridorlar, harika havalandırma sistemi, rahat ve kullanışlı okul mobilyaları, öğrencilerin oyun oynanabileceği temiz ve geniş avlular, donanımlı spor salonları ülkedeki okulların sunduğu imkânları özetlemektedir. Bir örnek vermem gerekirse sadece Vyborg şehrinde Rusça, Fince ve İsveççe eğitim veren kız okulları, Rus ve İsveç meslek ortaokulları, İsveç ve Fin liseleri ve bir meslek lisesi, gençlerin birlikte eğitim aldığı Fince eğitim veren bir okul, Rus ve Fin halk okulları, ticaret, denizcilik ve sanat yüksekokulları, kız meslek kursları, İsveç ve Fin hazırlık okulları ve sanat ortaokulu bulunmaktadır.

Kuopio'da -ki on beş bin kişi yaşamaktadır- ruhban okulu, lise, teknik okul, kör, sağır ve dilsizler

için okul, sanayi okulu, kız lisesi, ticaret okulu, birkaç halk okulu, kız ve erkeklerin bir arada eğitim gördüğü dokuz senelik İsveç ve yedi senelik Fin okulları vardır.

Tavastgus sakin bir kasabadır ve yaklaşık altı bin kişi burada yaşamaktadır. Kasabayı yürüyerek bir ucundan diğer ucuna 7-8 dakikada katetmişim. Tavastgus'ta bir otel ve büyük salonunda bazen tiyatro oyunlarının da oynandığı bir restoran olmasına karşılık sekiz yıllık erkek lisesi, öğretmen okulu, örmecilik yüksek meslek okulu, Fince ve İsveççe eğitim veren iki kız lisesi, kızlar ve erkekler için iki yüksek halk okulu, ilkokul, işçiler için pazar günü okulu, Özgür Kilise pazar günü okulu, ıslah okulu, hazırlık okulu, hapisyedeki mahkûmlar için okul ve Rusça eğitim veren bir okul bulunmaktadır. Rusya'da bu kadar çok okulun olduğu altı bin nüfuslu bir kasaba gösterin lütfen.

Abo (Turku) Belediyesi'nin yıllık 1.150.000 ruble tutarındaki gelirinin yaklaşık 200.000 rublelik kısmı okullara harcanmaktadır ve okulların donanımı çok iyi durumdadır. Gençken St. Petersburg'daki liselerde uzun yıllar öğretmenlik yaptım. Küçük ve çok kalabalık olan sınıflarda içeride temiz hava kalmadığından saat on ikiden sonra nefes al-

mak bile zorlaşıyor. Dikkati dağılan öğrenciler ders dinleyemedikleri için öğretmenler giderek sınırleniyor. Bütün bunlar ülkenin başkentinde oluyor.

Vyborg ve Tavastgus'taki liseler, Helsinki'deki kız okulları mimari olarak küçük saraylara benziyorlar. Okul binaları Finlandiya'yı daha da güzelleştiriyor. Abo'da (Turku) kanalın kıyısındaki tepede bulunan şato görünümlü bina denizcilik okuludur. Şehir müzesine giderken karşınıza zevk sahibi bir zengin eviymiş gibi görünen iyi aydınlatılmış bir bina çıkmaktadır. Aslında bu bina ticaret okuludur. Vyborg'da geniş pencere, yüksek tavanlı ve iki sıra pencereye sahip salonları bulunan okullar birbirlerini yakındır ve ayrı bir mahalle oluşturmuşlardır.

Okullarda özel ders programı uygulanmaktadır: 8-10 saatleri arasında iki saatlik ders; ardından uzun bir ara ve saat 14-16 tekrar ders. Böylece öğrenciler havasız sınıflarda uzun süre oturma eziyetinden kurtulmakta ve kendilerine ayıracak zamanları olmaktadır.

Finlandiyalı gençlerin kasları, göğüs kafesleri, akciğerleri, elleri ve ayakları gelişmiştir ve sağlıklıları da yerindedir çünkü kışın kayak, yazınsa güreş, yüzme, top oynama ve koşu gibi spor aktiviteleriyle boş zamanlarını değerlendirirler.

Finlandiya'da ilkbahardan itibaren sokaklarda çıplak ayakla gezinen erkek çocuklara rastlayabilirsiniz. İyi giyinmiş olmaları ayakkabısız gezmelerinin fakirlikten kaynaklanmadığını ortaya koymaktadır. Öğrencilere baktıkça insanın içi açılıyor. Rus çocuklarında görmeye alışık olduğumuz soğuk, bitkin ve hastalıklı yüz ifadesinden eser yok. Çocuklar ve gençler beyaz mantarlar gibi sağlıklı büyüyorlar ve güzel bir hamurdan özene bezene yapılmış gibiler.

Finlandiyalılar şunu demektedirler: 'Eğitim bizim temel zenginliğimizdir. Rusya'daki Ural Dağları'nın zengin maden yatakları, Sibiry'a'nın altın rezervleri bizde yok. Doğa bu konuda bize cimri davranmış. Bu eksikliği çalışkanlığımızla telafi edip, halkımızdan ülkemizin kalkınması için maksimum ölçüde katkıda bulunmalarını istemek zorundayız. Nasıl ki fabrikalarda İngiliz çeliğini daha da dayanıklı kılmak için işlem yapıyorsa, bizler de okullarda gençlerimizi güçlü ve dayanıklı olmaları için yetiştiriyoruz. Bataklıklar ve göllerin arasında, taşların ve kayaların üzerinde kurduğumuz, refah içinde yaşamamızı sağlayan ve Rus halkının geri kalan bölümü için şimdilik uzak bir hayal gibi görünen bu düzenin

temeli eğitime dayanmaktadır. Eğitimimizi elimizden aldığınız an biz de biter, tıpkı mayasız hamur gibi çökeriz.’

Ülkede eğitim sisteminin bu kadar gelişmiş ve yaygın olması halkı doğal olarak okumaya teşvik etmekte, gazete ve kitap okuma alışkanlığı artmaktadır.

Abo’daki müzede Akseli Gallen-Kallela’nın fırçasından çıkmış çok güzel bir tablo var. Tabloda çıplak duvarlı, fakir bir balıkçı kulübesi vardır: Duvara yaslanmış bir iskemle, ağaçtan yapılmış bir masa, yerde eski balıkçı ağları, tavandan sarkan bir ağaç parçasına asılmış ve ekmek yerine tüketilen kuru çavdar pideleri. Yaşlı adam balıkçı ağını örerek tamir ederken üzerinde sadece bir gömlek olan 7-8 yaşındaki küçük bir kız çocuğu iskemlenin üzerine oturmuş ve kelimeleri seçmekte zorlanmasına rağmen yaşlı adama kitap okumaktadır. Ailenin geri kalanı işe gitmiş, evde en küçük ve en yaşlı aile üyeleri kalmıştır. Onlar da zamanlarını kitap okuyarak değerlendirmektedirler.

Her tarafında okullar bulunan ülkede çok sayıda gazete çıkmaktadır ve her kasabanın kendi yerel gazetesi vardır. On sekiz bin nüfuslu Vyborg’da ikisi Fince, ikisi de İsveççe olmak üzere dört gazete ya-

yınlanmaktadır. Hemen hemen her bir aile bir gazeteye abonedir.

Bir olay anımsıyorum: Köyün birinde fakir ama çok temiz iki kulübe var. Kulübelerin biri bacakları olmayan, yalnız yaşayan yaşlı bir adama, diğeri ise on yaşındaki kız torunuyla birlikte yaşayan kör ve yaşlı bir kadına ait. Bu iki yaşlı ve fakir insan ortaklaşa bir gazeteye abone olmuşlar. Küçük kız her gün postaneye gidip gazeteyi alıyor, eve geldikten sonra kör büyükannesinin elinden tutarak bacakları olmayan yaşlı adamın evine götürüyor ve gazeteyi onlara okuyor.

Finlandiya'da halkın en eğitimsiz ve fakir kesimleri bile ölmeden önce fikir üretmeye devam etmektedirler. İnsanlar hiçbir şekilde yoksulluklarından utanmıyorlar ve kendi inandıkları gibi yaşıyorlar.

Tıpkı ormandaki taze ve canlı otlar gibi, burada yaşayan herkes üzerlerine çöken eski ve çürümüş yaprak yığınlarının arasından sıyrılmak için çaba gösteriyor ve hayatlarını dolu dolu yaşıyorlar.

Miina Sillanpaa kısa bir süre öncesine kadar aşçı olarak çalışıyordu. Kendi kendini eğiterek geliştirdi ve makaleler yazarak, işçi kadınların haklarını savunmayı amaçlayan etkili bir hareketin öncülüğü-

nü yapmaya başladı. Miina daha sonra önemli birçok konuyu gündeme taşımış, ardından milletvekili seçilerek Finlandiya'nın siyasi hayatında önemli bir rol üstlenmiştir.

Finlandiya'da Halk Meclisi seçimlerine erkekler gibi kadınlar da katılmakta ve parlamentoya seçilebilmektedirler. Meclisteki kadın milletvekilleri daha önce dikkate alınmamış ve herkesin göz yumduğu konuların tartışılmasını sağlıyorlar. Aile, evlilik ve kadının toplum hayatındaki rolüne ilişkin konular tekrar gözden geçirilmektedir. Finlandiya diğer Avrupa ülkelerinin henüz yapamadığı bir şeyi yaparak fuhuşu yasa dışı ilan etmiştir. Ülkede yasal olarak faaliyet gösteren bir tek genelev bile bulunmamaktadır.

Alkole karşı acımasız bir savaş verilmektedir. Finlandiyalılar alkole meyilli insanlardır fakat bu eğilim görmezden gelinmemekte ve Finlandiya'da devlet hazinesini içkiden elde edilen gelirle doldurma yönünde çaba gösterilmemekte, aksine devlet insanları ayartmamak için içkileri sandığa kilitleyerek, halkın gözünden mümkün olduğu kadar uzak tutmaya çalışmaktadır. Finlandiya'nın her tarafında votka sadece büyük kaplarda satılmaktadır. İçinde üç buçuk şişe votka bulunan ve 5 markka-

ya satılan bu kapları halkın büyük kısmı fiyatının yüksekliğinden dolayı alamamaktadır. Finlandiya Parlamentosu geçen yıl bira da dâhil olmak üzere bütün alkollü içeceklerin yasaklanmasını öngören yasa hazırlamıştır. Yasa henüz onay aşamasında bulunmaktadır.

Finlandiya halkının hayatı ekonomik, siyasi, sosyal ve entelektüel açıdan çok iyi düzenlenmiş ve kurgulanmıştır. Ülke halkının Suomi dediği Finlandiya vatandaşlarının dürüstlüğü ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu ülkede bizzat bulunmamış birine şahsın Fin dürüstlüğü anlatmak; daha da önemlisi onu buna inandırmak neredeyse imkânsızdır. Benzer dürüstlük örneğine Finlandiya dışında hiçbir yerde rastlayamazsınız.

Finlandiya yeni bir ülkedir ve bütün bu başarıları 70-80 yıllık azimli bir çalışma sonucu elde etmiştir ve eriştikleri bu yüksek uygarlık düzeyi bütün halkın ortak eseridir.

SUOMI

Finlandiyalılar Rusya'nın kuzeybatı ucunda yaşamaktadırlar. Finlandiya'nın batısında komşusu İsveç vardır. Finlandiyalılar 1811'e kadar İsveç'in hâkimiyeti altında yaşadılar. O zamanlar İsveçlilerin Finlilere karşı olan davranışları, Avusturyalıların Voyvodina'daki ve Bosna-Hersek'teki Sırlara karşı ya da Türk hâkimiyeti zamanında Rumların Bulgarlara davranışları gibiydi.

Bütün hükümet ve idare işler, ticaret ve fabrikalar, okullar ve hatta kiliseler bile İsveçlilerin elindeydi. Bütün idareciler, hâkimler, subaylar, papazlar ve öğretmenler hep İsveçliler arasından seçiliyordu. İsveçliler kendilerini medeniyetçe Finlilerden yüksek

gördüklerinden Finlandiyalıları ikinci sınıf bir ırk olarak kabul edip ona göre muamelede bulunuyorlardı. Finliler her ne kadar kâğıt üzerinde İsveçlilerle aynı siyasi haklara sahip olsalar da entelektüel, ekonomik ve manevi olarak geri bırakılmışlardı.

Bu durum Finlilerin kültürel açıdan ilerlemesine ve gelişmesine engel olmuştur. 18. yüzyılın sonlarına ve 1840'lara kadar Fin kültürü, havasız bir mahzende yetişen bir çiçek gibi zayıf ve soluktu. O zamanlar Finliler, biraz okuma-yazmadan başka bir şey bilmiyorlardı.

1808'de Rus Çarı I. Aleksandr, Rusya ile İsveç arasındaki savaş* sırasında Finlandiya'nın yarısını eline geçirdi ve ülkenin her tarafından halk temsilcilerini Borgo'da bir araya toplayarak onlara şunu sordu: "Bundan sonra da İsveçlilerin idaresi altında mı kalmak istersiniz, yoksa kendi idareniz altında Finlilerin eskiden sahip olduğu hakların aynen muhafaza edilmesi koşuluyla Rusya'yla birleşmek mi istersiniz?"

* 1808-1809 Fin Savaşı sonucunda Finlandiya, 'Büyük Dükalık' adı altında Rus Çarlığı'na bağlanmıştır. Rus çarının 'büyük dük' olduğu bu düzenlemede Finlandiya genel valilerce özerk olarak idare edilmeye başlanmıştır. Bolşevik İhtilali'nin hemen ardından Finlandiya, 6 Aralık 1917 tarihinde -önceden Petrograd Sovyeti'nin onayını alarak- bağımsızlığını ilan etmiştir. (e. n.)

Finlilerin temsilcileri, Rusya'ya katılmayı kabul ettiler. Bunun üzerine Çar I. Aleksandr, Finlilerin İsveç egemenliği zamanında sahip oldukları anayasa sadık kalacağına yemin etmişti. Finlandiya'nın Rusya'ya katılması, her iki taraf için de faydalı olmuştu çünkü Finlandiya yoksul bir ülkeydi. Hindistan ve Mısır, İngiltere için önemliydi. Fakat Finlandiya'nın Rusya için böyle bir önemi yoktu. Rusya için Kırım, Kafkasya veya Türkistan çok daha önemliydi. Rusya'nın Finlandiya'yı ele geçirmesinin ona maddi anlamda bir getirisi yoktu. Fakat Finlandiya'nın işgali başka bir yönden Rusya'nın işine yaramıştı. Finlandiya sınırı Rusya'nın başkenti St. Petersburg'a trenle birkaç saat mesafedeydi. Bir savaş sırasında batıdan saldıracak bir düşman güç başkenti tehdit edebilirdi. Fakat Finlandiya'nın Ruslar tarafından işgali başkent için âdeta bir tampon bölge yaratmıştı.

Öte taraftan ülkenin içişlerinin idaresinde egemenlik kazanan Finlandiyalılar, kendilerine uygun bir kültür oluşturmaya ve bu kültürü geliştirmeye fırsat buldular. Rus istilasından sonra İsveçlilerin büyük bir kısmı Finlandiya'da kalmayı tercih ettiler. Fakat artık ülkeyi onlar yönetmiyordu. Burada kalan İsveçliler de yeni vatanları olarak kabul ettik-

leri Finlandiya'nın kültürel bakımdan gelişmesi için büyük bir gayretle çalışmaya başladılar.

İlk zamanlarda Finlandiya'nın kültürünü iletirmek için çalışanların sayısı oldukça azdı çünkü ülkedeki öğretmenlerin, aydınların ve eğitimli insanların sayısı çok düşüktü. Fakat bu durum halkın ve aydınların enerjisini azaltmadı aksine daha da gayretle çalışmalarına neden oldu.

JOHAN VILHELM SNELMAN

Çar I. Aleksandr sağken Fin kültürünü yükseltmek isteyenlerin başına Johan Vilhelm Snelman geçmişti. Snelman yeni nesil Fin aydınlarının en başarılı temsilcilerindendir; birkaç genç öğretmen, avukat ve memurla birlikte, halkın eğitim ve kültür düzeyini yükseltmek için âdeta bir Haçlı Seferi ilan etmiştir. Sürekli olarak şunu diyorlardı:

“Aydın olmak, modaya uygun giyinmek değildir. Aydınlar toplumun beyni sayılırlar. Toplum, sizi iyi bir eğitim gördükten sonra yüksek bir maaş alıp, akşamları salonlarda iskambil veya

domino masasının başına geçip eğlenin diye okutmamıştır. Böyle yapanlar gerçek aydın değil; aydınların küflenmişidir. Aydınların görevi toplumun zekâsını, vicdanını, irade ve enerjisini uyandırmak ve harekete geçirmektir. Köylülere, işçilere ve toplumun alt tabakalarına nasıl daha iyi yaşayabileceklerini ve bunun için neler yapmaları gerektiğini öğretmelisiniz.

Halka nasıl çalışmaları gerektiğini; ucuz ve mütevazı olsa da daha iyi evlerin nasıl inşa edilebileceğini; kendilerini ve ailelerini hastalıklardan nasıl koruyacaklarını öğretin. Onlara mutlu bir aile hayatı kurmanın yolları, eşlerin birbirlerine nasıl davranmaları gerektiği ve çocukların nasıl yetiştirileceği konularında eğitim verin. Halkı düzene, dakikliğe ve disipline alıştıırın. Onlara adaletli olmayı ve hukuk kurallarına uymayı öğretin. Ve en önemlisi de bütün bu işlerde topluma bizzat örnek olun. Halkı eğitirken yaklaşımınız, sözleriniz ve yaptığınız işlerle halkın öğretmeni olduğunuzu gösterin.

Suomi'yi büyük bir aile olarak görün. Bütün ülkeye de o gözle bakın. Unutmayın ki en fakir oduncu, işçi ve hizmetçi dul kadınlar da dâhil olmak üzere Fin halkının tüm fertleri sizin kardeşlerinizdir.

Bu insanları terbiye etmek, yetiştirmek ve uygar

ulusların arasına sokmak sizin vazifenizdir. Unutmayın ki bu halk cahil, kaba, içkiye düşkünse; hastalık ve yoksulluk varsa bunların hepsi sizin kendi ayıbınız ve kabahatinizdir; tüm bunların suçlusuz siz aydınlardır.”

Halkla iç içe olan az sayıda öğretmen, memur, din adamı ve doktor bu şekilde düşünüyor ve bu fikirlerini yazılı ve sözlü olarak ifade ediyorlardı. Snelman ateşli ve enerjik tavırlarıyla bu aydınlar arasında öne çıkmaktaydı.

Kışın kızığa binerek; ilkbahar ve yazınsa kayıkla ve bazen de yaya olarak Finlandiya'yı bir ucundan öbür ucuna kadar dolaşır ve halka doğru yolu gösterirdi. Ormanlarda ve taş ocaklarında genç veya ihtiyar, zeki insanlarla karşılaştığında onlarla konuşur, kitap dağıtır, adreslerini alarak onlarla mektuplaşırdı. Snelman her gittiği karanlık köşede birkaç meşaleyi canlandırırdu.

“Bütün ülkeyi sulamak için bir, iki hatta üç nehir yeterli değildir. En ücra kulübelere, köyler bile, göl, pınar veya nehir gibi bir su kaynağına muhtaçtır. Milletın manevi susuzluğu da buna benzer. Her yerde milletin faydalanabileceği canlı kültür kaynakları bulunmalıdır.”

Snelman karşılaştığı zeki insanları uyandırır; onların zihinlerini açar ve onlarla mektuplaşırdı. Bu mektuplar daha sonra elden ele dolaşırdı. Snelman yazdığı mektuplarda bazılarını kabahatli bulur; bazılarına öğüt verir ve onlara yeni görevlerini bildirirdi.

Snelman bir yere gitti mi, etrafına eğitim ve kültür çalışmaları yürüten insanları toplar ve onlarla konuşmaya başlardı:

“Bakın kenevirde nasıl ip ve urgan örüyorlar? İlk önce kenevir liflerini alıp ince ipler büküyorlar. Sonra bunların birkaç tanesini beraber büküp kalın ip örüyorlar. Ardından da birkaç kalın ipi bükerek büyük gemileri bağladıkları halatları yapıyorlar. Bizim işimiz de buna benziyor. Aydınların dağınık güçlerini bir araya toplayarak iki milyon nüfuslu ülkemiz için büyük bir güç oluşturmalıyız.”

Snelman yaz tatillerinde çeşitli bölgelerde görev yapan öğretmenleri iki-üç hafta süren toplantılara çağırırdı. Bu toplantılara yüzden fazla öğretmen katılıyordu. Fakat ilk zamanlarda rağbet azdı. Ülkenin ücra köşelerinde bütün kış çalışmaktan yorgun düşen öğretmenlerin çoğu mesleklerinden memnun değillerdi ve bu toplantılara istemeyerek katılıyorlardı. Hatta bazıları, “Bu toplantı işi de nereden çıktı?”

Biz zaten öğretmeniz, bize ne öğretecekler ki?” diyerek memnuniyetsizliklerini ifade ediyorlardı.

Snelman bunların hepsini biliyor fakat onlara kızmıyordu. O insanlara bir doktor gibi yaklaşıyor ve tedavi edilmeleri gerektiğini düşünüyordu. Kendisi ilk toplantıda öğretmenlere şunları söylemişti:

“Sayın arkadaşlar sizin görevinizin ne kadar ağır ve zor olduğunu biliyorum. Ücra yerlerde ne kadar güçlkle çalıştığınızı, maddi şartlarınızın iyi olmadığını ve çalışmalarınızın halk tarafından takdir edilmediğinin de farkındayım. Fakat ne yapalım? Şunu asla unutmayın ki halkı uyandırmak için giriştiğimiz büyük işin henüz başındayız. Bizler yeni kültür ordusunun öncüleriyiz. Cehalete karşı savaşırken bütün bu ağır yükleri sırtımızda taşımaya mecburuz. Bu savaşın ilk başlarında belki bizi takdirle karşılamayacaklar, övmeyecekler. Fedakârlıklar yapacağız; hatta içimizden kurbanlar bile vereceğiz. Bu maalesef zorunludur ve bundan kaçınamayacağız. Ben sizleri fedakârlığa davet ediyorum ama hepimize değil, kendini feda etmeye hazır olanlara sesleniyorum.

Özür diliyorum ama sizlerle açıkça konuşmak istiyorum: Her meslekte olduğu gibi, öğretmenler arasında da mesleğine layık olmayan çok kişi var.

Bunlar öğretmenlik etmeyi aşağılık bir iş kabul eden gündelikçilerdir. Böylesine bir dost nasihatı veriyorum: Öğretmenliği bırakıp kendilerine başka bir meslek arasınlar. Tüccar olsunlar, başka işler bulsunlar ama canlı bir ruha ve bilgiye sahip fedakâr insanların bulunması gereken yerleri işgal etmesinler.

Rıcam üzerine ülkemizdeki en eğitimli ve kültürlü Finli bilim adamları her türlü bilginin ne kadar değerli ve güzel olduğunu gösterebilmek için size beş, altı hatta gerekirse on konferans vermeyi kabul ettiler. Onların size vereceği bilgileri ve bilim sevgisini okullarınıza döndüğünüzde öğrencilerinizde de aktarın.”

İlkokul öğretmenlerinin çoğu Snelman'ın sözlerinden etkilenerek etrafını sarıp cehalete karşı savaşta onun yardımcısı olmak istediklerini söylüyorlardı. Bu öğretmenlerin çoğu bilgi düzeylerini arttırmak için çalışmaya ve Snelman'ın gösterdiği yolda ilerlemeye başladılar. Bu öğretmenlerin çoğu ilerleyen zamanlarda Finlandiya'da kültürel alanda faaliyet gösteren önemli şahıslar olarak tanındılar. Kısa bir süre içinde ülkenin her tarafında önce onlarca, sonra yüzlerce küçük ve büyük Snelmanlar ortaya çıktı.

DİN ADAMLARI

Snelman, çok sevdiği Suomi'nin uyandırılmasını yalnızca öğretmenlerden bekleyemezdi. Nerede memurların, doktorların, tüccarların, din adamlarının bir toplantısını haber alsa hemen oraya gider ve şunları dile getirirdi: “Milleti unutmayınız! Siz hepiniz halkın arasından yetiştiniz. Şimdi ne yapıyorsunuz? Kafaları aydınlatılmamış, zihinleri açılmamış, eğitimden yoksun olan kardeşlerinizden kaçıyor musunuz? Yoksa milletin hayatını daha iyi düzene koymak için çareler mi düşünüyorsunuz? Halkı uyandırmak ve kültürel bakımından yükseltmek için neler yapıyorsunuz?”

Snelman din adamlarına da “Saygıdeğer din

adamları, inançlı bir insan olarak sizlerden ricam şu: Halkınızın hizmetkârı olun. Papazlar, kilisenin memuru değildirler. Sizlerin vazifesi ayinler yapmak, kilise kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığını takip etmek ve dua etmekle sınırlı değildir. Gelmiş geçmiş tüm peygamberler insanlara iyi, temiz, dürüst ve hayırsever bir yaşam sürmelerini öğütlediler ve onları vicdan sahibi ve sevgi dolu olmaya teşvik ettiler. İnsanlara nasıl iyilik yapılacağını, ihtiraslarından kurtularak Tanrı'nın iyi bir kulu olmayı öğretmişlerdir. Kiliseye gelenlere canlı, eğitici, gerçek vaazlar verin ve yüzyıllardır riyakârca ve her vaazda tekrarladığınız, artık insanların ruhuna hitap etmekten uzak, sıkıcı ve ciddiye alınmayan din adamı diliyle konuşmayın.

İki milyon Finlandiyalı adına, gözyaşlarımla sizlere yalvarıyorum: Gerçekleri, ölü toprağı gibi örterek halktan gizleyen din öğretisini artık bir tarafa bırakın ve insanlara gerçekleri anlatarak yaşlısından gencine halkın her kesiminde canlı ve istekli bir ruhun uyanmasını sağlayın,” diye hitap etmişti.

Helsinki'de yapılan piskoposlar toplantısının gündem maddeleri şunlardı:

- Halkın dinden uzaklaşması ve dini duyguların zayıflaması,

- Kiliseye ve din adamlarına karşı ilginin çok azalması ve saygısız davranışlar,

- Ve bunlara karşı alınacak tedbirler.

Snelman bu toplantıda konuşma yapmak için izin istedi ancak bu isteği, “Piskoposların katıldığı bir toplantıda kilise görevlisi olmayanlara yer yoktur. Dini bilgi sahibi olmayan biri kilisenin en üst yöneticilerine ne anlatabilir ki?” denilerek reddedildi. Snelman bunun üzerine toplantıda okunmak üzere bir mektup yolladı:

“Sizlere öğüt vermek gibi bir niyetim yok; dini bir görevi bulunmayan bir insanım ve hem benim hem de diğer insanların sizin zengin ve şaşalı kiliselerinizden neden uzak durduğumuzu açıklamak niyetindeyim. Sizler insanların dinden soğuduğunu söylüyorsunuz, ben de size bunun nedenlerini açıklayacağım. Beni halkın sözcüsü olarak dinlemenizi rica ediyorum, sizlerse bunu reddediyor ve din adamı olmadığım gerekçesiyle toplantıya katılmama izin vermiyorsunuz. Doktor, bir hastayı önce dinlemeden nasıl tedavi edemezse; sizler halkın görüşünü öğrenmeden nasıl bu sorunu çözeceksiniz?”

Yazdığı bu mektuptan sonra kendisi toplantıya davet edildi ve orada şu konuşmayı yaptı:

“Sizleri suçlamak veya kınamak için buraya gelmedim. Din adamlarını suçlayan çok kişi var zaten. Bense din adamlarını değil, kendimi ve tüm toplumu suçluyorum. Sonuçta din adamları gökten düşmüyor, onlar da bu toplumun içinden çıkıyorlar. İyi veya kötü, başarılı ya da başarısız nasıl olursa olsunlar, bizim din adamlarımız bizim aramızdan çıkıyorlar ve biz neyse onlar da o. O yüzden din adamlarını eleştirenlere şunu sormak zorundayım:

Peki sizin aranızda kaç tane dürüst, namuslu tüccar var? Dürüst aşçılar, vicdanlı taş ustaları, mimarlar ve demircileri çevrenizde görebiliyor musunuz? Hangi meslek sahiplerinden memnunsunuz? Avukatlarınız, milletvekilleriniz ve gazetecileriniz ‘ülkenin tuzu’ mu? Ne istiyorsunuz? Kendi içinizde namuslu, vicdanlı bir insan yoksa, gerçekten işini iyi yapan din adamları olmamasına neden şaşırıyorsunuz ki? Kilise de, rahip de kendinizsiniz, onlar da sizinle aynı hamurdan yoğruldu. Başta da söylediğim gibi ben buraya sizleri suçlamak ya da kınamak amacıyla değil, bir hastanın doktora geldiği gibi geldim. Şunu söylemek istiyorum: Bu halk kaba, sert, açgözlü ve yalancıdır, hiç kimseye ve hiçbir şeye saygısı kalmamıştır. Kimseye güvenmediğinden dolayı her şeye ve herkese kuşkuyla

yaklaşmaktadır. Böyle bir ortamda dine yer olmasını bekleyebilir miyiz? Hangi dinden bahsedebiliriz? Bazı eski pagan gelenekleri ve batıl inançların halk arasında kök saldığı doğrudur. Peki ama bunda halkın suçu var mı? Dinle ilgili gerçekleri insanlara kim, nerede ve ne zaman anlattı? Önce İsa'nın kendisi, ardından da havarileri halkın arasına karıştılar ve onlarla herkesin anlayabileceği basit bir dille konuştular. Karşılarındaki insanların daha iyi anlaması için konuşmalarını örnek ve hikâyelerle süslediler, böylece halkın ruhunu ve kalbini okşadılar.

Halkımız ağır ve tehlikeli bir manevi hastalığa yakalanmıştır. Din, insanların diğer insanlarla, dünyayla ve onun nimetleriyle bağlantıda olduğu duygusudur. Eğer böyle bir bağlantı olmazsa ne devlet, ne toplum, ne aile ne de insanlık ayakta kalamaz ve çöker. Bu da devletin varlığına; yaşamasına karşı çok ciddi bir tehdittir. Dine karşı ilgisizlik halk için çok tehlikeli bir hastalığa dönüşebilir. Ciddiyetten uzak gençlik ve akılsız liberal aydınlar, dinsizliğin özgür düşüncesinin yansıması olduğunu söylüyorlar ve çok büyük bir hata yapıyorlar. Aslında dinsizlik manevi fakirlik ve hastalıklı bir ruh halinin belirtisi ve halkın sahip olduğu mane-

vi değerlerin yok olmasıdır. Bunun sonucunda insanlar hayvani duygularının esiri olur, maneviyat kaybı, ahlaksızlık, egoizm, hırsızlık ve duygusal çöküntü başlar.

Benim dini bir görevim yok ve kilisenin hizmetkârlarına şunu söylemek istiyorum: Halkın içindeki Tanrı yok olmakta ve ölmektedir. Bundan daha korkunç ne olabilir doğrusu bilmiyorum? Kendi vicdanınız, halk ve Tanrı'nın huzurunda dürüst olmak istiyorsanız suçluyu uzakta aramanıza gerek yok. Bilimi, felsefeyi ve aydınları suçlamak riyakâr insanların silahı olmuştur.

Onun yerine kendinizi suçlayın ve önce kendinizi tedavi edin. Halka öğretmeniz gerekenleri önce kendiniz öğrenin. Tanrı'yı önce kendi içinizde, ruhunuzda arayın ve bunu kendiniz için yapın. Bunları yaptıktan sonra da halka Tanrı'ya giden yolda rehberlik yapın. Kalbinde Tanrı inancı olmayan bir halkın kurtuluşu yoktur. Halkımızı kurtarın ve ona Tanrı'yı verin; ruh ve içerikten yoksun basmakalıp inanç formüllerini değil, Tanrı inancını telkin edin.”

Konuşmasını bitiren Snelman eğilerek meclisi selamladı. Söyledikleri dinleyenler üzerinde farklı etki bırakmıştı. Bazı üyeler çok kızmışlardı ve “Bu ne

rezalet, nasıl bir cüret bu? Söylenenler kiliseye hakarettir, bizimle alay etmektir,” diye bağıyorlardı.

Çoğunlukta bulunan ve bu şekilde meclisin onurunu bir ölçüde kurtaran diğerleriye Snelman'ın sözlerinde haklı olduğunu bildiklerinden dolayı susuyorlardı. Bu insanların kalbinde geçmişten duydukları utanç ve gelecek için sevinç hisleri birbirine karışmıştı. Çocukken Snelman'ın öğretmenliğini yapmış olan en yaşlı piskoposlardan biri ona sıkıca sarıldı: “Yaşlı öğretmenini sevindirdiğin için sana minnettarım. Artık yüzümü Tanrı'ya dönerek ‘Kulunu bütün dertlerden koru, zira gözlerim halkımın kurtuluş yolunu görmeye başladı’ diyebilirim. Tanrı yardımcın olsun! Halkı ayağa kaldır ve onları mükemmelliğe ulaştır. Bunun için sana minnettarım.”

Bazı piskoposlar toplantının ardından kendi bölgelerindeki din adamlarıyla bir araya geldiler ve kilise öğretisinin canlandırılması, ruhbanlarla halk arasında yakınlaşmanın sağlanması ve din adamlarının Tanrı'nın gerçek hizmetkârları olması için neler yapılması gerektiğini tartıştılar.

Birçok yerde din adamları kendi aralarında toplantılar düzenleyerek yüce gerçeklerin anlamını daha derinden kavramak için gayret etmekteydiler.

Bu toplantılara inançlı insanları da davet ettiler ve halkla rutin kilise dili yerine farklı bir dille, yeni ve değişik konular üzerine konuşmaya başladılar. Çocukları ve gençleri bir araya getirerek, zekâyı, bilimi ve hayatın zevklerini aşağılayıp küçümsemeden onları etkilemeye ve inanç aşılama çalıştılar. Çocuk ruhunun saflığını ve gençlerde var olan idealizmin sıcaklığını her zaman canlı tutmak ve bunları atılan her adıma yansıtmak gerektiğini vurguladılar.

Bu yapılanların ardından halk da harekete geçti ve hep birlikte daha iyi bir hayat için çalışmaya başladılar. Birçok insan manevi huzura kavuştu, katı kalpler yumuşadı, gözler daha aydınlık, daha hoşgörülü ve daha adil bakmaya başladı.

Snelman ve arkadaşları doğal olarak çok sevinçliydi ve her toplantılarında şunu söylüyorlardı: “Sıralarımız genişledi. Halk aydınlanınca biz de yeni ve çok değerli dava arkadaşları edindik.”

FİNLANDİYA'NIN İDARESİ

1816'da Finlandiya'nın Rusya ile birleşmesinden sonra yeni bir anayasa mecliste kabul edildi. Anayasaya göre Finlandiya Meclisi'ne yeni birtakım haklar veriliyordu. I. Aleksandr yayınlattığı manifestoda Rusya'nın idaresi altında bulunan Finlandiya'yla daha önceden yapılmış olan anlaşma hükümlerine gerek kendisi ve gerekse kendisinden sonra gelenler tarafından ebediyen uyulacağını bir defa daha vaat ediyordu.

Meclisin yeniden faaliyete geçmesinden sonra ülkenin her köşesinden devlet memurları Helsinki'de bir kongrede toplandılar. Bu kongreye Snelman

da katılmış ve İsveç idaresi zamanından başlayarak Finlandiya'daki devlet memurluğunun nasıl yapıldığını şöyle anlatmıştı:

“İsveçliler akıllı, çok namuslu, şen ve medeni insanlardır. Ben İsveçlileri severim. Aralarında çok sevdiğim dostlarım var. İsveç'in refaha kavuşmasını candan dilerim. Fakat aynı zamanda bizim fakir ülkemizin İsveç egemenliğinden kurtulduğuna da seviniyorum. Ben ülkemin İsveç devletinden değil, İsveçli memurlardan kurtulmasına seviniyorum. Finlandiya'daki İsveçli memurlar hem Finlandiya hem de İsveç için birer baş belasıydılar. İsveçlilerin kendi ülkelerindeki memurları akıllı, namuslu ve çalışkan insanlar olmalarına rağmen buradakiler hiç öyle değillerdi. İsveç hükümeti de diğer birçok hükümetin yaptığı hatayı tekrarlayarak kendi ülkesinde görev yapan memurları titizlikle seçerken, Finlandiya'ya parazitleri ve onursuz insanları yolladı.

Her ülkede olduğu gibi İsveç'te de, bazı kibar ve zengin ailelerden arsız, tembel, işe yaramaz, aptal, ayyaş ve ahlaksız gençler yetişiyordu. Okullarından kovulmuş, hiçbir memuriyete kabul edilmemiş, ticarethanelerde dikiş tutturamamış, kendi işlerini kuramamış ve gerçekte de çalışmak istemeyen bu

gençlerin bir baltaya sap olamayacaklarını fark eden aileleri bu işe yaramazları araya etkili insanlar sokarak Finlandiya'ya memur olarak gönderilmesini sağlıyorlardı. Bu şekilde göreve gelmiş bin veya belki de iki bin kadar memurun neler yaptığını tahmin edebilir misiniz? İki-üç yıllık lise eğitimi dışında tahsili olmayan, tembel ve ahlak yoksunu bu kişiler Finlandiya'da zamanlarının büyük bölümünü görev yerlerinde değil, pahalı lokantalarda ve eğlence mekânlarında geçiriyorlardı.

Bu memurların çalışma istekleri yoktu ve ayrıca çalışmasını da bilmiyorlardı. Görevlerine karşı ihmalci oldukları gibi, halkı da küçük görüp aşağılıyorlardı. İşe geç gelip erken gidiyorlar, mesai saatlerinde kahve ve sigara içip dedikoduyla vakit geçiriyorlardı. Devlet kurumlarına işi düşenleri saatlerce bekletiyor, insanlara kaba davranıyor, insanları 'Müdür çok meşgul. Toplantısı var. Bekleyeceksiniz!' diye azarlıyorlardı. Uzun süre beklemekten sıkılan insanlar orayı terk ediyor, sabırlı olup beklemeye katlananlarsa gözleri uykusuzluktan kızarmış, aptal suratlı fakat tüylerini kabartmış hindi gibi mağrur yetkiliye dertlerini anlatmaya başlamışken insanların sözünü keserek 'Bugün meşgulüm. Yarın gelin,' derdi. Karşısındaki kişi

‘Fakat ben uzaktan geldim,’ diye derdini anlatmaya çalışsa da yetkili ‘Yarın gel dedik ya! Anlamıyor musun?’ diye cevap verirdi. ‘Fakat benim param yok; burada kalacak yerim de yok,’ diye itiraz eden olursa o kişiyi odasından kovardı. Yetkili ya da memur ardından bürodan çıkarak bir eğlence mekânına giderdi. Buralarda içki su gibi akar, pahalı fahişeler bu memurların masalarından eksik olmazdı. Fakat böyle bir hayat yaşayabilmek için çok para gerekiyordu. Bundan dolayı önemli devlet ve hükümet meseleleri bu eğlence yerlerinde hallediliyordu.

Büyük paraların harcandığı bu mekânlarda olup bitenleri gören namuslu insanlar kendi aralarında, ‘Bu nasıl bir rezilliktir? Stockholm bu memurları buraya nasıl göndermiş? Bu rezillikler ne zamana kadar devam edecek?’ diye söyleniyorlardı. Halk ızdırıp çekiyor, şikâyet ediyor; kızıyor, nefret doluyor ve ‘Eğer yöneticiler bunlara izin veriyorlarsa, ben de bu şekilde yaşarım o zaman,’ diyerek ahlaksızca bir hayat sürmeye başlıyordu.

Şükürler olsun ki artık böyle değil. Her yere Finli memurları veya Finlandiya’da yaşayan İsveçliler arasından en iyilerini yerleştiriyoruz. Artık zaman değişti, görevli olduğunuz yerde ilk günden başlaya-

rak yeni metotları uygulamaya başlayın. Eski idare usullerini unutun. O kokuşmuşluktan iz kalmasın. Halk sizlerin onlar için var olduğunuzu, onların rahatı için çalıştığınızı anlasın.

İş için size başvuranlara eziyet etmeyin ve onları hor görmeyin.

Elinizden geldiği kadar insanların işlerini kolaylaştırın. İnsanlara karşı güler yüz gösterin ki size başvuran halk eğer istediği şey gerçekleşmiyorsa bunun sizden değil; kanunlar ve kurallardan kaynaklandığını anlasın. Din adamları ve öğretmenler gibi, memurlar da halkın eğitilmesinden ve kültürel gelişiminden sorumludurlar.”

Snelman alaycı bir gülümsemeyle “Kanunsuzluğun en büyük öğretmenleri kimlerdir?” dedi ve ardından kendi sorusunun cevabını kendi verdi.

“Kanunlara uymakla mükellef olan devlet memurlarıdır. Ama onlar topluma kanunlara uymayı öğretiyorlar. Finlandiya devleti adına sizden şunu rica ediyorum: Sizler kanunları uygulamaya yemin ettiniz; lütfen halkımıza da kanunlara saygılı ve adaletli olmayı öğretiniz.”

Snelman’ın yaptığı bu konuşma sonrasında Finlandiyalılar memurlardan korkmamayı, dik dur-

mayı ve aynı zamanda da memurlara güvenmeyi öğrenmeye başladılar. Bir-iki neslin ardından sonra bilgili, zeki ve dürüst bir memur sınıfı oluştu ve bu memurlar tüm dünyaya örnek oldular.

KIŞLA

İsveç egemenliği altındayken Finlandiya'nın bir anayasası ve o anayasaya göre kurulmuş bir meclisi vardı. Ülkenin aynı zamanda asker sayısı az olsa da kendi ordusu, posta idaresi ve para sistemi mevcuttu. Finlandiya, Rus egemenliğine geçtikten sonra da bu durum devam etti. İsveç idaresi zamanında bütün kurumların başında İsveçli memurlar bulunuyordu. İsveçliler, kendi kültürlerini geliştirmek için Finlandiyalıları âdeta kobay olarak kullanıyorlardı.

Finlandiya, Rus egemenliğine geçtikten sonra Finliler tüm bu kurumlara ve ülkelerine sahip olmak için mücadeleye başladılar. İlk önce ilkokul,

ortaokul ve liselerdeki İsveçli öğretmenlerinin yerine Finlandiyalı öğretmenleri atadılar ve yavaş yavaş Finlandiyalıların arasından hâkim, doktor ve memur yetiştirmeye başladılar. Küçük Fin ordusu milileşmeye başladı. İsveç döneminde ordudaki askerlerin çoğu Finlilerden oluşuyordu. Fakat komuta heyeti ve subaylar İsveçliydi. İsveçli memurlar halka nasıl davranıyorsa subaylar da erlere karşı aynı şekilde davranıyorlardı.

İsveçliler cesur ve kahraman bir millettir. Reformasyon döneminde Kral Gustav Adolf ve Büyük Petro zamanında XII. Şarl, İsveç ordusunun şanını tüm Avrupa'ya yaymışlardı. Ancak o dönemlerde İsveçlilerin askeri komuta kademesi aristokratların elindeydi. Ülkede âdeta subay ailelerinden oluşan bir kast meydana gelmişti ve bu subay sınıfı memurlara, tüccarlara ve aydınlara yukarıdan bakıyorlardı; erlerse disiplin altında tutulması gereken ve savaşta feda edilecek olan insanlardı.

Subaylar, görev zamanında talimler, resmi geçitler ve kışla hayatından başka hiçbir şeyle ilgilenmiyorlar; görev dışındaki boş zamanlarını ise içki içerek, iskambil oynayarak ve dans etmekle geçiriyorlardı. Çoğunun okuması yazması az, eğitim düzeyi düşüktü. Okuldan çıktıktan sonra kitap

okumakla meşgul olmazlardı. Toplumsal ve milli ülküleri yoktu. Yalnız gururla kılıçlarını şingirdatarak etrafta dolaşır, bol bol para harcar ve daima üniformayla gezerlerdi. Kadınlara düşkün ve dans meraklısı bu subaylar içki içmeyi ve kumar oynamayı da seviyorlardı. Erlerle karşı oldukça kaba ve serttiler; hatta onlara kışla öküzleri diyorlardı.

Genç Fin aydınları, başta Snelman olmak üzere orduya önem verme konusunda hemfikirlerdi ve özellikle de Fin ordusundaki erlerin eğitimiyle ilgilenmeye başladılar. Bunun sonucunda liselerden mezun olan seçkin öğrenciler, hatta üniversite mezunları askeri okullara girip orduya katıldılar. 5-6 hatta 10 yıl süren askerlik hizmetleri sırasında hem askerlik görevlerini yerine getirdiler hem de bilimsel incelemelere ve araştırmalara devam ettiler.

Snelman bu gençlerin hislerine tercüman olmuştu. Gerek katıldığı toplantılarda, gerekse yazdığı yazılarda daima şu fikirleri öne sürüyordu:

“Ordu insanlarımızın iyi bir eğitim alabileceği, sorumluluk duygularını geliştirebileceği bir okul olabilir. Unutmayın ki Finlandiya'nın dört bir yanından binlerce sağlıklı genç erkek, hayatlarının en verimli döneminde askere çağrılmaktadır. Onlar sivil hayatlarından koparılıyor ve uzun yıl-

lar boyunca beslenip giydirildikleri, ihtiyaçlarının karşılandığı kışlalara kapatılıyorlar. Bu gençler ordudayken çalıştırılıyorlar; hatta bu çalıştırma bazen aşırı oluyor ama askerlik bitip yuvalarına döndüklerinde ordudayken aldıkları eğitim, kazandıkları alışkanlık ve becerilerin hiçbir faydasını göremiyorlar.

Görünüşte en medeni olan milletler bile henüz barış içerisinde yaşayacak medeniyet seviyesine ulaşamadılar. İlk insanlardan beri devam eden kin ve vahşet, azgın deniz suları nasıl alçak yerlere hücum ediyorsa aynı onun gibi insanlar arasında savaşlar çıkıyor. Nasıl su baskınlarına karşı duvarlar örüyorsa, ülkemizi korumak için de duvarlara ihtiyaç duyarız. İşte ordu da ülkelerini korumak için vücutlarını siper eden kahramanlardan oluşan bir duvar gibidir. Bu duvar sayesinde vatandaşlar rahat ve kendilerini güvende hissederek yaşamlarını sürdürürler.

Ordu, fedakâr bir tarikata benzer. Bizler asker olmadığımız için vatanlarını ve bizleri koruyan bu canlı duvara; bu duvardaki her bir kum tanesinin bir insan olmasına ve bizler için ölmeye hazır olmalarına rağmen ne yeterince saygı duyuyoruz ne de fazlaca önemsiyoruz.

Sokakta, bir dükkânda veya bir kahvehanede, kı-sacası herhangi bir yerde ordu mensuplarıyla karşı-laşırsam onları saygıyla selamladıktan sonra onlara ‘Sevgili kardeşlerim, dostlarım sizler bizim güvenli-ğimiz için bu ağır ve zorlu görevi, yani vatanımızın müdafaasını üstleniyorsunuz. Tanrı yardımcınız ol-sun!’ diyeceğim.

Şunu düşünün; kışladaki her bir er canlı bir el-mastır. Binlerce değerli insanımız her sene kışlalara toplanıyor ve o değerli elmaslar orada yıllarını geçi-riyorlar. Yıllarını orada geçirmek zorunda kalan bu elmasların yuvalarına çizik; hatta kırık olarak dön-mesi ülke açısından büyük bir kayıp olacaktır.”

Snelman’ın manevi öğrencileri olan genç Fin su-bayları görüşlerini aşağıdaki şekilde dile getirmeye başladılar:

“Ordumuzun yeni bir ruha ve yeni bir yapılan-maya ihtiyacı var. Erler kışlada beslenen öküzler değildirler, onlar bizden daha küçük ve daha az eği-tim almış kardeşlerimizdir. Eğitilmek için kışlaya gönderilmişlerdir. Askerlikleri sona erip yuvalarına döndükten sonra anavatan biz subaylara şunu sora-caktır: Sizlere emanet ettiğim bu gençleri nasıl eğit-tiniz ve yetiştirdiniz?

Subay, erin yalnız kardeşi ya da abisi değildir; aynı zamanda onu eğitmek ve yetiştirmekle görevli olan retmenidir de. Subaylar erlere karşı onların sağlıklarından, kalplerinden, ruh ve vicdanlarından sorumludurlar. İnsanlara, ailelerine ve hayata olan yaklaşımları konusunda eğitip vatan sevgisi aşılamak görevleridir.”

Genç Fin subayları, bu zorlu ve yeni sorumluluklar karşısında korkmadan ve çekinmeden “Sadece savaş zamanında değil, barış zamanında kışladayken de vatanımıza faydalı olabiliriz,” demektedirler. Őimdiye kadar halk arasında kışla kelimesi hakaret olarak kullanılmıştır. Eskiden bir yerde bir kavga ve karışıklık oldu mu ‘Beyler kışlada mısınız, burada kışla kokusu var, kışla onu bozmuş’ gibi sözler söylerlerdi.

Genç Fin subayları, “Bu yeni dönemin kışlası farklı bir kışla olmalıdır. Bizler kışlaları bir halk okulu, hatta halk niversitesi haline getireceğiz ki orduya katılan her er kışlada geçirdiği günleri hayatı boyunca sevgi ve gururla hatırlayabilsin. Kışlaları o hale getirmeliyiz ki halkımız ‘bereket versin onu kışla hayatı düzeltti, o bu eğitimi kışlada aldı, askerdeyken namuslu, evik, alışkan ve nazik olmayı öğrendi’ diyecek duruma gelsin.”

Kışla hayatını kökten değiştirmeye karar veren Finlandiyalı subaylar bu amaç doğrultusunda çalışmaya başladılar. Öncelikle kışladaki erlere nasıl davranılması gerektiğini araştırdılar ve ardından da askerlere ona göre davranmaya başladılar. Finlandiya, İsveç egemenliğindeyken kışlalar çok pis ve yaşamak için elverişsizdi. Hava kötü kokuyordu. Askerlerin kıyafetleri eski ve bakımsızdı. Yemekler o kadar kötüydü ki erlerin çoğu aç kalıyor ve sık sık hastalanıyorlardı. Rütbece büyük olan onbaşılar, çavuşlar, subaylar erlerin yiyeceklerinden ve yakacaklarından kısıtlamalar yapıyor; erlere karşı çok kötü davranıp ağır küfürler ediyorlardı.

Şimdiyse her şey kökünden değişti. Kışlalar temizlendi. Duvarları boyandı, yerler devamlı temizleniyor ve koşullar sürekli havalandırılıyor. Kışlaların içindeki kullanılmayan yerlere çimen ekildi. Kışlaların içinde çiçek saksıları, pencerelerde perdeler, yerlerde halı ve yolluklar, kapı önlerinde paspaslar bulunmaktadır. Herkes ayakkabılarını paspasa silerek temizlemektedir. Askerlere yıkanma zorunluluğu getirildi.

Dış temizliğin yanında, manevi temizliğe de önem verilmeye başlandı. İsveçlilerin ayyaşlığı ve kaba küfürlerini anlatan deyimler eski zamanlardan

beri ağızdan ağza geçmektedir: İsveçli gibi sarhoş, İsveçli gibi küfrediyor...

İsveç egemenliği döneminde erler çok defa sarhoş gezip, yakası açılmadık küfürler savururlardı. Erinden generaline kadar ister hoşça sohbet ederken, ister tartışırken devamlı küfrederlerdi. Bu küfürlerin hepsi çok çirkin ve ağırdı.

Genç Fin subayları kışlaya sabun soktular ve askerleri sabah, akşam ve yemek zamanlarında ellerini yıkamaya alıştırdılar. Askerlere temiz havlular verdiler. Her ere birer diş fırçası verip dişlerini temizlemeye alıştırdılar. Dişlerini ve ellerini temizlemeyi öğrettikten sonra, onlara dilin temizliğini yani dillerini düzgün ve küfürsüz kullanmayı anlatmaya başladılar. Subaylar asla küfretmiyorlardı. Askerlere karşı disiplinli davranıyorlar ve onlarla laubali olmuyorlardı. Kuralları uygularken de asla küfür kullanmıyorlardı.

Daha önceleri sadece erler değil, subaylar ve iyi ailelerden gelmiş kişiler bile kavga ve küfretmeyi bir kahramanlık ve kışla hayatının olmazsa olmazı kabul ederlerdi. Bunlar küfürleri çeşitlendirmekle övünüyorlardı.

Genç Fin subayları kışla hayatının şeklini deyiş-

tirdiler. Onlar “Kışla bizim evimizdir. Orası bizim ibadet hanemizdir. Papaz için kilise, öğretmen için okul neyse, bizim için de kışla odur. Biz burada yanımızda kadınlar varmış gibi terbiyeli ve nazik davranmak zorundayız,” diyorlardı.

Bu genç subaylar hem sözleri, hem de hareketleriyle erlere örnek olmaya ve onları eğitmeye çabalıyorlardı:

“Kışlayı meyhaneye çevirmeyin. Yerlere tükürmeyin. Döşemeleri kirletmeyin. Küfür ederek kışlanın havasını bozmayın. Ağzınızı bozmayın. Küfrederek arkadaşlarınızın kulaklarını kirletmeyin. Küfredip sövmek köpek ulumasından daha beterdir. Küfretmek manevi medeniyetsizlik belirtisidir. Kahraman olduğunuzu göstermek istiyorsanız bunun için daha asil yollar bulun.

Spor yapın, yüzmeyi, güreş yapmayı, uzun ve yüksek atlamayı öğrenin. Toplum içinde düzgün davranın, size faydalı olacak kitapları okuyunuz. Okuduklarınız ve dinledikleriniz hafızanızda yer edinsin.”

Genç subaylar böylece iyi birer eğitmen oldular. Askeri eğitimler ne kadar çok olursa olsun erleri eğitmek için her gün birkaç saatlerini onlara ayı-

rabiliyorlardı. Subaylar savaş oyunları, eğlenceler ve kitap okuma organizasyonları düzenliyor, onlarla konuşup farklı milletlerin öykülerini ve onların kahramanlarına dair hikâyeleri okuyorlardı. Projeksiyon aletiyle hem Finlandiya hem de diğer ülkelerin tarihleri, şehirleri ve güzel manzaralarını erlere gösteriyorlardı.

Subaylar ayrıca erlere terhis olduktan sonra ailelerinin yanına dönen askerlerin ülkelerine nasıl hizmet edebileceklerine dair konuşmalar yapıyor ve bu konuyla ilgili yazılmış kitaplar okuyorlardı. Subaylar, “Geldiğiniz yerdeki insanlar köstebekler gibi toprağın altında yaşıyorlar. Onlar insanca yaşamamın nasıl olduğunu ne görmüşler, ne duymuşlar, ne de kitaplarda okumuşlar. Sizler de oradan geldiniz. Askerliğiniz bitip eve döndüğünüzde o köstebeklerin yanına gidip tekrar o deliklere girecek olursanız bu çok utanç verici bir durum olacaktır. Siz oraya yeni bir hayatın müjdecileri olarak dönüp o insanların ruhlarını, yaratıcılıklarını canlandırın ve o insanlardan bir ordu, barış, huzur, medeniyet ordusu kurun.

Dünyadaki hemen her orduda cesaretleriyle ünlenmiş, kahramanlardan oluşan birlikler, taburlar, alaylar vardır. Onlar kendilerine ölüm taburu adı-

nı veriyorlar. Başkaları da onları böyle çağırıyorlar. Bu ismi almalarının nedeni gerektiğinde son asker kalana kadar savaşıp ölmeye hazır olmalarından dolayıdır. Vatan için yaşamak, ilerlemesi ve yükselmesi için çalışmak da vatan için ölmek kadar şerefli dir.

Toprağı nasıl işliyorsunuz? Buğdaylarınızı nasıl ekip biçiyorsunuz?

Hayvanlarınızın sütünden, ormanlardaki ağaçlardan nasıl faydalanıyorsunuz?

Erkekleriniz kadınlarına nasıl davranıyorlar?

Ebeveynler çocuklarını nasıl yetiştirip eğitiyorlar?

Başka ülkelerde akıllı insanların yaptıklarından ders almak gereklidir.

Niçin herkes İngiliz kumaşlarını, Çek camlarını, Hollanda'nın balık konservelerini, İrlanda koyunlarını, Fransız şaraplarını, Danimarka tereyağlarını, Brüksel dantellerini, Rus kürklerini, İsveç kartonlarını ve kibritlerini beğeniyor ve bunları satın alabilmek için daha fazla para ödüyor?

Çünkü bunlar o ülkelerde en iyi şekilde yetiştirilmekte ya da üretilmektedir. Sizler de ülkemizde aynı kalitede şeyler yetiştirip üretmeye çalışmalısınız.

nız. Bütün bunları kim yapacak? Köyünüzde yaşayan, okuma yazma bilmeyen babalarınızı ve kardeşlerinizi kim eğitecek? Ormanlar ve bataklıklar arasındaki ücra yerlere kim gidecek?”

Erlere sordukları soruların cevapları kendileri veren Finlandiyalı subaylar, “Sizler yapacaksınız, ilk adımı siz atacaksınız. Böylece aileniz, köyünüz, vatanınız hayatınızın uzun bir bölümünü askerde geçirdiğiniz için hiçbir şey kaybetmemiş, aksine kâr etmiş olacaktır. Onlardan aldığınızı büyük bir faizle birlikte geri vereceksiniz. Sizler kışlaya hammadde halinde girip işlenmiş bir ürün olarak çıktınız ve içleri öğretme ateşiyle yanan insanlar gibi yuvalarınıza dönüyorsunuz.”

Yeraltı kaynaklarından yoksun, bereketsiz Finlandiya topraklarında genç Fin subayları bir kültür ordusu oldular. Kışlalar âdeta büyük fabrikalara benzemişti; Finlandiyalı subaylar ülkeleri için akıllı, çalışkan, yaratıcı insanlar yetiştiriyorlardı.

Askerler subaylarına saygı duyup seviyorlardı ve askerlikleri sırasında tavır ve hareketleriyle onları gücendirmekten sakınıyor; düşüncesiz, disiplinsiz askerlerle ilgilenme görevini bizzat üstleniyorlardı. Erlerin çoğu terhis olup ailelerinin yanına döndükten sonra subaylarıyla mektuplaşıp askerlik

zamanlarını yâd ediyor ve hayata artık başka gözle bakmakta olduklarını bildiriyorlardı. Ülkenin geleceğine dönük fikirlerini anlatıyor, çeşitli konuları danışıyor, kitap ve gazete alabilmeleri için yardımcı olmalarını istiyorlardı.

Ülkenin dört bir yanında, en ücra yerlere varınca kadar halkla kışla arasında çok yakın, saygı ve sevgiye dayalı bağlar kuruldu. Kışla kültürlü ve sağlam yeni bir hayatın başlaması için âdeta bir fabrikaya dönüştü.

Kışla artık halk için korkulup çekinilecek bir yer olmaktan çıkmış, hak ettiği değere kavuşmuştu. Köylerde ve şehirlerdeki ebeveynler yaramaz, düşüncesiz çocuklarına, “Askerlik yaşın keşke çabucak gelse! Seni ancak kışla adam eder!” şeklinde sitem ediyorlardı.

Komşular da “Evet, kışla onu düzeltecektir. Böyle yaramazların hakkından ancak kışla gelir. Pekku Yuksen, Rudi Antonen orduda adam oldular. Askerre gitmeden önce herkes onlardan ümidini kesmişti. Şimdiyse örnek birer insanlar. Sizin çocuklarınız da onlar gibi kışlada adam olurlar. Kışla bizim çocuklarımızı bizden daha iyi eğitip, terbiye veriyor,” diyorlardı.

Yaşlılarsa, “Önceden bizim gözlerimiz körmüş. Kötü bir hayat geçirmişiz. Şükürler olsun ki şimdiki gençler kendilerine çok daha güzel bir hayat kuruyorlar,” demekteydiler.

Böylece kışladaki zihniyet ve maneviyat da olgunlaştı. İyi bir maya hamuru nasıl kabartırsa kışla da halkı ayağa kaldırdı ve gelişmesini hızlandırdı.

FUTBOL

Napolyon'un Fransa imparatoru olmasından sonra Avrupa'da savaşlar duraklamamış; tam tersine daha çoğalmıştı. Napolyon hemen hemen bütün Avrupa devletleriyle savaşıyordu ama büyük hedefi İngiltere'yi yenmekti. İngiltere de Napolyon'u tahtından indirmek için her çareye başvuruyordu.

Napolyon Rusya'yı da savaşla tehdit ediyordu. Fransa ile savaş endişesi taşıyan Rusya, 1808'de İsveç ile olan savaşı sona erdirdi ve ardından Rus-Fransız savaşı başladı. Napolyon yirmi milletin kuvvetlerini toplayarak Rusya'nın üzerine yürüdü, Moskova'ya kadar ilerledi ve burada çok ağır bir ye-

nilgiye uğradı. Fakat burada yenildi. Başlı Rus halkının göğsünde parçalandı. Güçsüz ve aciz bir durumda Fransa'ya döndü. Eski gücünü kazanmaya çalıştıysa da İngilizler bütün Avrupa'yı Napolyon'a karşı örgütleyerek Fransa'yı bozguna uğrattı. Esir düşen Napolyon Sainte Helena Adası'na sürgüne gönderildi.

Napolyon'un savaşlarından usanmış olan Avrupalılar, İngiltere'nin bu galibiyetinden dolayı büyük sevinç duydular ve onun gücüne hayran kaldılar. Onlar da İngilizleri taklit etmek istediler ve bunun sonucunda İngilizlerin her şeyi, hatta hayat tarzları moda haline geldi.

Küçük çocukların ve reşit olmamış gençlerin yetişkinleri taklit ederken genellikle onların kötü huylarını örnek almaları; sigara ve içki içmeye başlamaları, yüksek sesle ve küfürlü konuşmaları gibi kültürel açıdan gelişmemiş devletler de bu hatayı tekrarladılar ve İngilizlere has özellikler arasından gülünç ve zararlı olanları kabul ettiler ve İngiliz hayat tarzının birer kötü taklitçisi oldular.

Zenginler ve hali vakti yerinde olanlar at yarışları için İngilizler gibi yüklü para harcamaya, viski soda içmeye, İngiliz tarzı kıyafetler giymeye, saç ve sakal-

larını İngiliz tarzı kestirmeye başladılar. Gençlerse kendilerini İngiliz sporlarına ve bunların en kabası olan futbola kaptırdılar.

Çoğu henüz öğrenci olan Avrupa gençleri arasında futbol âdeta bir din haline dönüştü. Bütün Avrupâ'da futbola tapmaya, futbolu bir bilim, bir sanat gibi görmeye ve göstermeye başladılar ve cahil bazı gazeteciler de gençliğin bu düşkünlüğünü istismar etmek için ellerinden geleni yaptılar. Tüm gazetelerde futbol için köşeler açılmıştı ve her gün 'manda gibi güçlü bacakları olan' gençlerle ilgili yazılar çıkıyordu.

Snelman zamanında Finlandiya'da da benzer şeyler yaşanıyordu. O dönemde zihinsel çalışmalar için henüz eğitilmemiş Finlandiyalı gençler, ülkü ve ideallerle yaşamaya alışmamışlardı. Finlandiya Rusya'ya katıldıktan sonra halkın İsveçlilere duyduğu nefret ve mücadele duyguları kaybolmuştu. Kafaları boş ve tembel ruhlu olan Fin gençleri kendilerini futbola vermişlerdi. Futbol manevi bir hastalık gibi bütün şehirleri sarmış, ardından kasa-ba ve büyük köylere de girmişti.

'Manda bacağı gibi sağlam bacak' o dönemin bir övünme sembolüydü. Snelman ve dostları gençlerin entelektüel birikim yerine 'manda bacağı gibi

sağlam bacak' sahibi olmasını kabullenemiyorlar ve bir neslin hem zekâ hem de manevi açıdan gerilemesi karşısında endişe duyuyorlardı.

Finlandiyalıları derin uykularından uyandırmak ve kültürel seviyelerini arttırmak için yıllardır çabalayan insanlar birbirlerine, “Böyle yalnız kolları ve bacakları kaslı bu kahramanlardan ne yetiştirilir? Ülkenin kalkınmasında ne gibi hizmetleri olabilir?” diye soruyorlardı.

Snelman, İspanya'da bir dönem bazı kişilerin içlerinde hayali kahramanlar olan romanları okuduktan sonra şövalyeleri taklide yeltenerek kendilerini gülünç bir duruma düşürdüklerini ve Cervantes'in bunları meşhur Don Kişot romanında daha da gülünç bir şekilde betimlediğini hatırlattı. Snelman ve dostları, “Bazı gençlerin bu aptalca yazılmış uydu-ruk romanları okuduktan sonra kendilerini kaptırmaları öyle göz yumulacak önemsiz bir şey değilmiş anlaşılan. Aksi takdirde Cervantes bu konuda bir roman yazıp bu düşkünlükle mücadele etmezdi,” diyorlardı.

“Cervantes, okurların böyle macera romanlarına düşkün olmasının zihinsel tembelliğin işareti olduğunu görmüştü. İspanyol halkı o dönem geri kalmış olan ülkelerinin gelişmesi, yaşam kalitesinin

artması, kültürel ve iktisadi açıdan insanların ilerlemesi için kafa yormuyor; bunlar için hiçbir şekilde çalışmak istemiyordu.

Birçok kişi günlerce, aylarca ve senelerce hayali kahramanlarla dolu romanları okuyarak kendilerini kandırıyor ve bir şey yaptıklarını düşünüyorlardı. Ülkedeysel kültüre hizmet edecek insanlar yoktu. Milletin zekâsı uyuyordu; cahillik, kabalık ve fakirlik artıyor; devletin gücü zayıflıyor; manen, fikren ve iktisaden ülke iflasa doğru gidiyordu. Ülkenin aydın ve okuryazarlarıysa halkı eğitip aydınlatmak yerine hayali kahramanların olduğu kitapları okuyarak vakit geçiriyorlardı.”

Snelman, “Halkımız dahi yazarları anlamamakta ve tanımamaktadır. Bizim de hayatın gülünç yönlerini anlatacak bir Cervantes’e, cüceler ülkesini ve onun halkının günlük ve politik yaşamını hicvederek anlatan kendi Swift’ine ihtiyacı var,” diyordu.

Snelman ve dostları, “Bizim Cervantes gibi bir dâhimiz de Swift gibi bir yazarımız da yok ama onların kendi toplumlarında başlattıkları bu kültürel hareketi biz de Finlandiya’da devam ettirebiliriz ve biz bu akla, yeteneğe sahibiz. Veba, kolera ve lekeli humma mikropları gözle görülemezler ama büyük

bir şehri hastalıktan kırıp geçirebilirler. Devletlere ve topluma musallat olan mikroplar vardır ve bunlar veba mikrobundan bile daha tehlikeli ve bulaşıcıdır,” diyordu.

Finlandiya’da sıtma ve verem kol geziyordu; halk veremden dolayı çok sıkıntı çekiyordu. İsveçliler bu durumu umursamazken, Snelman döneminde vereme karşı bir savaş başlatıldı.

Snelman, “Sadece beden değil insan düşüncesinin ve ruhunun vereme yakalanması da söz konusudur. Finlandiya gençliğinin neredeyse tamamı bu ruhsal vereme yakalanmıştır. İleride ülkenin kalkınmasının temeli olacak bu gençler arasında, bu hastalığın yayılması durdurulmalı ve bununla savaşılmalıdır,” diye düşünüyordu.

Bir gün önde gelen bir futbol takımının 10. kuruluş yıldönümü nedeniyle büyük bir tören düzenlenmişti. İki futbol takımı arasında oynanan ve insanların zevkle izlediği bir maçtan sonra çok sayıda spor branşından temsilcilerin katılımıyla bir konferans başladı. Snelman ve dostları da oradaydılar ve Snelman aynı zamanda büyük bir spor cemiyetinin fahri başkanıydı.

Snelman toplantıda söz alarak şunları dedi:

“Fin gençliğinin sporla uğraştığını görmek beni mutlu ediyor. Aşırıya kaçmadan yapılan bedensel egzersizler gençlerin gelişimlerine yardımcı olur. Felsefe konusunda dünyaca ünlü eski Yunanlılar, jimnastik, güreş, koşu, uzun atlama gibi spor dallarına boş yere önem vermemişlerdi. Bedensel egzersizler vücudun çeviklik ve kuvvetini arttırır. Bu sayede vücudun duruşu düzelir, adımları ve hareketleri güzelleşir.

Şehirlerdeki havasız evlerde uzun süre oturmak ve hareketsizlik vücudu harap eder, kasları zayıflatır, kanı zehirler ve insanları miskin yapar. Buna bir de uzun saatler süren ve canlı öğretim yerine skolastik usullerin uygulandığı okul hayatı eklenir ve öğrencilerin beyinlerine ezberci eğitimle isimler, ölçüler, tarihler ve kurallar doldurulur.

Almanya’da öğrencilerin birçoğu gözlüklüdür, gözleri daha şimdiden bozulmuştur. Köylerden ziyade şehirlerde yaşayan öğrencilerin büyük bölümünün kamburu çıkmış, göğüsleri çökmüş, elleri zayıf, bacakları ince ve yüzleri soluktur. Bu çocukları gördüğünüzde içinizde onları kırlara çıkarma, açık havada çimenlerin üzerinde koşturup, zıplatma isteği uyanmaktadır.

Eski Yunanlılar böyle yaparlardı. Şimdi biz de

onlar gibi yapıyoruz. Fakat Sokrat, Phidias* ve Perikles** döneminde yaşayanlar, hayatın esas prensibi olarak ‘Hiçbir şeyde aşırıya kaçmamalı, her şey dengeli olmalı ve her şey yeri ve zamanında yapılmalı’ kuralını koymuşlardı.

Sokrat ve Eshilos’la*** aynı dönemde yaşayan Aristophanes**** filozofların fiziksel zayıflığı ve sünepelikleriyle alay ediyordu.

‘Deliliğe Övgü’nün yazarı beyinlerinin içi ezberlenmiş bilgiyle dolu teorisyenlerle insafsızca dalga geçmekteydi. Gulliver’in yazarı Swift kurbağalar gibi şişip irileşerek büyük adam olmak isteyen cücelerle alay ediyordu. Cücelerin çarpık yaşamını ve

* M.Ö. 490-430 arasında yaşamış antik Yunanistan’da dünyaca üne sahip bir heykeltıraştır. Atina Akropolü’nde bulunan Tanrıça Athena Tapınağı’nı ve Partenon’daki Zeus Heykeli’nin kaidesini yapmıştır. (e. n.)

** Demokratlardan Kantipus’un oğlu olup, M.Ö. 495’te doğdu ve 429’da öldü. Aristokrat bir aileye mensuptu. Çocukluğunda Anaksagoras, Damon, Zenon’dan ders alarak, öğretmenleri tarafından iyi bir siyasetçi olarak yetiştirildi. Otuz yaşında siyasi hayata girdi. Demokratların liderinin öldürülmesiyle lider seçildi. M.Ö. 461 yılındaki seçimlerde Arhon seçildi. Atina’da dikta rejimi kurarak muhaliflerini sürdürdü. M.Ö. 444 yılında muhalefeti kaldırıp diktatör oldu. Perikles, Atina devlet başkanı olmasıyla, ülkede reformlar yaptı. Yeni kanunlar çıkararak, bunlara uymayan eski kanunları da kaldırdı. Atina’yı, Yunanistan’ın en önemli şehri haline getirdi. Atina’da sanat ve mimari eserler yaptırdı. Atina’ya Yunanistan’ın en meşhur bilgilerini topladı. (e. n.)

*** Yunanca Aiskhylos, doğum tarihi yaklaşık M.Ö. 525/524-ölüm tarihi yaklaşık M.Ö. 456/455 olan antik Yunan’da yaşamış oyun yazarıdır. (e. n.)

**** M.Ö. 456-386 yılları arasında yaşamış komedi yazarı. (e. n.)

kötü alışkanlıklarını ironik bir dille anlatan Swift buna ayrı bir bölüm ayırmıştır. Cüceler dar omuzlu, ince boyunlu ve koca kafalı insanlar olup, bütün hayatları formüller ve geometrik çizimlere göre şekillenmiştir. Yaşamlarındaki her şey tıpkı kendileri gibi çirkin ve iticidir.

Dostlarımla birlikte hayalini kurduğumuz Finlandiya'nın geleceğinin cüceler ülkesi gibi olmasını istemiyoruz. Cücelere ihtiyacımız yok. Halkımızın bacakları kuvvetli ama zekâ yönünden geri kalmış bir halka dönüşmesini istemiyoruz.

Bacakları manda bacağı gibi sağlam, beyinleri koyun beyni gibi zayıf insanlar bizim idealimiz değildir. Böyle insanlar bizim milletimiz için bir örnek, bir ideal olamaz. Sizler, futbolun Finlandiya'daki ilerleyişinden dolayı heyecanlanıp 'Kuvvetli Bacak' futbol takımının İsveç, Norveç ve Danimarkalılarla maçlar yapmasından ve hatta Macaristan'a giderek orada da galip gelmesinden dolayı sevinç duyuyorsunuz. Fakat ben sizin sevincinize katılmıyorum.

Sevgili ülkemiz Suomi'de Güçlü Fikir, Kaliteli İşler, Büyük Teşebbüsler, Süt Veren İnek, En İyi Yumurta, En İyi Tohumluk Ekin, Kar Gibi Beyaz Bez, Temiz Vicdan, Yeni Fikirler isimli topluluklar

olsaydı çok daha mutlu olurdum. Ben Finlilerin yalnız Macarları değil, Fransızları ve İngilizleri de yenmesini ama bunu sadece futbolla değil bilim, güzel sanatlar, ticaret, sanayi, adalet, ülkenin kalkınmasıyla da yapmasını arzu ederim.

Ülkemizin ilerlemesi yolunda verdiğimiz bu savaşa yalnızca futbolcuların kuvvetli kolları ve bacaklarıyla çok ileri gidemezsiniz. Topa kafa vurabilmek için sağlam bir alın gerekir ve en sağlam alın koçta bulunur. Koç kafasının Fin gençliği için övünç kaynağı olacağını sanmam.

Sokrat'ın ve meşhur Herkül heykelinin resimlerini araştırıp bulup bunları birbiriyle karşılaştırırsanız Sokrat'ın büstünde bir bilge kafası olduğu gözünüze çarpacaktır. Geniş bir alın; burası beynin olduğu yerdir. Sokrat'ın beyni sanki kafatasının içine sığmıyormuş da dışarı fırlayacakmış gibi görünmektedir.

Herkül heykeline baktığınızda eski Yunan efsane kahramanının güçlü ve kaslı bedeni karşısında şaşırırsınız. Bu güçlü bedeni taşıyan ve âdeta bir kütüğü andıran bacaklar, gemi halatına benzeyen kol kasları, geniş omuzlar, geniş bir göğüs kafesi ve manda boynuna benzeyen bir boyun ve küçük bir kafa, dar ve ensiz bir alın. Bütün bunlar güçlü bir

bedenin dışavurumudur. Fakat bu kahraman çok akıllı değildir. Muhteşem bir bedeni olan kuvvetli ve kaslı bir adamdır fakat akıl, maneviyat ve zekâ bakımından geridir.

Ben size Sokrat'ın veya Herkül'ün kafasını tercih edin demiyorum. Mandanın güçlü bacaklarını düşünürken Sokrat'ın kafasını da düşünün. Kafanız koçun kafası gibi sert olmasın. Şu altın kurallı unutmayın: 'Her işi zamanında yapın. Çalışma zamanında çalışın; eğlence zamanında da eğlenin.' Finlandiya'nın sadece futbolculara değil; halkı ekonomi, ticaret, sanayi, fikir ve ahlâk bakımından yükseltecek insanlara ihtiyacı var. Kültürel olarak geri kalmış olan ve medeni milletlerin hayatının kötü ve olumsuz taraflarını alanları taklit etmeyin. Paris'e gidenler kafeleri keşfediyorlar, Almanya'daysa işe birahanelerden başlayıp İngiltere'de futbol maçıyla devam ediyorlar. Gözünüz yüksekte olsun. Avrupâ'da sanat, bilim ve düşünce tapınaklarına gidin. Almanya'da 'Tugendbund' (Hayırseverler Birliği) gibi kuruluşların sıralarını dolduran binlerce genci örnek alın. Maneviyatınızı ve ruhunuzu geliştirmek için çaba gösterin. Şunu unutmayın ki: 'Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.'

Fin gençleri, sizin göreviniz topu daha uza-

ğa ve yükseğe atmak değildir, sizin göreviniz Finlandiya'nın gelişmesini ve halkın ilerlemesini sağlamaktır.”

EBEVEYNLER VE ÇOCUKLAR

Snelman ve dostları Finlandiya'nın uyanması için, bütün ümitlerini yeni yetişen gençlere iyi bir eğitim verme meselesine bağlamışlardı. Gençlik meselesi Snelman'ın hem sevdiği konu, hem de en duyarlı ve zayıf noktasıydı. Snelman bazen gençleri azarlardı fakat yaşlılar gençlerden şikâyete başlayınca, daima gençlere arka çıkarak şunları söylüyordu:

“Kabahat gençlerde değil, sizde. Sizler gençleri nasıl terbiye ederseniz, onlar da öyle yetişir. Gençlere ne eğitim verdiniz? Hiç! Anneler çamaşır, bulaşık, yemek yapma ve temizlikten başlarını kaldırmıyorlar. Babalar memuriyet, ticaret, dükkân veya

fabrika işleriyle meşguller; işten sonra da meyhane ve kulüplerde iskambil oynuyorlar. Çocuklarla ilgilenmeye kimsenin zamanı yok; ayrıca çocuklarla uğraşmak insanı yoran ve usandıran bir iştir.

Anne babalar çocuklarıyla konuşmuyor, günlerini nasıl geçirdiklerini sormuyorlar. Zaman bulduklarında ellerine oyuncak, şeker verdikten sonra başlarını okşayarak 'Hadi bir kenara çekilip oynayın' diyorlar. Bu, aslında 'Gözümüzün önünden kaybolun, ne yaparsanız yapın, yeter ki bizi rahatsız etmeyin' demektir.

Bu yüzden çocukluk döneminde, çocuğun aklı, ruhu ve kalbi, işlenmemiş bir tarla gibi boş kalıyor çünkü oraya hiçbir iyilik tohumu saçılmamıştır. Çocuklara iyilik, doğruluk ve sevgiden bahsedilse bile, bunlar basmakalıp bir şekilde yapılmaktadır. Anne babalar çocuğun ruhuna ve zekâsına hitap edecek şekilde konuşamıyorlar; isteseler de bunu beceremiyorlar.

Doğrusunu söylemek gerekirse çocuklar anne babaları ve amca, hala, teyze, dayılarıyla aynı evde yaşadıkları halde âdeta yetim gibidirler. Bazı ailelerde çocuklar çok iyi beslenir, iyi giydirilir ve sağlıklarına çok özen gösterilir. Fakat çocuğun ruhu ve zekâsı ihmal edilmektedir. Bu şartlar altında yetişen

çocukların, şimdi olduklarından daha kötü olmadıklarına gerçekten şaşırmanız gerekiyor. Bu çocuklar büyüyüp her şeyi anlamaya başladıklarında çevrelerinde neler görüp hissediyorlar?

Şehirlerin, kasabaların ve köylerin meydan ve sokaklarında çöplerin biriktiğini gören insanlar, ‘Bunlar sağlığa zararlıdır, bunların burada bırakılması rezalettir,’ diyerek şikâyet ediyorlar.

Anne ve babalar iyi düşünün ve vicdanınıza göre karar verin. Çocuklarınızı yetiştirdiğiniz ve onların kişiliklerinin şekillendiği aile ortamı zihinsel ve ruhsal olarak yeteri kadar iyi mi?

Anne babalar ve büyükler çocuklara sürekli olarak ‘Yalan söyleme, kimseyi aldatma, böyle yapmak iyi değil, bu yaptığın günah’ diyorlar. Çocuklara bu öğütleri verenler bunlara kendileri uymuyor; yalan söyleyip, insanları aldatıyorlar. Çocuklara nazik ve terbiyeli olun diyenler başka insanlara karşı kaba ve nezaketsiz davranıyorlar.

Çocuklar aldatıldıklarının çabuk farkına varırlar. İlk önce şaşırırlar, ebeveynlerinin kendilerine kötü ve günah diye gösterdikleri şeyleri nasıl olup da kendilerinin yaptıklarını anlayamazlar. Ardından ‘Anne ve babaların söyledikleriyle yaptıkları farklı’ fikrine

varırlar. Bundan dolayı da ebeveynlerinin söylediklerine güvenleri kalmaz ve artık onların dediklerine kulak asmamaya başlarlar.

Ebeveynlerse küçük yaştaki çocukların bile kendilerine itaat etmemelerinden, yaramaz ve dik başlı olduklarından şikâyet ederler ama çocukların bu hale gelmesinin nedeninin kendileri olduğunun farkında olmazlar.

Azarmak, kızmak, bağırarak ve ceza vermekle çocukların saygısını ve sevgisini kazanamazsınız. Çocukların önünde onların size saygı duyacakları şekilde hareket edin ki onlar da sahip olduğunuz mezzetleri görerek sizi sevip sayınlar.

Bazı ebeveynler kıyafetlerine ve kişisel bakımlarına dikkat etmezler. Çocuklarının yanında yırtık, eski, kirli çamaşır ve elbiselerle ve kirli ellerle gezer, konuşma ve davranışlarına özen göstermezler. Bazılarıysa çocuklarının önünde kavga ederler ve birbirlerini daha fazla kırabilmek için ‘Babanızın nasıl adam olduğunu görüyor musunuz?’, ‘Annemiz işte böyle bir kadın’ gibi sözler söylerler.

Aile içi sohbetlerde gereksiz dedikodular, insanları çekiştirmeler, iş hayatında menfaat temin etmek için yapılan yağ çekmeler... 15-20 yıl boyunca

ca çocuklar böyle bir bataklıkta yaşamak zorunda kalırlar. Aile büyükleriye gençlerin kartallar gibi uçamadıklarını ve neden kanatsız kuşlar gibi olduklarına şaşırırlar.

Anne ve babalara şunu sormak istiyorum: Siz çocuklarınızı eğitirken onlara kartal kanatları verdiğinizini düşünüyor musunuz? Yoksa kanatlarını daha ilk başlarda siz kendiniz mi kırdınız?

Çocuklar büyüyüp birer genç kız ve delikanlı olduklarında, ebeveynleri onların geleceğiyle ilgili hayaller kurarlar. Oğullarının mühendis, memur, tüccar, doktor, avukat veya iyi bir meslek sahibi olmasını isterler; kızlarına ise zengin bir koca bulmaya çalışırlar. Çocuklarının rahat yaşaması için uğraşır ve anne baba olarak görevlerini en iyi şekilde yerine getirdiklerini düşünürler.

Lev Tolstoy gayet isabetli bir tespitle şöyle diyor:

‘Hayattaki düzensizliğin en büyük nedenlerinden birisi şudur: Herkes hayatta zengin olmak istemekte, fakat hiç kimse hayatını düzene sokmak istememektedir.’

Herkes, hayattan fazlasını almak isterken ona bir şey katmak istemiyor. Egoist, istismarcı ve asalak olarak atıldıkları hayatın anlamını başkalarının sır-

tından geçinmekte arıyorlar. Çocuklarına bu 'hayat felsefesini' aşılaysanlar anne ve babalar! Bu öğüt ve telkinlerle büyüyen çocuklar gelecekte egoist, kendini beğenmiş, sığ ve ruhsal olarak zayıf olup; ahlaksız ve şehvet düşkün bireyler olarak toplum hayatına katılmaktadırlar.

Bu gençlerde vatanına, halkına karşı sevgi, fikirlere, emek gerektiren işlere karşı hürmet hissi yoktur. Ebeveynlerini de içten sevmemektedirler. İşin özeti ne ekerseniz, onu biçersiniz; ne pişirirseniz onu yersiniz.

Gençlerin ruhunu bakımsız bir tarla gibi boş bırakırsanız orada sadece ısırgan otları ve dikenler gibi zararlı otlar yetişir. Anne ve babaların çocukların beynini ve ruhlarını işlemeden bırakması ne akla uyar ne de vicdana. Böyle bir ihmâl ahlaksızlıktır ve cinayetten bir farkı yoktur. Çocukların terbiye edilmemesi sadece aileyi değil; toplumu ve devleti de ilgilendirir.

İstedığınız kadar mükemmel kanunlar yapın, seçimleri mevzuatları oluşturun, siyasi ideolojilerin mucizevi güçlerine inanın, çocuklarınız iyi terbiye görmeden hayata atılırlarsa ne kadar iyi bir hukuka sahip olursak olalım toplum hayatımız sönük ve sefil olacaktır. Bu gençlerin arasından çıkan memur-

lar işlerinde ihmalkârlık yapacak, milletvekilleri kendi çıkarlarının peşinde koşacak, bakanlarsa siyasi cambazlar olacaktır. Okullar yeni neslin zekâsını ve kalbini körelten yerler olurken, ülke basınıysa sokaklarda bedenini para karşılığı satan fahişelere benzeyecektir. Hem şahsınızın ve hem de toplumun hayatını buna göre düzenlemelisiniz.”

Snelman ve dostları, ülkenin her yerinde şehirlerde ve köylerde buna benzer konuşmalar yapıyorlardı. Bu konuşmalar etkili olmaya başlamış, anne ve babalar, çocuklarını doğru terbiye etme konusunda ciddi olarak düşünmeye başlayarak üstlerine düşen görev ve sorumlulukların ne kadar önemli olduğunu anlamışlardı.

Ülkenin birçok yerinde anne babalar bir araya gelip ebeveyn dernekleri kurdular ve çocukların terbiyesindeki başarısızlıkların sebebini araştırmaya ve elde ettikleri bilgileri paylaşmaya başladılar. Eğitimde başarı elde ettikçe seviniyorlar ama bunu yeterli bulmayıp pedagoğları ve psikologları da derneklere davet ederek onların tecrübelerinden faydalanıyorlardı. Tanınmış olan eğitimciler ve psikologlar ülkeyi dolaşarak hem tecrübelerini hem de bilimsel veriler ışığında çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiğini insanlara anlatıyorlar; halka çocuk ruhunun

meziyetleriyle beraber zayıf noktalarını, hastalıklarını ve bu hastalıkların nasıl tedavi edileceğini de öğretiyorlardı.

Nasıl ki ziraat mühendisleri en iyi patates veya yonca türlerinin nasıl yetiştirilmesi gerektiğini çiftçilere anlatıyorlarsa, çocuk ruhunu çok iyi bilen eğitimci ve pedagoğlar da şehirli ya da köylü, memur ya da esnaf mesleği ne olursa olsun ebeveynlere vatanına ve milletine faydalı olacak zeki insanlar yetiştirmenin yöntemlerini anlatıyorlardı. Bu çalışmalar sonrasında Fin aile yapısı değişmeye başlamış ve hem zekâ hem de manevi açıdan atağa geçmiştir.

HALK ÜNİVERSİTESİ

Genç Fin aydınları, Snelman'ın etrafına toplanmışlardı ve aralarına yavaş yavaş ama kesintisiz bir şekilde yeni kültür emekçileri katılıyordu. Snelman grubuna Helsingfors (Helsinki) Üniversitesi'nin genç profesörleri, ücra köylerdeki öğretmenler, aydın tüccarlar ve fabrikatörler, başkent dışında yaşayan doktorlar, memurlar ve avukatlar da dâhil olmuşlardı. Bu yeni düşünce yavaş yavaş Finlandiya'nın tümüne yayılmıştı. Bu işe gönül verenler, sırf şöhret kazanmak amacıyla kurulan eğitim ve kültür derneklerinde göstermelik çalışmalar yapanlardan farklıydılar. Burada herkes işin ucundan tutuyordu ve kelimenin en iyi anlamıyla herkes birer kültür misyoneri olmuştu. Bu gruptaki

her bir fert fedakârca, inatla ve ilhamla çalışıyor; bu çalışmaları yaparken de şahsi menfaatlerini hiç düşünmüyorlardı.

Kullanılmış ve eski kitapları toplayıp içlerinden en iyilerini seçiyor ve gezici kütüphaneler aracılığıyla en ücra köylere kadar gönderiyorlardı. Ardından da köyler arasında kitap değiş tokuşunu organize ediyorlardı.

İlk başlarda iki-üç haftada bir, sonraları da her pazar günü halkın anlayacağı şekilde edebiyat, sağlık, ekonomi ve ahlaklı olmaya dair toplantılar düzenliyorlardı. Branşlarında en başarılı kişiler ve öğretmenler seçilerek Finlandiya'nın dört bir yanına gönderiliyordu.

Böylece devamlı hareket halinde olan bir halk üniversitesi meydana getirildi. Bu teşkilâtın çoğunluğu iyi birer hatip olan yetenekli gençlerden oluşuyordu. Bu gençler halkı eğitip bilgilendirerek en tembel ruhları bile harekete geçirmeyi başarıyorlar ve konferanslara katılanlarda daha fazla bilgi edinme, ülkenin kalkınması için bir şeyler yapma arzusu uyandırıyorlardı.

Önceleri zenginler ölmeden önce servetlerinin bir kısmını kiliselere ve bazı hayır kurumlarına ba-

ğışlıyorlardı. Halkın aydınlatılması konusunda çalışmalar sonucunda eğitim için vakıflar kuruldu ve zenginler servetlerini bu eğitim vakıflarına bağışlamaya başladılar. Ayrıca sahip oldukları gayrimenkulleri de kütüphane, konferans salonu ve kültür hizmetleri için vakfettiler.

Bu süreçte kimi köylüler konferans vermeye gelenlere yağ, bal, yumurta, kumaş, el dokuması ve el örmesi ürünler getirerek “Lütfen bunları ailelerinize götürün. Sizler bizleri aydınlatmak ve eğitmek için çok uzaklardan buraya geliyorsunuz. Tüm bunların karşılığında elimizden geldiği kadarıyla size teşekkür etmemize izin verin. Bize öğrettiklerinizle ve bahsettiğiniz mutlulukla karşılaştırıldığında bunlar çok küçük şeyler,” diyerek getirdikleri ürünleri hediyeye ediyorlardı.

Halk Üniversitesinin 25. Yılı ve Tüccar Jarvinen’in Konuşması Halk Üniversitesinin zorluklarla dolu yirmi beş senelik çalışmasından sonra, Snelman’ın yaşadığı Kuopio şehrinde ulusal bir kutlama düzenlenmişti. Törenin ardından Finlandiya’da Reçel (Tatlı) Kralı unvanıyla tanınan Jarvinen söz aldı ve bir saatten fazla konuştu. Davetliler, birçok konuşmacıyı dinlediklerinden yorgun olmalarına rağmen, Jarvinen’in konuşma-

sını büyük bir ilgiyle dinlemişlerdi.

Jarvinen, “Ben eskiden küçük ve fakir bir tüccardım. Çocukken elimde sepetle sokaklarda tatlı çörekler satardım. Sonra pazar yerinde küçük bir dükkân açtım. Büyük tüccarlar bana kredi açarlar ve 200-300 markka tutarında kurabiye, şekerleme, bonbon ve kurutulmuş meyveler verirlerdi. Ben de bunları satarak borçlarımı tam zamanında öderdim. Bundan dolayı hepsi beni sever ve ileride daha büyük bir dükkân açabilmem için bana yardımda bulunacaklarını vaat ederlerdi. O zamanlar karnım toktu, güzel kıyafetler giyip iyi bir evde oturuyordum. Fakat bilmem nasıl anlatsam o zamanki halimi beğenmiyordum. Sürekli canım sıkılıyordu. ‘Küçük bir dükkân, dolayısıyla az sayıda müşteri ve yeterli olmayan kazanç. Hayatım boyunca elde edeceğim her şey az ve küçük olacak.’ Devamlı olarak bunu düşünüyordum. Anlatacağım hikâyeyi dikkatle dinlemenizi rica ediyorum. Sizler de pekâlâ farkındasınızdır, ellerinde sepetle dolaşarak tatlı satan çocukların büyük bir yerel gazete ve doğup büyüdüğü şehirde tiyatro binası inşaatı için yüz bin markka bağışlayacak kadar zengin olmasına sık rastlanılmaz. Bunları kendimi övmek için söylemiyorum. Sizlerin önünde övün-

memi gerektirecek bir durum da yok. Karşınızdaki zengin iş adamı Jarvinen'i değil, benim şahsımda genç, güçlü, sağlıklı Finlandiyalıları görüyorsunuz. Ben burada ağaç kabuklarıyla karışık çavdar ekmeği tüketen, ormanlar ve bataklıklar arasındaki çorak arazilerde gayretle çalışan Fin halkını temsil ediyorum. Fin halkı arasında tatlı kralları belki nadirdir. Fakat bu halkın fertleri arasında benim gibi Jarvinenler yok değildir. Bu Jarvinenlerin sayıları az değil. Bu halkın içinde benim gibi insanlardan binlercesi var. Onlar yani Jarvinenler hâlâ ormanda ağaçların köklerini söküyor; kayalardan taşları koparıyorlar. Birçoğuna yaşadıkları bu hayat dar geliyor. Bizler zorluktan ve çalışmaktan korkmuyoruz. Bizden daha iyi şartlarda yaşayanları kıskanmıyoruz. Jarvinenlerin canları sıkılıyor, daha parlak bir gelecek istiyorlar. Güneş gibi, çok daha büyük, çok daha güzel, çok daha parlak ve güzel şeyler yapmayı arzu ediyorlar. Onların ruhunda bir şeyler kaynıyor ve taşmak istiyor ama çıkış yolunu bulamıyor.

Geçen yıl Güney İtalya'ya gitmiş ve reçel yapımında kullanılmak için bir gemi dolusu portakal satın almıştım. Birkaç günlük boşluktan faydalanarak Napoli civarındaki Vezüv Yanardağı'nın tepe-

sine çıktım. Volkanın kraterini seyrederken, kendi gençliğim aklıma geldi. O zamanki düşüncelerimi, hislerimi ve Fin milletinin halini düşündüm. Kraterin içinde kapkara ve yoğun bir lav kütlesi kaynayıp köpürüyordu. Lavlar bazen volkanın dar kraterine doğru yükselip alçalıyorlardı. Sanki volkanın içinde kraterin darlığına rağmen nefes almak isteyen bir dev vardı. Yer kabuğunun altında biriken lavlara volkanın krateri dar geliyor ve bunun için yanardağın içindeki yoğun sıcaklık, lavları kraterden dışarıya püskürtüyordu.

Ben de gençliğimde bu durumdaydım. Şimdi Fin halkı aynı bu durumdadır. Jarvinen demek, Fin halkı demektir.”

HAYDUT JOHAN KAROKEP

Beyler! 25 yıl önce bütün Finlandiya'yı dehşet içinde bırakan Johan Karokep'i hatırlıyor musunuz? Karokep bir hırsız ve hayduttu. Bankaları, ticarethaneleri, kiliseleri yağmalardı. Polislere meydan okuyarak hırsızlık yapıp insanları öldürürdü. Karokep herhangi bir sebebi olmadan cinayet işliyordu. Bu nedenle yakalandığında deli olup olmadığını saptamak için onu önce akıl hastanesine kapattılar. Karokep küstahça bir cesaretle akıl hastanesinden kaçıp sırta kadem bastı. O zamandan beri kendisini kimse görmedi; herkes öldüğünü düşünüyordu çünkü kaçıışı sırasında polisler ona ateş etmişlerdi.

Ağır yaralanmış, ölünce de cesedi arkadaşları tarafından gizlice gömülmüştü. Herkes böyle düşünüyordu ve böylece Karokep unutulup gitti.

Arkadaşlar Karokep hayattadır. Geçen sene İtalya'dayken Johan Karokep'le şahsen görüştüm. Ben onu tanıyamadım. Finlandiya'da yaşayan herkes gibi ben de onu ölü sanıyordum. Lokantada yemek yerken beni tanıyarak masama geldi. Yanında çok yakışıklı üç oğlu da vardı. Fin halkının en güzel örnekleriydi sanki. Uzun boylu, geniş omuzlu, yiğit duruşlu, kumral saçlı ve mavi gözlüydüler. Yüzleri Güney Amerika'nın yakıcı güneşinin etkisiyle esmerleşmişti. İtalyanlar onlara, "Apollon'un Oğulları," diyorlardı. Üçü de Avrupa'nın üç ayrı üniversitesinde eğitim görüyorlarmış. En büyüğü İsviçre'de orman fakültesinde okuyor ve Kaliforniya'da bir ormancılık işletmesinin yöneticiliğini yapıyormuş. En küçüğü Fransa'da ziraat fakültesinde, ortanca oğlu da Almanya'da kimya üzerine eğitim görüyormuş. Deri, ağaç ve yağların kimyasal işlemleri konusunda yaptığı incelemeler, ünlü Alman üniversitelerinden birinin dikkatini çekmiş. Bu gencin meşhur bir kimyacı olmasını herkes bekliyormuş.

Bu üç akıllı, yakışıklı ve nazik genç, ölkemizi

bir zamanlar kana bulayan Karokep'in oğullarıydı. Vaktiyle gazeteler Karokep'in bir ailesi olduğunu, karısının onun cinayetlerinden haberi olmadığını ve Karokep'in iyi bir koca ve baba olduğunu yazmışlardı. Geçen yıllar içinde Karokep'in ailesi unutulmuştu. Fakat Karokep onları unutmamış, dostları aracılığıyla Amerika'ya getirtmişti. Ama karısı Amerika'ya giderken yolda sarıhummaya yakalanmış ve bu hastalık sonucu ölmüş. Karokep üç oğlunu bizzat kendisi yetiştirmiş, onlara hem annelik hem de babalık yapmış. Çocuklarıyla birlikte o da okula giderek eğitim görmüş.

Karokep -şu an farklı bir isim kullanıyor ve bu yeni ismini söylemeyeceğim elbette- iki büyük gemiyle Cenova'ya buğday göndermiş; aynı zamanda kendisi de oğullarıyla beraber İtalya'yı görmek istemişti. Karokep, yeni ismiyle, yeni vatan edindiği Güney Amerika ülkelerinden birinde ticarete atılmış, büyük bir servet kazanarak buğday kralı olmuştu. O kadar çok zengin olmuş ki, sizin reçel kralınız Jarvinen onun yanında fakir sayılır.

Çocukluğumuz ve gençliğimizde Karokep'le ben çok iyi dosttuk, ikimizin de babaları fakir katrancılardı. Karokep'le birlikte büyüdük, garip bir tesadüf

eseri babalarımız aynı zamanda vefat etti ve bizler yetim kaldık. Dul kalan annelerimiz bizi şehre götürdüler. Beni bir fırıncının yanına çıkarak verdiler; Karokep de zengin bir tüccarın yanına yerleştirildi. Bu tüccar, ülkede yün, yapağı ve çam sakızı toplar, ihracat yapardı. Ticaret yaptığı yerlerde yetişen buğday ihtiyacı karşılamadığından, dışardan ithal ettiği buğdayı köylülere satardı.

Karokep yakışıklı, zeki, namuslu ve çalışkandı ancak çok çabuk sinirlenirdi. Kendisini kızdıranlara karşı her şeyi yapmayı göze alırdı. Kızdığı zaman titremeye başlar, yüzü sararır, dişleri gıcırda ve yılan gibi tıslayarak “Ben sana Karokep’in kim olduğunu ve onu sinirlendirmenin sonuçlarını öğretilim!” derdi.

Tüccar Karokep’i sevmiştii; her yerde onun ne kadar namuslu olduğunu öve öve bitiremiyordu. Birkaç sene sonra önemli bazı satın almaları ona yaptırmaya ve oldukça yüklü para emanet etmeye başladı. Ardından da onu büyük depolarından birinin müdürü yaptı. Müdür olduktan sonra ansızın ve ilk önce sebebini kimsenin anlamadığı bir olay oldu. Karokep tüccarın kendisine emanet ettiği büyük miktardaki parayı köylülere dağıttı, ardından da tüccarı çok feci bir şekilde dövdü. Mahkemeye

verildiğinde Karokep hiç konuşmamış, yalnızca sınırlı bir şekilde gülmüştü. Mahkemenin sonunda, “Benim yerime tüccarı yargılasaydınız daha iyi yapardınız,” demekle yetinmişti.

Tüccar sonradan herkese, “Karokep galiba delirdi” demişti. Karokep hapisshanede birkaç ay yattı ve bu süre içinde kimseyle konuşmamış, kitap okuyarak vaktini doldurmuştu. Yalnızca katillerin cinayet hikâyelerini dinlemekten zevk almış.

Karokep hapisten çıktıktan sonra karısını ve çocuklarını yurt dışına gönderdi. Bundan kısa bir süre sonra Finlandiya'nın muhtelif yerlerinden hırsızlık ve cinayet haberleri gelmeye başladı. İki sene içinde birkaç banka ve on kadar kilise soyulup üç papaz öldürülmüştü. Herkesin sevip saydığı bir doktor hastasını ziyarete giderken öldürüldü. Yapılan incelemede doktorun üzerindeki paraya dokunulmadığı anlaşıldı ve bu yüzden neden cinayete kurban gittiği anlaşılamamıştı. Son olarak da bir şehrin girişindeki mezarlık kilisesine hırsız girmişti. Kilisenin yanında oturan papaz, tesadüfen kilise pencerelerinden ışık geldiğini görünce hizmetliyi çağırdı, birlikte kiliseye doğru gittiler ve yüksek duvarlarla çevrili kilisenin giriş kapısında soyguncuyla yüz yüze geldiler. Soyguncu, bekçiyi elindeki demir çubukla kafasına

vurarak öldürdükten sonra papaza saldırdı. Başına aldığı darbe nedeniyle kafatası parçalanan papaz yüksek sesle bağıarak yardım istemeyi başarmıştı. Ay ışığının olduğu karlı bir kış gecesi idi. O sırada birkaç köylü tesadüfen mezarlığın yanından geçmekteyken yardım çağrısını duyarak hemen kiliseye koşular. Bir kişinin kaçmakta olduğunu görünce peşine düşüp yakaladılar ve polise teslim ettiler.

Polisler sorguda ismini sorunca, “Haydut ve Katil Karokep,” dedi. Ardından sinirli bir gülüş ve sükûnetle, banka, iş yeri ve kiliseleri nasıl soyduğunu, üç papazı ve bir doktoru nasıl öldürdüğünü anlattı.

Polislerin, “Bu işteki suç ortakların kimler?” sorusuna “Bu soygunları ve cinayetleri hep tek başıma yaptım. Yardımcılarım bana sadece bilgi toplarlardı. Hiçbirinin ismini size vermeyeceğim. Bütün bunları kendi hesabıma yaptım ve tüm sorumluluğu üzerime alıyorum. Oyunu kaybettim. Kazandınız, kaderim sizin elinizde. Her şeye razıyım, isterseniz öldürün ama yardımcılarıma dair bana soru sormayın,” diye cevap verdi.

Karokep daha sonra akıl hastanesinden kaçtı ve hiçbir iz bırakmadan ortadan kayboldu. Bu olayların üstünden yıllar geçti ve Karokep unutuldu.

Karokep, Napoli’de yemek yediğim masanın yanına gelip bana Fince olarak “Affedersiniz, siz Jarvinen değil misiniz?” diye sordu. Ben de şaşırarak “Evet” dedim.

“Jukko Jarvinen?” diye tekrar sordu.

“Evet.”

“Tomerfors civarındaki Kolmarvi’densiniz değil mi?”

“Evet öyle ama siz bunları nereden biliyorsunuz? Ben sizi ömrümde ilk kez görüyorum.”

“Ben eski Karokep’im” diyebildi. “Jukko, benim eski dostum Jukko. Ah benim masum çocukluğum. O zamanki küçük dostun Johan’ı hatırlıyor musun? Karokep’e elini uzatacak mısın?”

Karokep’le birlikte odama giderek gece geç vakte kadar Fince söyleştik. “Oğullarım Karokep’le ilgili hiçbir şey bilmiyorlar,” diye söze başladı. “Amerika’da iki kez ülke ve iki kez de ismimi değiştirdim. Ailemi Güney Amerika’ya götürdüm, ben Kuzey Amerika’da çalıştım. Dış görünüşüm yarı Amerikalı, yarı İspanyol ama ruhum Finli. Şimdi nasıl yaşadığımı görüyorsun. Günahlarımı itiraf etmek istesem beni dinler misin? Benim yerimi kim-

seye söylemeyeceğine dair söz veriyor musun? Jarvinen, ben senin hayatını biliyorum. Finlandiya'nın gelişmesini de ilgiyle izliyorum. Sen daha çocukken seni çok severdim. Şimdiki Reçel Kralı'nı da çok seviyorum. Gençlik arkadaşının nasıl biri olduğunu anlamayı istiyorum. Johan Karokep'ten nefret etmeni istemiyorum. Johan Karokep canı değildi.”

Ona, “O zamanlar ruh hastası mıydın peki?” diye sordum.

“Sen ne kadar hastaysan, ben de o kadar hastaydım. O zamanlar çok cahildim. Düşün, karanlık bir evin içinde dolaşıyorsun. Yüzlerce oda; her odanın içinde de çeşitli eşyalar var ama ışığın zerresi yok. El yordamıyla yönünü buluyorsun. Elbette çevredeki eşyalara zarar veriyorsun. Hem başkalarının eşyalarına zarar verir, hem de kendini yaralarsın. İnsan böyle bir ortamda yalnız kalınca deli mi, canı mi, yoksa ışıktan yoksun bir talihsiz mi olur? Arkadaşın Johan, o zamanlar bu haldeydi. Karanlıkta kalmış daha kaç milyon Johan var kim bilir?”

Karokep elimi tutarak sözlerine devam etti: “Ah Jukkocuğum, hayatın o karanlık anlarında senin de bir engele takılmadan, sendelemeden ilerlediğine çok sevindim. Tüccarın yanında çalışırken çok sıkılıyordum. Bir şeyler ruhumu daraltıyordu.”

“O sıralarda ben de aynı sıkıntıları yaşıyordum.”

“Görüyorsun ya milyonlarca Jarvinen ve Karo-kep hayatlarının bir döneminde darlık hissediyorlar. Daha geniş, daha güzel, daha neşeli bir şeyler arzu ediyorlar. Kazancım iyiydi. Eşim ve üç küçük çocuğum vardı ve onları çok seviyordum. Kendi işimi kurma düşüncem de vardı. Fakat ben çok sıkılıyordum. Bir gün bir baktım ki tüccarın deposundaki tartılar hileli. Köylülerden aldığı malları başka kantarla, köylülere sattığı buğdayı başka bir kantarla tartıyordu. Her iki şekilde de köylüleri aldatıyordu. Yıllardır bu hile sürüyormuş, ben de bilmeden ona hırsızlıkta yardımcı olduğumu anladım. Çok öfkelenmiştim. Tüccarın bana emanet ettiği paraların hepsini köylülere dağıttım ve patronumu da dövdüm. Elimden almasalardı belki canını da alırdım.”

Mahkemede beni mahkûm ettiler. Hileli kantarlardan söz etmeyi düşündüm ama köylüler tüccara kantardan şikâyet etmeyeceklerine dair evrak imzalayıp vermişlerdi ben de konuşmamaya karar verdim. Köleler. Aptallar. Şikâyetçi olurlarsa, tüccar artık kimseye veresiye vermez diye korkuyorlardı. Ben de sustum. Köleliklerinden nefret ettim. Bunlara hesap sormak ve isyana teşvik için hepsini döv-

mek istiyordum.

Hapisteyken sürekli cezamı çektikten sonra beni salıverecekler. O zaman ne yapacağım; hileli kantarla tekrar başkalarını aldatmaya mı başlayacağım yoksa beni de aldatmalarına tahammül mü edeceğim diye düşünüyor ve böyle düşündükçe canım daha da çok sıkılıyordu.

Zavallı insanlar, zavallı halk... Hem soyulurlar hem de birbirlerini soyarlar. Tanrı'ya olan sevgilerini göstermek için büyük tapınaklar inşa edip, sonra da bir tapınağın meydanında binlerce insanı diri diri yakıyorlar. Bazıları da Tanrı sevgisi uğruna ölüyorlar. Ben de artık insanlara ve Tanrı'ya isyan ettim.

İspanya'da yaşayıp oradaki insanlara ruhsal ve bedensel işkence yapmadığım için hayıflanıyordum. Eğer orada olsaydım yüzlerine karşı "Eğer köleyse-niz, kurbanmanız bu acıları çekmeyi hak ediyorsunuz!" diye bağıırırdım.

Hapisten çıktıktan sonra insanlardan ve Tanrı'dan intikam almaya karar verdim.

Bankaları soydum. Bankaları soyarak daha çok insanın felâketine sebep olacağımı zannediyordum. En hoşlandığım şey ise kilise soymaktı. En iyi pa-

pazların kimler olduğunu araştırdıktan sonra gidip onları öldürüyordum. Ardından da, “Ey Tanrım, beni neden yakalatmıyorsun!” diye isyan ediyordum.

Polisler beni yakalayamadıkları için daha çok kızırıyordum. Kafamı gökyüzüne kaldırıp “Demek ki orası da boş; dünya da yalan, gökyüzü de...” diye düşünüyordum.

Yalanı, aldatmayı dünya üstünden kaldırmak için elimden gelse bütün insanları yok ederdim. Bu sırada tekrar yakalandım ama korkmuyordum; sadece şaşırmıştım demek ki her şey yalan değilmiş diye düşündüm.

Beni idam edeceklerine deli diye akıl hastanesine gönderdiler.

“Aptallar! Aptallar, yalancılar! Ben de aptallık yapıp yakalandım. Yerler karlarla kaplı ve ay ışığından dolayı gece gündüze benzemişken hırsızlık yapılırmı!” diye düşünmeye başladım.

Bir süre akıl hastanesinde kaldım. Beni sürekli sorguluyor ama derdimi anlamıyorlardı. Bir fırsatını bulunca da hastaneden kaçtım.

Aklıma sinsi bir plan geldi. Kilisede kafasına vur-

duğum papaz iyileşip evine dönmüştü. Hastaneden kaçtıktan sonra bir dostumun evinde kıyafetlerimi değiştirdikten sonra o gece papazın yaşadığı eve gittim.

Pencereden baktığımda kitap okuduğunu gördüm. Alnındaki yaranın izi hâlâ duruyordu.

Kapıyı çaldım. Ayak seslerinin yaklaştığını duyuyordum.

“Kim o?” diye seslendi.

“Papazı arıyorum” diye cevap verdim.

“Ne için?”

“Dini bir konu için.”

Kapıyı açtı. Elinde bir mum vardı ve gelenin kim olduğunu iyice görebilmek için elindeki şamdanı kaldırdı. Bana bakarken kaşları çatılıp alını buruştu ve titremeye başladı.

“Beni tanıdınız mı?” diye sordum.

“Sizi bir yerde gördüm ama nerede olduğunu bir türlü hatırlamıyorum. Son günlerde hafızam çok zayıf.”

“Ben size yardımcı olayım. Hafızanızı kaybetme-

nizin nedeni benim. Mezarlıktaki cinayeti ve kilisedeki soygunu hatırlıyor musunuz? Onları yapan benim.”

Şiddetle irkildi ama bağırmadı, kapıyı da kapamadı. Derin bir nefes aldı ve kısık bir sesle “Siz hapiste değil miydiniz?” diye sordu.

“Kaçtım.”

“Neden buraya geldiniz?”

“Beni saklayın diye. Suçluların Tanrı’nın evine sığınabildiklerini okumuştum. Ben sizi öldürmek istemiştim. Şimdi de bir papazın kendini öldürmeye çalışan bir suçluya nasıl davrandığını görmek istiyorum.”

“İçeri girin.”

İçeri girer girmez kapıyı hızla kapatıp alaycı bir tebessümle, “Sizi tekrar öldürmeye kalkmamdan korkmuyor musunuz?” diye sordum.

“Hayır, korkmuyorum.” dedi.

“Neden?”

“Gözleri böyle bakan biri kimseyi öldüremez.”

“Gözlerim nasıl?”

“Hüzünlü ve keder dolu. Ruhunuz çok hastalanmış. Odama gidelim.”

O an bana ne olduğunu anlayamadım. Demir kadar sert olan ben, odaya getirilen donmuş balık gibi birdenbire yumuşayıverdim. Papazın okuduğu İncil masada açık bir şekilde duruyordu.

Papaz, “Karnınız aç mı, bir şey yemek ister misiniz?” diye sordu.

Sert bir şekilde, “Şarap getir!” dedim.

Göğsüme bir şeyler battı sanki, boğazım tıkanmıştı. Papaz odadan çıkınca sandalyeye çöküp hüngür hüngür ağlamaya başladım. Çocukluğumdan beri böyle ağladığımı hiç hatırlamıyorum.

Papaz bir bardak şarap ve bir dilim tereyağı sürülmüş ekmek getirdi. Onun önünde diz çöktüm ve ellerini tutarak “Beni affedin lütfen. Affedin!” dedim.

“Rahat olun, şarabınızı için ve ne istiyorsanız söyleyin.”

“Ne söylemek mi istiyorum? Ben Tanrı’ya isyan edip sizinle alay etmek, belki de öldürmek için buraya gelmişim ama sonuç farklı oldu.”

Perişan bir halde senelerden beri neler hissetti-

ğimi, yerde ve gökte yalanı yok etmek istediğimi anlatmaya başladım. Papaz beni sessizce dinliyor, ara sıra ellerimi ve başımı okşuyordu. Konuşmam bittikten sonra tebessümle “Siz Tanrı’yı kızdırmak için kiliseleri soyup iyi insanları öldürerek onunla savaştığınızı mı düşünüyordunuz? Çok aptal ve sefil birisiniz!” dedi.

“Madem Tanrı var; o zaman neden beni cezalandırmıyor?”

“Evladım sen Tanrı’yı kendin gibi zannettiğin için onunla savaşmaya kalkmışsın. Tanrı cani değil ki senin gibi canilere karşılık versin. Tanrı sana ceza vermemişse kendini düzeltmeni beklemiştir. Küçük Johan nasıl iyi ve masum bir çocuksa, sen yine öyle olmaya çalış.”

“O zaman gidip teslim olayım.”

“Buna gerek yok. İsa’ya günahlarını affettirmek için ne yapması gerektiğini sormak için günahkâr bir kadın gelmiş. İsa da ona, kalk git, bir daha günah işleme diye cevap vermiş. Sen de bundan sonra namuslu bir insan ol, namusunla çalış ve namusunla kazan. Sanıyorum çocukların da var. Onları eğitip terbiye et ki hayatlarını namuslu bir şekilde süsünler.”

“İşte dostum Jukko. Ben tekrar namuslu hayata geri döndüm. Çocuklarımı yetiştirdim, okuttum, adam ettim. Benim hikâyem böyle. Şimdi de nasıl Reçel Kralı olduğunu bana anlat. Çünkü bizler yani Jarvinen’le Karokep iki çocukluk arkadaşı; onlar halkımızın iki yarısıdır. Birisi soğuk bir karanlık ve cehalet içinde öldü; diğeryse güneşin ışıklarıyla aydınlanmış bir baharı yaşamaya davetlidir.”

Jarvinen konuşmasına ara vererek halk ünivesitesi eğitmenlerine şunları söyledi: “Sizler çalışmalarınıza devam ederken, Reçel Kralı olan bana ve benim gibi daha birçok Jarvinenlere yaptığınız hizmetleri saygıyla anmak istiyorum.

Saygıdeğer hocalar! Jarvinenlerle, Karokepler aynı milletin çocuklarıdır. Her çocuk gibi iyi etkilere olduğu kadar, kötü etkilere de açıktırlar. Eğer ben herkesin saygısını ve sevgisini kazanmış bir insan olduysam bu benim kendi becerim değildir. Eğer çocukluk arkadaşım Johan Karokep hırsız ve katil olmuşsa bu onun suçu değil, şanssızlığıdır.

Jarvinen ile Karokep aynı madalyonun birer yüzü; aynı ağacın iki dalıdır. Ağacın gövdesiyse halktır.

Ben eskiden yoksul bir sokak çocuğuydum. Şim-

diyse ülkemiz için güçlü bir konumda olduğumu söyleyebilirim. Ben bunu tesadüfen dinlediğim bir konferansa borçluyum. Daha önce de söylemiştim. Küçük dükkânımda kurabiye ve şekerlemeler satıyordum. Böyle sınırlı ve ilgisiz bir hayat yaşamaya mahkûm olduğumu düşündükçe içim daralıyordu. Fazla para kazanamıyordum. Ruhumdaki sıkıntıyı dindirmek için içkiye başladım. Tam o sıralarda ünlü bilim adamlarımızdan biri kasabamıza geldi ve duvarlara şöyle ilanlar astırdı.

“İhtiyar, genç, bilgili, cahil herkesi konferansa davet ediyorum. Ben bütün hayatımı Finlandiya'nın ilerlemesine adadım. Bana haftada bir saat vakit ayırmanızı istiyorum. Bu bir saat içinde öğreneceklerinizin hem size hem de ülkemize çok faydalı olacağını ümit ediyorum.”

Ben birkaç kez halka açık konferanslara katılmıştım. O konferanslarda tanıdıklarım da rastlamıştım. Konferanslardan hoşlanmıyordum çünkü o kürsüye çıkmaya layık olmayanları dinlemek zaman kaybından başka bir şey değil. Bu konferansları verenler ya yaşlı, dindar birileri olur ve bizim anlamadığımız şeyleri geveleyip dururlardı ya da genç ama kendini beğenmiş tiplerdi, ciddi şeylerden bahsetmek yerine saçma sapan şeyler anlatır-

lardı. Üçüncü grupsa Eğitim Bakanlığı memurlarıydı ve devletten harcırah ve fazla mesai ücreti almak için dolaşıp gittikleri yerlerde boş salonlara konuşuyorlardı. O güne kadar gittiğim konferanslar bana hiçbir katkı sağlamamıştı.

Ancak bu konferans ilanı pek çok kişinin ilgisini çekmişti. Ben de konferansa gittim. Salonda iğne atsan yere düşmezdi. Konferansta dinlediklerim beni canlandırıp derin uyumdan uyandırdı ve bana hayatın anlamını; amacıma nasıl ulaşabileceğimi öğretti.

Konferansın konusu ‘Yağmalanmış Kitap’tı. Konuşmacıysa Robinson Crusoe’yu anlatıyordu. Konuşması âdeta Socrates’in konuşması gibiydi. Felsefi konulardan bahsetmesine rağmen çocukların bile anlayacağı kadar sade bir dil kullanıyordu.

Şöyle diyordu konuşmacı:

“İnsanlık her zaman koca bir çocuk gibidir. İnsanoğlu aralarındaki anlaşmazlıkları kavga ederek, savaşarak çözmeye çalışır. Dini ve faydalı işler yapmak gibi konularda bile kavga etmeyi tercih ediyorlar. Bilgiyi ve felsefeyi oyun ve eğlence haline getiriyorlar. Çoğunuz çocukken Robinson Crusoe’yu okumuş veya hakkında bir şeyler duymuşsunuzdur.

Robinson Crusoe küçük çocuklar içindir diyorlar. Kesinlikle hayır. Bu kitap yükselmek ve ilerlemek isteyen her ülke için bir ders kitabıdır. Robinson Crusoe, dünyanın en büyük kahramanıdır. Bütün kahramanların üstünde bir kahramandır. Diğer bütün kahramanlardan; Romulus'tan, Cesar'dan, Napolyon'dan daha büyüktür. O, uygarlık alanında bir kahramandır, sarsılmaz bir iradenin canlı bir örneğidir.

Robinson Crusoe, İngiltere'nin ve ABD'nin neden bu kadar büyük ve gelişmiş olduğunu anlamının anahtarıdır. Robinson Crusoe, yeryüzünde sevincin peygamberi ve havarisidir. Leopardi, Schopenhauer ve Hartmann'dan çok daha üstün bir filozoftur. O, insanlara daha iyi bir hayat sağlanması için yapılan savaşta zaferi teşvik ve ilan etmiştir.

Robinson bize insanın dünyanın ve hayatın hükümdarı olduğunu boş sözlerle değil, canlı örneklerle ve çalışmasıyla öğretiyor. İnsanın zekâsı, dehası ve iradesi, doğanın acımasız ve karanlık güçlerinden daha üstündür.

“Yaşlı ve hastalıklı beyinlerin uydurduğu saçmalıkları bir tarafa bırakıp bana bakın,” diyor Robinson. Fırtına bindiğim gemiyi batırdı. Uygarlıktan binlerce kilometre uzaktasınız, üzerinde yaşayabile-

ceğiniz hiçbir kara parçası yok. Etrafınız uçsuz bucaksız bir deniz. Gemideki bütün yolcular boğulmuş, sadece genç bir delikanlı bir tahta parçasına tutunarak hayatta kalabilmiş. Dalgalar onu üzerinde insanların yaşamadığı ıssız bir adaya sürüklüyor. Kendisi aç ve çıplak. Bu delikanlıya ne oldu peki? Öldü mü yoksa ümitsizliğe kapılıp kendini mi öldürdü? Robinson, parçalanmış gemiden kurtarabildiği şeyleri adaya çıkarıp önce kendisine bir yaşayabileceği bir ev yaptı. Ardından enkazdan kurtardığı buğdayları ekip adadaki vahşi keçileri evcilleştirdi. Daha sonra da adada yamyamların elinden kurtardığı birini eğiterek kendisine yardımcı ve arkadaş yaptı. Kısacası uygarlıktan uzak o adada düzenli ve rahat bir hayat kurdu. Ve bütün bunları ıssız bir adada tek başına yaptı.

“Ey Finlandiyalılar! İki milyon nüfusa sahip olan bizler genç bir delikanlı olan Robinson Crusoe’dan daha aciz ve beceriksiz miyiz?”

Değerli eğitimciler, din adamları, hâkimler, mühendisler, memurlar, avukatlar, işçiler, Finlandiya’nın evlatları, aydınları. Sizler de kendi milletiniz arasında birer Robinson Crusoe olmak istemez misiniz? Robinson, ıssız bir adada ilkel bir yamyamı eğiterek kendine yoldaş yaptı.

Sizlerse yaşadığınız büyük şehirlerde üniversitelerin, gazetelerin, tiyatro ve müzelerin duvarları içinde olduğunuz halde halkın büyük çoğunluğu hakkında bunlar cahildir, kabadır, sarhoştur diye şikâyet etmekten başka bir şey yapmıyorsunuz.

Robinson'u tahayyül edip hayata ve insanlara karşı görevinizin ne olduğunu düşünün.”

Jarvinen, “Bu konferans benim gözlerimi açtı. Sırtımdaki kamburdan kurtulduğumu ve omuzlarımda büyük ve güçlü kanatlar çıktığını hissettim. Kendimi çok güçlü hissettim ve motive oldum. Ülkem için içimde iyi şeyler yapma arzusu uyandı. Fakat tüm birikimi birkaç bin markka olan bir tatlı ve kurabiye satıcısı neler yapabilirdi?

O sırada üç dostum vardı ve onları da konferansa götürmüştüm. Düşüncemi onlara açtığım zaman, aynı itirazlarla karşılaştım. Arkadaşlarımdan biri ayakkabıcı, biri demirci, diğeri de yumurta satıcısıydı.

Konferans bittikten sonra yolda yürürken “İşte her birimiz birer kahraman değil miyiz? Birimiz yumurtacı, birimiz ayakkabıcı, birimiz demirci, sense şekerleme ve kurabiye satıcısıdır. Bizler nasıl birer Robinson olabiliriz ki?” diyerek gülüşüyorlardı.

O an ilham gelen bir şair gibi konuşmaya başladım: “Niye olmasın arkadaşlar? Ben kurabiye ve sekerleme satıyorum ve bu benim kendi işimde bir Robinson olmama engel değil. Sadece ballı çörekler satmakla kalmam, aynı zamanda ülkede arıcılığı da ilerletebilirim. İşi ilerletip tatlı kurabiyeleri sadece özel günlerde yenen ve zenginlere mahsus bir lüks olmaktan çıkarıp yoksulların bile rahatlıkla alabileceği bir ürün haline getireceğim. Ben kararımı verdim arkadaşlar; bu ülkenin tatlı kralı olacağım.”

Bunun üzerine arkadaşlarım “Peki biz ne olacağız?” diye sordular.

Ben de “Sen ayakkabı kralı, sen demir kralı, sen de yumurta kralı olabilirsin” diye cevabını verdim ve hep birlikte oturup planlar yapmaya başladık. Eve gittik ve sabaha kadar geleceğimizi nasıl planlayacağımız üzerinde konuştuk.

Sonrasında ne mi oldu? Çok geçmeden azim ve iradeyle, sürekli çalışmayla kurduğumuz hayaller gerçekleşti. Ayakkabıcı arkadaşımız para biriktirdi ve eğitim almak için Paris’e gitti. Orada ülkenin en ünlü ayakkabı imalatçılarından birinin yanında 3 yıl çalışarak ünlü bir ayakkabı sanatkarı oldu. İki oğlu da üniversite mezunu; biri kimya fakültesini

bitirdikten sonra büyük bir deri işleme fabrikasının sahibi oldu.

Ukkonen ve Oğulları firması tüm Avrupa'da tanınmış bir firmadır. Finlandiya'nın her yerinde ve Avrupa'nın belli başlı şehirlerinde mağazaları vardır. Londra'nın Piccadilly Meydanı'nda ve Paris'teki Opera Bulvarı'nda Ukkonen firmasının ayakkabı mağazalarına rastlarsınız. Mağazalar ve imalathanelerin yönetimi Ukkonen'in küçük oğlundadır. Jena Üniversitesi'nden mezundur ve Fransızca'yı ana dili gibi konuşmaktadır. Kraliçe Victoria'nın oğlu, tahtın veliahtı ve moda konusunda duayen olan Prens Edward ayakkabılarını sadece Ukkonen firmasından ısmarlatıyor ve Ukkonen'in küçük oğluyla sohbet ettiği zamanlarda kendisine yarı şaka yarı ciddi "Biz sizinle meslektaşız çünkü ikimiz de birer krallığın veliahdıyız. Ben İngiltere kraliçesinin, sizse Ayakkabı Kralı'nın oğlusunuz" der ve arada bir de "Veliaht unvanını siz daha çok hak ediyordunuz" diye eklerdi.

Ukkonen ve Oğulları firması, her yıl Finlandiya'nın her yerinden 10 kadar zeki genci seçerek Almanya'daki Wirchov Laboratuvarı'na, Fransa'daki Pasteur Enstitüsü'ne ve Amerika'da Edison Enstitüsü'ne eğitim görmeleri için göndermektedir.

Konusu Robinson Crusoe olan bir konferansın nasıl verimli sonuçlar verdiğini görüyorsunuz. Ama hepsi bundan ibaret değil elbette.

Pazar yerlerinde yumurta satan Tomas Gulbe, bugün İngiltere, Fransa ve Almanya'da tanınan ve ismi duyulan bir yumurta kralı oldu. Tomas Gulbe o günden sonra köy köy dolaşır yumurta toplama-ya başladı.

Her köy ve kasabada kapı kapı dolaşır ve her evden 2-3 veya 9-10 yumurta satın alır; aldığı yumurtalara karşılık da para yerine onların işine yarayabilecek ufak tefek eşyalar verir; topladığı binlerce yumurtayı sandıklara doldurarak ihraç ederdi. Üç günlük yumurtaları bile bayat diye almayan Tomas Gulbe, sadece en taze yumurtaları satın alıyordu. Her yumurtanın üstüne T. G. harfleri, yani Tomas Gulbe markası basılırdı.

Bir yıl sonra Londra, Paris ve Berlin'in en büyük lokantaları 'T. G.' markalı yumurtaları talep etmeye başladılar. Tomas Gulbe yol masrafı çok tutacağından Finlandiya'nın her tarafına seyahat edemiyordu. Bu nedenle ülkenin her yanından yumurta toplamak için bir çözüm buldu ve öğretmenlerle mektuplaşarak mükemmel bir satın alma ağı kurdu. Çok geniş kapsamlı ama kendi çapında çok basit

bir plan hazırlayarak bütün ülkeyi Romen rakamlarıyla numaralar verdiği bölgelere ve her bir bölgedeki okulları da normal rakamlarla sınıflandırdığı alt bölgelere böldü. Bundan sonra da yumurta getiren ailenin baş harflerini işaretleyip yazdı.

Her öğrenci sabah okula gelirken, bir gün önce kendilerinin veya komşularının taze yumurtalarını da yanlarında getirip öğretmene teslim ediyorlar; öğretmen de her gün toplanan ve sayıları birkaç yüzü bulan yumurtaların üzerine gereken işaretleri koyduktan sonra, hemen Gulbe'nin yumurta depolarının bulunduğu Abo şehrine gönderiyordu. Depoya gelen yumurtalar tazeliklerini kaybetmeden sandıklara yerleştirilip gemilerle ihraç edilirdi. Bu başarılı organizasyon sayesinde Paris, Londra, Brüksel, Anvers ve Berlin lokantalarında müşterilere iki-üç günlük taze yumurta sunuluyordu.

Eğer yumurtalardan birisi bozuk çıkarsa, Gulbe Firması'na şöyle bir mektup gönderilirdi:

“5 Nisan, VII, 15 M. işaretli yumurta bozuk çıkmıştır.”

Firmada yapılan incelemeden sonra VII numaralı Kuopio kasabasından, 15 numaralı öğretmenin, Bayan M.'den' aldığı yumurtanın bozuk çık-

tığı anlaşılır ve öğretmene bir mektup yazılarak “5 Nisan’da Bayan Makinen’den alınan yumurta bozuk çıkmıştır. Bu durum bir daha tekrarlanırsa kendisinden yumurta satın alınmayacağı konusunda uyarın” şeklinde bildirilirdi.

On yıl sonra Thomas Gulbe, Finlandiya’nın ‘Yumurta Kralı’ oldu. Londra, Hamburg ve Filsingen’de yaza mahsus soğuk hava depoları ve kışa mahsus ısıtılmalı depolar kurarak yumurtaları muhafaza etti. Finlandiya’nın belli başlı yerlerinde tavuk çiftlikleri kurdu. Bu çiftliklerde damızlık olarak yetiştirilen cins tavuklar düşük bir bedel karşılığı köylülere satılıyordu.

Yumurta ticareti sayesinde tavukçuluk işine de el atan Gulbe, bunun ardından av kuşlarının ticaretine de başladı. Çok zengin olan Gulbe her sene yaptığı ihracattan dolayı Finlandiya ekonomisine katkı yapmış ve ülkeye bol miktarda döviz girdisi sağlamıştır.

Tomas Gulbe Şirketi, her yıl köy kütüphaneleri için yüz bin, zeki köylülerin tarım alanında uzmanlaşmaları amacıyla Norveç, Danimarka ve İsviçre gibi ülkelere gönderilmeleri için yüz bin, bilim adamlarının, öğretmenlerin ve sanatçıların yabancı ülkelerde araştırma yapmaları için yüz bin

markka yardımında bulunmaktadır. Tomas Gulbe sekiz yıldan beri her yıl 300.000 markka, toplamda 3.200.000 markka parayı ülkesinin ilerlemesi için harcamaktadır ki bu para onun servetinin küçük bir kısmıdır.

Sizi daha fazla sıkmamak için lafımı fazla uzatmadan küçük bir çörekçi çocuğunun Finlandiya’da nasıl reçel kralı olduğunu anlatacağım. Robinson Crusoe’nun hikâyesinden aldığım ilhamla kendi işimde bir Napolyon olmaya karar verdim. Önce Finlandiya’yı, daha sonra da Avrupa’yı fethetmeye karar verdim. Fakir ve cahil bir Finlandiyalı gencin kurduğu bu hayal çok cüretkârcaydı ama ben aklıma koyduğum, hayalini kurduğum şeyi kesinlikle yapmaya kararlıydım ve bu amacımı da gerçekleştirdim. Küçük bir meyve suyu imalathanesi açarak işe başladım. Bu imalathanem hâlâ çalışmaktadır. Burası samanlık veya pancar deposunu andıran ahşap bir yapıdır. İmalathanemdeki ekipmanlar çok ilkel ve basitti ama burayı çalıştırmak için gerekli olan paraya sahip değildim.

Bankaya giderek müdürle görüşüm ve kuracağım işle ilgili planlarımı anlattım. Müdür “Siz girişimde bulunun, biz de sizin gelecekteki krallığınız için bir miktar sermayeyi riske atalım” diyerek bana

destek verdi. Reçel kralı gibi cezbedici bir kelimeyi ilk kez o müdürden duydum. Girişimim başarıya ulaştı. Ürettiğim meyve suyu berrak, koyu ve tatlıydı. Köyleri dolaşıp sattığım meyve sularının karşılığında pancar alıyordum. Bu pancarlardan da meyve suyu yapıp şalgamla takas ediyordum.

Finlandiya'da iki yıl sonunda beş meyve suyu fabrikam oldu. Ondan sonra yeni bir işe girişmeye karar verdim. Finlandiya ormanlarında bol miktarda çilek yetişir. Kışın köyleri dolaşırken, köylülere binlerce litre veresiye meyve suyunu, yazın bana çilek vermeleri karşılığında veresiye dağıttım. Köylüler topladıkları çilekleri bana taşıyıp teslim ettiler. Bu çilekler bana ustabaşımın da dediği gibi pancardan daha ucuza mal oluyordu. Köylüler ve işçiler, Jarvinen'in reçellerini ekmeğe sürerek yemeğe alıştılar. Reçel ve ekmeğe, çoğu kez ailelerin öğle ve akşam yemeklerinin yerini tutuyordu. Çünkü benim yaptığım reçeller tatlı, lezzetli, ucuz ve besleyiciydi.

Bir sonraki yıl Finlandiya'da toplanan çilekler yetmemeye başladı. Bunun üzerine Rusya ve Almanya'dan ithalat yapmaya başladım. Rusya'dan meşhur Vladimirovski vişneleri, İrlanda'dan da çok tatlı bir tür pancar getirttim.

Köyleri dolaşılıyor, köylülere meyve fidanı ve tohumluk pancar dağıtıyor, bunların nasıl ekeleceği ve yetiştirileceği konusunda bilgi veriyordum. Finlandiya âdeta çiftliğim gibi olmuştu. Sanki bedenim gibiydi. Tüm kan hücreleri, sinirler, kaslar durup dinlenmeden benim için çalışıyorlardı. İşlerin böyle güzel geliştiğini gördükçe sevinip daha fazla keyif alıyordum. Bütün düşüncelerim meyve suyu, pancar, çilek ve vişne üzerineydi ve sürekli olarak bunları nasıl daha kaliteli üretebileceğimi düşünmektaydım. Reçel ve tatlıyı seven sanatçılar, şairler benim gönüllü danışmanlarım gibydiler; bunları üretirken yaptığım her yenilik önce onları sevindiriyordu.

Bense devamlı olarak ‘Jarvinen reçellerini nasıl daha ucuza mal edebilirim’i düşünüyordum. Nehir ve göl üstünde günlerce çalışan salcılar, aylarca dağlardaki madenlerde zor koşullarda didinen kömürcüler benim reçellerimle besleniyorlardı. Finlandiya’ya ticari temaslar için gelmiş olan İngiltere orman işletmesi müdürü, işçilerin yedikleri reçel ve tatlıları görünce çok şaşırılmıştı. “Bu reçel ve tatlılar işçilere mahsus bir besin değil; aksine kral sofralarına yaraşan bir besindir. Bunları bu kadar ucuza nasıl sattığınıza bir türlü aklım ermi-

yor. Eğer size 50.000 kutu sipariş edersem bana da aynı fiyattan verir misiniz?” diye sordu. Ben de “O takdirde size yüzde iki ilave iskonto yaparım” diye cevap verdim. Jarvinen’in reğelleri bylelikle önce İngiltere’de, ardından da Danimarka, Hollanda, Belęika, Almanya, Fransa ve hatta Amerika’da bile tktilmeye başlandı.

Fabrikalarımda çeşitli birimler ve her birimin başında kimyagerler ve uzmanlar bulunur. Bu uzmanlar zaman zaman ülkeyi gezerek köylülere meyve ağağlarının yetiştirilmesi ve bakımıyla ilgili onların rahatęa anlayabilecekleri bir dille konferanslar verirler.

Artık reçel sevkiyatlarını yazın soğuk, kışın sıcak hava tertibatlı özel vagonlarla yapıyorum. Her yıl Messina Limanı’ndan bir gemi yükü portakal ve Singapur Limanı’ndan yine bir gemi yükü pirinę getirtiyorum. Finlandiyalı genęler benim sayemde diledikleri kadar muz yiyebiliyorlar. Benim ürettiğim meyve suları ve reçeller; rom, İsveç ponęu, bira, likör ve konyakla mücadele ediyor. Halk “İçki içmek yerine tatlı yemeye alışıyoruz,” diyerek memnun oluyor.

Jarvinen, Halk niversitesi’nin profesörlerine yaptığı konuşmaya şöyle devam etti:

“Sizler benden daha iyi bilirsiniz ki şeker gereksiz bir gıda değildir; aksine beslenmenin ve insan sağlığı korumanın temelidir. İyi beslenen bir insan ve iyi beslenen bir millet daha az alkol tüketir. Tatlı acının düşmanıdır; acının da tatlının düşmanı olduğu gibi... Çok alkol tüketenler tatlıyı sevmezler. Tatlıyı sevenler de alkollü içkilerden hoşlanmazlar. İşte bu yüzden Jarvinen’in reçel kutularında ‘İçkiden Korur’ yazısı vardır. Bu kutular girdiği her köylü veya işçi evinde âdeta parlak bir gün ışığı gibidirler, bütün çocukların yüzleri gülüyor, evin reisinin kazandığı parayı içkiye değil reçele harcaması eşlerini mutlu ediyor.”

Jarvinen konuşmasını şu sözlerle bitirdi:

“Limanda Jarvinen markalı binlerce sandığın vapurlara yüklendiğini gördüğümde kalbim sevinç ve mutlulukla doluyor. Bunları ülkenin ilerlemesi, ailelerin refahı için çalışan askerlerim olarak görüyorum. Hayalimde her reçel kutusunu, uzun yıllar süren çalışmamı ve tüm ömrümü kutsuyorum. Çünkü biliyorum ki hayatımı boşa harcamadım. Gerek Finlandiya’da gerekse diğer ülkelerde insanların hayatlarını tatlılaştırmak için üzerime düşen görevi gayretle yerine getirdim. Bütün bunları, içimdeki o ilahi ateşi alevlendiren o güzel kitabın

dâhi yazarına borçluyum.

Ardından da halkımıza ışık saçan ve onların ufkunu açan siz aydınlarımıza ve bilim insanlarımıza teşekkür ediyorum. Bir rastlantı eseri uzaklardan gelen bir profesörün yaktığı kıvılcım sizlerin emekleri sayenizde sönmedi ve devasa bir ateş oldu. Sizler benim kalbimde ışık yaktınız. Sizlere bunun için sonsuz teşekkürler ediyorum.

Yapmakta olduğunuz büyük uygarlık uğraşınızın karşılığının basit bir teşekkürle ödenemeyeceğini biliyorum ve yılmadan çalışarak daha büyük başarılar elde etmenizi diliyorum.

Dünya tarihini okudum. Birçok eğitimci ve bilim insanıyla görüştim. Sürekli düşünüyorum ve öyle sanıyorum ki dünyadaki pek çok toplum hâlâ vahşilikten kurtulamamıştır. Yalnız bu vahşilik şekil değiştirmiştir. Başka ülkelerin topraklarını istila eden komutanlardan niçin bu kadar büyük bir saygıyla bahsedildiğini anlayamıyorum. Büyük İskender, Hannibal, Scipio*, Sezar, Şarlman, Napolyon ve daha binlerce komutan yabancıların top-

* Afrikalı Scipio, M.Ö. 236-183 yılları arasında yaşamıştır. II. Pön Savaşı sırasında general ve Roma Cumhuriyeti'nde bir devlet adamıdır. Tarihin en iyi komutanlarından biri olarak bilinen Scipio, ünlü Kartacalı komutan Hannibal'a karşı Zama Muharebesi'ni kazanmış ve bundan sonra tüm Kartaca Roma hâkimiyetine girmiştir. (e. n.)

raklarını yağmalamaktan başka ne yaptılar? Gerçi bu işgaller sonucunda büyük devletler kuruluyor ama çok sayıda insan da zorluklardan ve açlıktan ölüyor; milyonlar cahil kalıyor. Her yerde ahlaksızlık, hırsızlık, sefalet, sefahat, savaşlar, karşılıklı nefretler çoğalıyor; insanlar kabalaşıyor.

Babalarının parası veya diplomaları sayesinde halkın yuvarlandığı bataklığa düşmekten kurtulanlardan hiçbiri, milyonlarca vatandaştan hiç olmazsa birini bile cehaletten kurtarmak için parmağını bile oynatmıyor. Bunlar nüfusunun çoğu cahil, ayyaş ve aç insanlardan oluşan bir devletin bataklık zemin üzerine yapılmış yüksek taş kulelerden farkının olmadığını anlamıyorlar.

Tarih bu kendini beğenmiş kahramanlara kaç kez ibret dersi verdi? Kaç defa hatalarını başlarına geçirdi? Hilekâr Metternichlerin, zorba Alba Düklerinin kurdukları görkemli yapılar bir darbeye yıkılmadı mı? Tarih, bunları çocukların kâğıttan kuleleri gibi yıkılmış olmasına rağmen hiç kimse bunlardan ders almadı. Politikacılar hâlâ o eski zorbalıklarına ve yağmacılıklarına devam ediyor, ülkelerinin sınırlarını genişletmek için uğraşıyorlar. Fakat kendi sınırları içinde yaşayan insanların zekâsını, bilgisini ve vicdanını geliştirmeyi hiç dü-

şünmüyorlar. Bizim küçük Suomimizin sınırları şu an ki halinden daha fazla genişleyemez. Ben ülke sınırlarının genişlemesindense vatandaşlarımızın sayısının çoğalmasını istiyorum. Finlandiya’da yaşayan iki milyon insan eğitim ve terbiye görsün, hem kendilerini hem de toplumsal hayatı geliştirip iyileştirsınler istiyorum.”

Jarvinen toplantıda hazır bulunan profesörleri saygıyla eğilerek selamladı.

Bu konuşma üzerine Torsten Forsten isminde yaşlı bir köylü “Amin!” dedi. Ardından diğer dinleyiciler de “Amin!” demeye başladılar. Torsten Forsten’in üç oğlu da Helsinki Üniversitesi’nde profesördüler. Kendisiyse ilerleyen yaşına rağmen ağaçlardan çam sakızı topluyordu.

Toplantı başkanı ayağa kalktı ve “Jarvinen’in bu mantıklı ve duygulu sözlerinden sonra artık başka bir şey söylemek gereksizdir. Jarvinen’in sözleri, halkın alt tabakasının ülkeyi yönetenlere ve aydınlara ‘Bizi eğitin’ mesajıdır.”

Bu tören ve Jarvinen’in yaptığı konuşma bütün Finlandiya gazetelerinde eksiksiz olarak basıldı. Jarvinen’in konuşması Finlandiya’da büyük yankılar uyandırdı ve uzunca bir süre insanlar tarafın-

dan tartışıldı. Halkı ve işçileri aydınlatmak isteyen yüzlerce kişi gönüllü oldu. Bazı şehirlerde zengin işadamları binalarını Halk Üniversitesi'ne bağışladılar ya da yeni binalar inşa edilmesi için para verdiler.

Birçok öğretmen, yargıç, avukat ve doktor her akşam kulüplerde oturup iskambil oynamaktan ve bira içmekten vazgeçtiler. Tekrar kitap okumaya başladılar çünkü halkı aydınlatmak için önce kendilerinin aydınlanması gerektiğini fark etmişlerdi. Her tarafta hatipler ve konuşmacılar ortaya çıktı. Toplantılarda, oyun ve eğlence yerlerinde toplanan yardım paralarıyla halkı eğitip aydınlatacak kitaplar satın alınıp en ücra köylere kadar gönderildi. Halk için neyin öncelikli olduğu belirlenerek bu önceliklere göre en kapsamlı kitap yazan yazarlar ödüllendirilerek teşvik edildi. Yazarların eserlerinin basılmasına yardımcı olunarak yazdıkları eserler çok düşük fiyatlarla satışa çıkarıldı.

Snelman hayatının son yıllarında dostlarıyla sohbet ederken şunları anlatıyordu: “Finlandiya'nın şu an ki haliyle, ben çocukken ki halini düşünürken gözlerimin önüne şöyle bir tablo geliyor: Ha-

rabe halinde büyük bir ev var. Bütün pencereleri kapalı. Dışarıdan bakıldığında terk edilmiş izlenimi veriyor. Evin içi karanlık, boğucu, rutubetli ve sıkıcı; âdeta büyük bir mezara benziyor. Fakat bazı genç, cesur ve güçlü insanlar geliyor, çok neşeli ve zekiler. Hemen perdeleri çekip camları açıyorlar. Evin içine güneş ışığı, temiz hava ve çiçek kokuları giriyor ve evin içindeki her şey canlanıp neşeleniyor. Binanın dışı da tamir edilip yenileniyor. Önceleri bu hayaletli gibi görünen eve yaklaşmayan insanlar artık yanına gelip binayı hayranlıkla seyrederler. İşte bu mucizevi değişim her devlette, her şehirde, her kasabada, en ücra ve unutulmuş köyde yaşanabilir. Bunun için yalnızca dinamik fikirleri olan, uyanık ve uygarlaşmak için çalışmaktan bıkip usanmayan insanlara ihtiyaç vardır.”

KÖYLÜLER, İŞÇİLER VE ESNAFLAR

Snelman, daha çocukluğundan ve okul yıllarından beri iç ve dış dünyada olaylara saray zihniyetiyle, yani efendi/köle bakış açısıyla bakılmasına öfkelenmekteydi. Tarih dersi kitaplarında imparatorlardan, krallardan ve onların bakanlarından, aristokratların birbirleriyle savaşlarından, baronlardan, generallerden ve az miktarda da büyük bilim adamları, yazarlar ve sanatçılardan söz edilir. Bunların biyografileri anlatılır; savaşlar, saray entrikaları, diplomatik hileler, suikastlar ve ihtilaller en ince ayrıntılarına kadar anlatılır. Tarih dersine giren profesörler ve öğretmenler de yalnız bunlardan bahsederler.

Geçmiş yüzyıllar içinde dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan insanların nasıl yaşadıklarından ya üstünkörü söz edilir ya da görmezden gelinerek haklarında hiçbir şey yazılmaz. Milyonlarca köylü, işçi, çeşitli sektörlerdeki esnaflar ve yine küçük burjuvalar, kısacası çok sayıda insan yüzyıllarca tarih bilimi tarafından âdeta yok sayılmıştır.

Halkın fikren ve manevi yönden geliştirilmesiyle ilgilenenlerin sayısıysa çok azdır. Toplumların maddi ve manevi yaşamlarının düzeltilmesi ve iyileştirilmesiyle kimse ilgilenmemiştir. Ziraat, hayvancılık, tuğla, kâğıt ve kumaş yapma tekniklerini geliştirmeye özen göstermişler fakat milyonlarca üreticinin kalbini, maneviyatını, sağlığını, beslenmesini ve yaşadıkları evleri ıslah etmek akıllarına bile gelmemiştir. Halk âdeta kaderine terk edilmiştir. Sanki bunları düşünmek kimsenin görevi değilmiş gibi şöyle bir karar alınmış:

Bırakın istedikleri gibi yaşasınlar. İyi bir şey olursa mutlu olsunlar; eğer kötü bir yaşanırsa sabırlı olsunlar. Her dönemde ve her yerde halk sabırlı olmaya zorlanmıştır. Zorluklara ve yokluklara katlanmak halkın görevi sayılmıştır. Her durumda halkı sürekli aşağılayarak “Halk ayyaşdır, tembeldir, çalışmaktan kaçır. Kabadır, açgözlüdür, zalimdir...”

diye sövmektedirler. Fakat hemen ardından şunu da ilave ederek “Halkın büyüklük gösterdiği bir konu var; aç kalmasına, üşümesine ve pislik içinde yaşamasına rağmen şikâyet etmeden sabrediyor,” demektedirler.

Bunlar halkın sabrından coşkuyla bahsediyor ve halkın sabır ve tahammülünü bir din mertebesine yükseltiyor. Zaten Hristiyanlığı da sabır ve tahammül dinine dönüştürmediler mi? Snelman, kendileri için hürriyet, mutluluk ve refah isteyen, halkaysa sefalet ve yoksunluklara katlanmayı tavsiye eden zenginlere ve bürokrasiye ve ardından da düştükleri bu hallere katlanan ve hakkını aramayan halka; onların düşünce uyuşukluklarına, maddi ve manevi sefaletlerine, adaletsizliklerine ve sefahate düşmüş olmalarına kızıyordu.

Snelman kızdığı zaman şöyle bağırıyordu: “Milyonlarca insan, hayvanlar gibi yaşıyor. Pis, miskin insanlar... Tek bir düşünceleri var o da midelerini doldurmak.” Sakinleşince de “Fakat suç halkın mı? Bu, onlar için talihsiz bir durum,” diyordu. Snelman zenginler ve yoksullar arasında şöyle bir karşılaştırma yapıyordu: “Bahçe ve orman... Bahçenin içinde güzel, kum döşeli yollar açılmış. Patikaların her iki tarafı da çiçeklerle ve meyve ağaçlarıyla süs-

lenmiş. Göz alabildiğince uzanan yemyeşil, bakımlı çayır ve çimenler. Kameriyelerin çevresini menekşe ve güller sarmış... Fıskiyelerden sular akıyor... Kimi yerlere heykeller dikilmiş... Şadırvanların ve yolların kenarına banklar konulmuş... Her köşeye ve her fidana özenli bir insan elinin dokunduğu anlaşılıyor.

Şimdi bir de ormana göz atalım: Buradaki görüntü bambaşkadır. Burada her şey yabancı ve bakımsız; kaderine terk edilmiştir. Tohumları nereye düşerse, ağaçlar ve çalılar orada biterler. Sık çalılar ve bitkiler yüzünden kimi yerlerinden insan geçemez. Fırtınada devrilen ağaçlar devrildikleri yerde çürürler. Var olan patikalar da tamamen şans eseri oluşmuşlardır. Ormanın düzenlenmesiyle de kimse uğraşmaz.

Halkın zengin kesimi yukarıda anlattığım bahçeye benzer. Eğitim, terbiye, konfor, sağlık, koruma ve sanattan alınan zevk hep onlar içindir. Halksa balta girmemiş bir ormana benzer. Eğer kıymetini bilirlerse onu korurlar fakat buna da gerekli ve canlı bir malzeme olduğu için değer verirler. Ormandaki ve bahçedeki ağaçlar nasıl canlıysa; halkı oluşturan çoğunluğu yoksul milyonlar ve zenginler de insandırlar. Onlarda zeki ve yetenekli; geliştirilmeye

uygundurlar. Halka özen gösterilip milyonlarca insandan her birine gelişmeleri için olanak sunulması gerekmektedir.” Snelman geniş halk kitlelerinin; işçilerin, köylülerin ve şehirlilerin her yönden aydınlatılmasını hayatının başlıca amacı ve temel görevi olarak benimsemiş ve Finlandiya’da eğitim seferberliğinin öncüsü olmuştur.

Snelman her yerde şu sözleri tekrarlıyordu: “Halkımızın büyük bir kısmının böyle ilkel, cahil ve eğitimsiz kalmasına hiçbir şey yapmadan seyirci kalmak ahlaksızlıktır ve suçtur. Eğitim görmüş ve aydınlanmış bir insanın buna kayıtsız kalmasının cinayetten farkı yoktur. Devlet denilen yapı, üst katları geniş pencereci, yüksek tavanlı, havadar ve aydınlık; alt ve bodrum katlarıysa, karanlık, rutubetli, küçük ve penceresiz bir şato değildir. Halkın çoğunluğunun eğitimden yoksun bırakılması bir cinayettir. Devletin kendi kendini yıkması, intihar etmesi demektir.

İnsanların vahşi ve fakir olduğunu, ülkelerinin zenginliklerini kullanmayı bilmedikleri için açlıktan öldüklerini söylüyorlar. Fakat bir ülkede yaşayan her insanın manevi ve maddi yönden ilerlemesine kayıtsız kalmak, farkında olmamak ve istememek aslında en büyük vahşettir. Bir orman düşünün;

içinde en iyi ve değeri yüksek on milyon ağaç var. Eğer ormana kimse bakmaz, onu temizlemez ve korumazsa, bunun hiç kimseye faydası olmayacaktır. O heybetli ağaçlar fırtınaların etkisiyle yıkılır, yağmur sularını emerek çürür ve o değerli orman da sıtma yuvası bir bataklığa döner. Çevrede yaşayan canlılar temiz orman havası yerine pis kokan bir havayı solumak zorunda kalırlar.”

Snelman ısrarla şunu tekrarlıyordu: “Anlayın, lütfen anlayın. Ülkede çalışan ve üretime katkıda bulunan her insan bir değerdir. Bu insanların yediklerini, içtiklerini, tüketimlerini hesaplayın. İyi yetiştirilmiş ve eğitilmiş insanların ülkeye nasıl katkı sağlayacaklarını düşünün. Bir de ülkedeki sarhoşların sayısını hesap edin. Eğer halkımız iyi eğitilebilseydi, bu sarhoşların her biri ülkeleri ve insanları için üretime katkıda bulunan bireyler olurdu.”

DÖNME GAZETECİ

Snelman bu konuyla ilgili olarak Avrupa gezisinde yaşadığı bir anısını anlattı. Berlin’de ünlü bir Avusturyalı yazarla tanışır. Bu yazar Slav kökenli olduğu halde kitaplarını Almanca yazıyordu. Yazdığı birçok gazete makalesi ve kitapta Almanlar Avusturya’sının Galiçya’daki Lehlere; Moravya’daki Çek ve Slovaklara; Voyvodina’daki Sırp ve Hırvatlarla egemen olmakla haklı olduklarını savunarak bu konuda şunları yazmıştır:

“Slavlar yumuşak ve feminen bir ırktır. Hayalperesttirler ama şairane bir hayalperestliğe sahip değildirler. Yaradılışları itibariyle tembeldirler. Yüzyıllarca esaret altında kaldıklarından çalışma-

yı sevmezler. Serseri ve faydasızlardır. Başarısızlık karşısında insan onurunu aşağılayan ve uygar Avrupalıların nefret ettiği bir sefalet ve miskinlik içinde hayatlarını sürdürmeyi yeğlerler. Başarılı olup refaha erdiklerinde; özellikle de iş hayatında başarıya ulaştıklarında vicdansız, yalancı, rüşvetçi, açgözlü, sinsi ve hilekârdırlar. Kısa sürede zengin olma peşindedirler. Para kazandıklarındaysa bunu aptalca şeylere harcarlar. Bunların akla uygun ve sert disiplinli Alman kültürüne ihtiyaçları var. Slavlar, sık ve yumuşak yünlü ama pis kokulu bir koyun postuna benzerler. Bunu temizlemek için Alman tabakhanesine vermek gerekir. O zaman bundan güzel ve sıcak bir kürk olur.”

Oldukça zeki olan bu dönem yazar iyi bir eğitim almıştı ve belli başlı Avrupa dillerini konuşuyordu. Yazıları sade, akıcı ve espriliydi. Yazdığı makale ve yazıların arasına değişik dönemlerde yaşamış olan filozofların, tarihçilerin ve yazarların eserlerinden ve sözlerinden alıntılar koyardı. Fakat yazdığı yazılar onurlu olmaktan yoksundu çünkü yazdıklarının karşılığında Avusturya devletinden oldukça yüklü para alıyordu.

Yazar kötü kalpli biri değildi. Sadece zevk ve eğlenceden başını kaldıramayan, kadınları ve

kumarı seven ahlaksız biriydi. Böyle bir hayatı sürdürmek içinse çok para gerekiyordu. Sahip olduğu yazma yeteneği ve aldığı eğitimle namusuyla çalışıp iyi bir gelire sahip olabilirdi ama bunun için ateşli bir ruh, temiz düşünceler, ahlak ve idealizme ihtiyacı vardı. Bunlar dönme yazara yabancı şeylerdi. Avusturya'da üniversite eğitimi gördüğü yıllarda ülkeye muhafazakâr Metternich politikası hâkimdi.

Metternich, Bizanslı bir harem ağasının Avrupa'da bakan konumuna ulaşabilmiş bir türü olan yaşlı saray tilkisiydi. Zorba ve baskıcı politikasıyla servetine servet katmış ve sinsice bir plan çerçevesinde Avrupalıların ahlakını bozmuştur. O, insanları kendi tarafına çekmek için tek bir yol biliyordu; o da rüşvetti. Metternich'in ayrıca her biri rüşvet konusunda uzman olan rüşvet memurları vardı. Bunlar kimin neyle ve nasıl satın alınabileceğini araştırıyorlardı. Metternich döneminde rüşvet almak ve kolay yoldan para kazanmak için her şeyi yapmak âdeta bir din haline gelmişti.

Toplumda ahlaki oksijen kalmamıştı. Aydınların çoğu bile, Metternich'in uyguladığı politikalar sonucunda zehirlenmişlerdi. Yüksekliklere tutkun olan gençlik bile alçalmıştı; fikirsiz ve idealsiz olarak

yetiştiriyorlardı.

İşte bizim dönme yazar da böyle boğucu bir ortamda yetişmiş ve ahlak duygusunu âdeta yitirmişti. O idealist girişim ve davranışları gülünç, yapmacık ve yapay buluyordu. Schiller gibi yaşamda güzellik ve doğruluk arayanlara şaşırıyordu. Yıllar içinde bu dönme köpek felsefeci oldu. Almanya'nın çıkarı için Slavlara saldırmaktan âdeta zevk duyuyordu. Kendini savunmak için, "Ben çok güzel yazıyorum. Almanlar da bana iyi para veriyorlar," diyor ve yaptıklarının ahlâka uygun olduğuna inanıyordu. Kendisine kızan Slav milliyetçilerine, "Benden ne istiyorsunuz? Siz Floransa ve Venedik'te iki İtalyan heykeltıraşının, Donatello* ile Verrocchio'nun** yaptıkları heykelleri görmediniz mi? Floransa ve Venedik şehirleri bu heykelleri paralı askerlerin başındaki komutanlar için diktiler. Bu iki şehir komutanlara iyi para vermiş; onlar da efendilerine karşı görevlerini layıkıyla yerine getirmişlerdi. Eğer Milano, Cenova, Piza, Verona veya Roma şehirleri bu

* Donato di Niccolo di Betto Bardi, kısaca Donatello 1386'da doğdu ve 13 Aralık 1466'da öldü. Floransalı Rönesans öncüsü heykeltıraş. Sanat tarihinin en önemli sanatçılarından birisidir. (e. n.)

** Andrea del Verrocchi -yaklaşık 1435/1488- Lorenzo de Medici'nin himayesinde çalışan etkili bir Floransalı heykeltıraş, kuyumcu ve ressamdır. Donatello'dan heykel, Baldovinetti'den resim dersleri aldı. Öğrencileri arasında Leonardo da Vinci, Pietro Perugino, Domenico Ghirlandaio ve Sandro Botticelli sayılabilir. Aynı zamanda Mikelanj'ı da etkilemiştir. (e. n.)

komutanlara daha fazla para verselerdi onların hizmetine girip Venedik ve Floransa'da yaptıkları gibi, o şehirler için kahramanca savaşacaklardı. Ben de edebiyat alanında o komutanlar gibi biriyim. Bana Almanların verdiğiinden daha fazla para verin, ben de sizin için mücadele edeyim. Bunu yapamazsanız, yapmak istemezseniz, benim saldırılarıma katlanmak ve kendinizi savunmak zorunda kalırsınız. Ben güçlü rakiplerle mücadele etmesini seven biriyim.”

Snelman, Berlin'deyken bu dönme yazarla karşılaşmıştı. O, Finlandiya'da yaşadığı için bu yazarın çalışmalarından hiç haberdar olmamış, ismini de hiç işitmemişti. Berlin'de biri Finlandiyalı, diğeri Slav olan iki önemli konuğun, Almanların deyimiyle 'Kulturtraeger' (kültür taşıyıcısı, medeniyet getirici) şerefine bir ziyafet düzenlenmişti. Ziyafetten sonra davetliler yavaş yavaş azalmaya başlayınca Snelman bu kültür taşıyıcısı sayılan yazarı bir köşeye çekerek geri kalmış ülkelerle ilgili neler yapılması gerektiğiyle ilgili fikirlerini söyledi: “Gerçekçi olalım. Almanlar ne Finlileri ne de Slavları gerçek anlamda sevmezler. Bu konuda mazi için haklı sayılabilirler ama gelecek için haklı değiller. Biz Finliler ve siz Slavlar geleceğin büyük güçleriyiz. Alman toprakları güçten düşmeye baş-

ladı, bizim topraklarımızısa henüz bakir ve üretkendir. Ancak bu toprakların işlenmesi gerekiyor. Biz genç ülkeler, Almanlardan, Fransızlardan, İngilizlerden iki-üç hatta on kat daha fazla çalışıp onları yakalamalı ve sonra da onları geçmeliyiz. Biz onları mutlaka geçeceğiz. Çünkü biz sadece şehirlileri aydınlatmakla yetinmiyoruz. İlkokullarla yetinmeyip hiçbir köyü okulsuz ve kütüphanesiz bırakmayacağız. Her bir köylü, balıkçı, katrancı ailesini bilginin ışığıyla aydınlatacağız. Küçük çocuklardan yeni, güçlü, eğitilmiş ve çalışkan bir nesil yetiştireceğiz.”

Snelman karşısındakini aydın bir Slav zannederek konu üzerinde uzun süre konuşmuş, Avusturyalı döneğe alaycı bakışlarla içinden, “İşte can sıkıcı bir aptal daha,” diyerek dinlemiş ve Snelman’dan kurtulmak için fırsat aramaya başlamıştı. Fakat sonra Snelman’ın ateşli hali ve hararetli sözleri karşısında kalbindeki buzları eritmiş ve bir şişe konyak isteyip büyük bir kadehle içmeye başlamıştı. Snelman kendini konuşmasına kapı tırdığı için yazarın konyağı bitirdiğinin farkında bile olmamıştı. Avusturyalı yazar sarhoş bir halde ayağa kalkarak Snelman’a, “Aziz Snelman, bu kadar yeterli. Kalbinizdeki kutsal ateşi bu kadar

israf etmeyiniz ve o ateşi kendi ülkeniz için saklayın. Siz mutlu bir insansınız. Sizin gibi insanlara sahip olduğu için milletiniz de mutludur. Siz yarın yola çıkıyorsunuz. Çok iyi. Sizinle ilk defa burada karşılaştım. Daha önceden ne ben sizi tanıyordum, ne de siz beni. Bu da çok iyi; yani beni tanımamış olmanız çok daha iyi olmuş. Hâlâ da benim kim olduğumu bilmiyorsunuz ama sizinle tanışmak benim için iyi mi yoksa kötü mü oldu bunu bilmiyorum doğrusu. Saygıdeğer Snelman, siz nereden böyle birdenbire karşıma çıktınız? Sert bir kaya gibi karşıma dikildiniz? Neden bu kadar geç rastladım size?” dedi. O sırada saat gece on ikiyi vurdu. Saatin sesini duyan Snelman, “Artık geç oldu sanırım” dedi. Avusturyalı, “Gerçekten de saat geç oldu ama geç olan bu akşamki saat değil. Geç olan zaman asıl benim hayatımdaki zamandır... Keşke ben gençken Snelman’la tanışmış olsaydım. O zaman ben bambaşka bir insan olurdu. Snelman’la görüştükten sonra benimle beraber yetişen nesil de bambaşka bir nesil olurdu. Fakat iş işten çoktan geçti. Vakit geç oldu; artık uyumaya gidelim. Saygıdeğer Snelman, sizinle aramızda tuhaf bir iletişim kopukluğu var. Bana lütfen elinizi verin.” Bu teklif karşısında Snelman elini uzatmış ve Avusturyalı bu eli öpmüş. Snel-

man elini çekip “Ne yapıyorsunuz?” diye sorduğunda Avusturyalı “Siz en iyisi beni kendi halime bırakın. Ben, sizin elinizi değil, her dürüst insan kalbindeki Snelman’ın elini, kendi içimde gömülü olan ruhumu öpüyorum,” demiş.

Snelman, “Ben sözlerinizden hiçbir şey anlamıyorum,” dediğinde Avusturyalı, “Anlamanıza da gerek yok. Siz benim taşıdığım Slav ruhumun özelliklerini zor anlarsınız,” diye cevap vermişti.

Ertesi gün Finlandiya’ya dönen Snelman iki-üç hafta kadar sonra beş satırlık imzasız bir mektup aldı. Mektupta şunlar yazıyordu:

“Siz benim ruhumu altüst ettiniz. Benim artık bu hayata tahammülüm kalmadı. Bugüne kadar yaşadığım şekilde yaşamaktan artık öğreniyorum. Sanki kaza sonucu olmuş gibi hayatımı sonlandırıyorum.”

Snelman el yazısını tanıyamamış ve mektuptan bir şey anlayamamıştı. Son bir ayda çıkan Viyana gazetelerini gözden geçirdiğinde şu haberi görmüştü: “Çok acı bir kaza, çok büyük bir kayıp; ünlü Slav yazar, korkusuz düşünce adamı, dikkatsizlik sonucu ağır bir şekilde kendini yaralamış ve üç saat sonra sükûnet içinde ruhunu teslim etmiştir.”

Snelman bu haberi okuduktan sonra araştırma yapmış ve kaza sonucu ölen kişinin Berlin'deki ziyafette elini öpüp “Siz en iyisi beni kendi halime bırakın. Ben, sizin elinizi değil, her dürüst insan kalbindeki Snelman'ın elini, kendi içimde gömülü olan ruhumu öpüyorum,” diyen Slav yazar olduğunu öğrenmişti.

Snelman bu anısını dostlarıyla paylaştığında onlar kendisine bu yazarın “Çek mi, Leh mi, Bulgar mı, Sırp mı, Hırvat mı, hangi milletten? İsmi nedir?” diye ısrarla sordular. Snelman da “Boşuna merak ediyorsunuz. Hangi milletten olduğunun ne önemi var? Adamcağız büyük bir hata işlemiş ve cezasını da yine kendisi vermiş. Kendi varlığına kendi eliyle son vermiş. Adını tekrar anmamıza ne gerek var?”

Burada önemli olan başka bir şey var. Şunu düşünelim: Üstün yeteneklere sahip bir insan, çok zeki, zengin ve nadir rastlanan bir bilgi hazinesi, parlak bir edebi yetenek ve sonuç? Zevk ve sefaya düşkün, kumarbaz, müsrif, şehvet düşkün, kalemini satmış ve halkına ihanet etmiş ahlaksız biri. Hâlbuki gerekli terbiyeyi alsaydı, gençken hayatını boşa geçirmektense halkın zekâsını ve kalbini aydınlatmanın çok daha zevk verici bir

duygu olduğunu anlayıp bir uygarlık havarisi olabilirdi.

Üniversiteyi bitirmiş; bilim adamı ve edebiyatçı olmuş, başkentte yetişmiş. Böyle biri adam olmazsa; hiç okulu, kütüphanesi olmayan ve hayatın daha güzel, daha mutluluk dolu, daha düzenli olması için neler yapılması gerektiğine dair hiçbir söz edilmeyen bir yerde yetişen sıradan insanlardan ne beklenebilir ki? Milyonlarca insan bedenlen, ruhen, fikren ve ahlaken çürürken hiç kimse bu kokuşmuşluğu görmüyor. Sanki herkesin karakteri bozulmuş veya herkes bu yozlaşmışlığa alışmış gibi bunu çok olağan bir durum sanıyor. Peki ama böyle mi olmak zorunda? Milyonlarca insan doğuyor, sefalet içinde yaşıyor ve ölüyor. Peki ama böyle mi olmak zorunda? Aralarında azımsanamayacak sayıda zeki insanlar bulunmasına rağmen milyonlarca insan akılsız hayvanlardan farksız yaşıyor. Milyonlarca kardeşiniz kaba, zalim ve şehvet düşkünüdür. Peki ama böyle mi olmak zorunda? ‘Evet böyle olmalıdır’ diye yüzlerce kez tekrarlanan iğrenç sözlerden utanmıyor musunuz?”

Snelman’ın konuşmaları yüksek bir ilham kaynağı oluyor, o uyarı ve öğütleri en uyuşuk ve tem-

bel beyinleri uyandırarak, yüreklere ateş ve enerji saçıyordu. Doktorlar, köy papazları, ilkokul öğretmenleri, devlet memurları; ülkenin çeşitli bölgelerindeki toplumun farklı kesimlerinin hayatlarını araştırmaya başladılar. Gazetelerde, dergilerde ve çeşitli kitaplarda halkın nasıl yaşadığını konu edinen yazılar yayınlanmaya başlandı. Özellikle iki kitap çok daha fazla ilgi görmeye başladı. Bunlardan ‘Bir Köy Doktorunun Hatıraları’ adlı kitap okuyucuların dikkatini çekti. Bu kitap basın dünyasında bir fırtına kopardı. Kimileri bu kitabı çok beğendiklerini söyleyerek göklere çıkarıp “Halk için yüreği sızlayan ve okuma yazma bilen herkes mutlaka bu kitabı okumalıdır. Bu kitap körlerin gözlerini açar, ruhu henüz tamamen körelmemiş biri, bu kitapları okuyunca utancından yerin dibine geçer,” diyorlardı. Diğerleriyse bu kitaba çok kızıp yazara ateş püskürüyorlardı. Bunların eleştirisi şuydu: “Bu kitap Finlileri küçük düşürücü yalanlarla dolu. Bu anlatımlarda her şey çok fazla abartılarak karikatürize edilmiş.”

Bu kitap hakkında yapılan ilk eleştiri çok yerindedir. Ortalığı velleveye verenlerin büyük çoğunluğu millet kavramını yanlış anlayanlar ve ‘millet kaba saba da olsa her şeyi gizli kalmalıdır’ diyen-

lerdi. Onlar çöldeki deve kuşu gibi tehlikeyi görmemek için kafalarını kuma gömüyorlar ve başları dışarı çıkarılınca da öfkeleniyorlardı. Bu kitabı yazan doktor Finlilerin üst tabakasına var gücüyle haykırıyordu: “Uyanın! Yurttaşlarınızı kurtarmak için işbaşına geçin. Halkımızın %75’i korkunç koşullar altında hayatlarını sürdürüyor. Köylülerimiz ve işçilerimiz ölümlerle pençeleşiyor, ruhsal ve fiziksel olarak çöküyorlar.”

Kavrayışı kuvvetli bir yazar olan doktor, kitabına uydurma şeyler yazmamış veya insanları öfkelenmemek adına olayları tek taraflı olarak ele almamıştır. O, sadece yaşadığı ilçedeki halkın hayatını adım adım takip ederek gördüklerini içine hiçbir şey katmadan yazmıştır. İnsanı dehşete düşüren gerçekleri okuyanlar, “Bir buçuk milyon kardeşimizin böyle bir hayat yaşamasına nasıl tahammül ettik? Bunun sorumlusu ve suç ortağı biziz,” diyorlardı. Kitabı okuyunca dehşete düşen diğerleriyse, “Bu insanlar böyle yaşamaya dayanabiliyorlar? Bunlar azizler mi, yoksa iki ayaklı birer hayvan mı? Yaşadıkları bu hayat, Dante’nin ‘Cehennem’inde anlattığı hayattan çok daha kötü. Orada insanlar, günahlarından dolayı azap çekiyorlardı. Peki ülkemizde yaşayan bu insanların gü-

nahı ne? Sonuçta Dante'nin 'Cehennem'i dahice yazılmış bir romanken; buradaysa kahredici bir kader, acı bir realite ve insanı utandıran bir iğrençlik var.”

KENDİNİ HALKIN SAĞLIĞININ KORUNMASINA ADAYAN DOKTOR

‘**B**ir Köy Doktorunun Hatıraları’ adlı kitabın yazarı, göreve başladığı ilk günden beri günlük tutuyor ve tıp fakültesini nasıl bitirdiğini, tayin edildiği bölgeye hangi amaçlarla gittiğini kaydetmişti. Kader ona pek yardımcı olmamış, çocukluğunu ve gençliğini yokluklar içinde geçirmişti. Babası küçük bir kasabada çalışan yoksul bir ayakkabıcıydı. Herkesin talihli olmadığını bilmesine rağmen, doktorluk yaptığı sırada gör-

düğü şeylerden dehşete düşmüş; kâbus gördüğünü zannetmişti. İlk izlenimleri, ona insanların mağaralarda yaşadıkları dönemi hatırlatmış ve 'Acaba ben ülkenin en kötü yerine mi düştüm?' diye düşünmeye başlamıştı. Civar köy ve ilçeleri dolaşmaya başladığında oralarda da benzer durumlarla karşılaşmış; hatta bazı yerlerdeki durumun kendi çalıştığı yere göre daha vahim ve felaket olduğunu görmüştü.

İnsanlar kayalık zeminli yerlerde, üst üste yığılmış taşlarla yapılan evlerde yaşıyorlardı. Evlerin kapıları alçaktı ve pencereleri yoktu. Kapıların çerçeveleri ince ve aralıklı olduğundan içeri kar ve rüzgâr giriyor, yağmurlu havalarda damlar akıyordu. Pencerelerinde cam olan evler çok nadirdi. Pencere hizmeti gören küçük deliklere yağlı kâğıtlar yapıştırılmış veya bez parçaları çivilenmişti. Çok nadiren de ince deriyle kaplanıyorlardı. Tamamen açık olan pencere delikleri de vardı. Odaların bir köşesinde taş ve topraktan yapılmış ocak bulunuyordu ve ateş yakıldığında içeriye duman kaplıyor, içerideki insanların gözleri yaşarıp, üstleri başları is içinde kalıyor ve duman da ağır ağır tavandaki küçük bir delikten çıkıyordu. Köylüler hep aynı elbiseyle çalışıyor, yemek yiyor ve yatıyorlardı. İnsanlar yıllarca

banyo yapamıyorlardı. Çamaşır yıkama âdetleri de yoktu. Üstleri başları bit, pire ve diğer böceklerle doluydu. Köylüler trahom* hastalığından çok çekiyorlardı ve uygunsuz koşullar yüzünden üşütüp verem oluyorlardı.

Su kuyuları, tuvaletlerin hemen yanındaydı. Sular mikroplu olduğundan tifo, çocuklar arasında da ishal, difteri, kızıl ve çiçek hastalıkları yaygındı. Sayısı binlerle ifade edilen çocuklar daha küçük yaşta ölüyorlardı. Halk, perişanlık içerisindeydi ve yetersiz besleniyordu. Bütün bu olumsuzluklara ilave olarak Finliler ayyaşlık derecesinde içki de içiyorlardı. Halk arasında sağır, dilsiz, kör, topal, kambur, kötürüm ve zekâ geriliği olanların sayısı azımsanmayacak kadardı. Kitabı yazan doktor bir köyü şöyle anlatıyor. “Bir köye girdiğinizde şok olursunuz. Bu manzaraya şahit olanlar kendisinden, çevresinden, toplumdandan, uygarlık denilen şeyden utanç duyarlar. Burarlardan uzak ve zengin yerlerde, tiyatrolar, konserler, yazarlar, sanatçılar, parlamento, çarşılar,

* Trahom, konjonktivayı, korneayı ve göz kapaklarını saran, genellikle süregelen bir çeşit göz hastalığıdır; gözde kesecikler ve bir kornea yastıkçığının oluşmasına ve tipik nedbesel lezyonlara sebep olur. Bu hastalığa neden olan mikrop Chlamidya trochomatiştir. Trahomun bulaşmasında karasinekler önemli rol oynar. Hastanın yüzüne konan sinekler klamidya taşıyarak hastalığı yayarak hastalığı oluşturlar. (e. n.)

bilimler akademisi, üniversiteler, hastaneler var. Burada yaşayan insanlarsa cehennem gibi bir hayat yaşıyorlar.

Herhangi bir köy evine girin: Üç çocuk kuru toprak üstünde kızıl hastalığından yatıyor. Annele-riyse doğurmaya çalıştığı çocuğunun ağrılarıyla acı çekiyor. Sarhoş babaysa bir kenarda oturuyor. Ona, 'Evinde bu kadar felaket yaşanırken sarhoş olmaya utanmıyor musun?' diye sormaya kalksanız alacağı- nız cevap 'Sen de burada yaşa da gör. Yalnız sarhoş olmakla kalmaz, bir de içkiye boğulursun. Bizim hayatımız ayıkken çekilmez!' olacaktır.

Başka bir kulübede, başka bir sefalet manzarası: Anne veremin son devresinde; kan tükürüyor ve başını yastıktan kaldıramıyor. Baba tifoya yakalan- mış ve yüksek ateşin tesiriyle sayıklıyor. İkisi de yere serilmiş paçavraya benzer şilteler üzerinde ya- tıyorlar. Karyola filan yok. İkisinin arasında, biri bir yaşında, diğeri iki yaşında iki çocuk yatıyor. İkisinin de kemikleri sayılıyor. Komşulardan hiç- biri hastalarla ilgilenmek istemiyor. Artık bu du- rumu kanıksamışlar. Evde herkes kendi acılarıyla baş başa. Bir bölgede çiçek, tifo salgını çıktığında devlet oraya iki-üç doktor gönderiyor. Halk ise bu duruma kızarak 'Bu iğneleri niçin yapıyorsunuz?

Çocukları tedavi etmeyin; bırakın ölsünler. Böylece aç insan sayısı azalmış olur. Siz bizleri, yetişkinleri tedavi edin,' diyorlar.

Tedavi ve yardım görmek için hemen her evden hasta geliyor. Kiminde frengi yaraları veya uyuz, kimisinin gözleri cerahatlenmiş, kimisi de kansere yakalanmış. İnsan o an ümitsizliğe kapılıp karamsarlık içinde kalıyor ve yorgunluktan doğan bir duyarsızlık oluşuyor. Doğum yapan kadının yanındaki sarhoş kocanın dediği gibi insanın ya sarhoş olacağı ya da boğulup öleceği geliyor.”

Bu gözlemleri yapmış olan doktor, şehirlerde oturan insanlara, devlet adamlarına, politikacılara, bilim, sanat ve basın mensuplarına şöyle sesleniyor: “Beyler! Ne zamana kadar bu saklambaç oyununa devam edeceksiniz? Sürekli vatanseverlikten, halk sevgisinden uygarlığa hizmet etmekten bahsediyorsunuz ama halk için, vatan için, uygarlık için ne yapıyorsunuz? Bazıları yasa dışı işler yaparak milyonlar kazanıyor ve yurdumuzu namussuzca soyuyor, bazıları da dairelerde, matbaalarda, okullarda, üniversitelerde memurluk yapıyorlar. Diğer taraftaysa milyonlarca insan çürüyor, yozlaşıyor, alkolik oluyor, hayvanlaşıyor. Milletın temelleri

çöküyor. Henüz vakit varken ülkeyi ve halkı kurtarın; halkın arasına girerek onları iyileştirip eğitin ve terbiye edin. Nasıl ev yapacaklarını, evi nasıl düzenleyeceklerini öğretin. Halka sağlıklı, temiz, havalı, güneş gören rutubetsiz ve sıcak meskenler verin. Onlara nasıl insanca yaşanabileceğini öğretin; insanca yaşayabilmeleri için onlara imkânlar sağlayarak yardım edin.”

Doktor kitabının sonuna doğru şunları yazmıştı: “Devlet büyük bir ailedir. Onun fertleri sizin kardeşlerinizdir. Yoksulların kusurları kısmen de üst tabakanın ihmali ve ilgisizliğinden ileri gelmektedir.”

Edebiyat çevrelerinde doktorun yazdığı kitapla ilgili birçok tartışma yaşandı ama sosyal çevrelerde kitap gereken ilgiyi uyandırarak gayesine ulaştı. Finlandiya’daki tüm sağlık kuruluşlarında bu kitap satır satır okunarak incelendi. Ülkenin tüm idari merkezlerindeki belediye ve devlet memurları toplantılar yaparak bu kitabın ortaya koyduğu meseleleri araştırmaya ve yapılan hataların, olumsuzlukların, sorunların giderilmesi için tedbirler almaya başladılar. Bu konuyla ilgili her yerde konferanslar düzenlenip yeni belgeler toplandı. Önceleri bahsedilmesinden bile ürkülen ve

dikkate alınmayan halkın içinde yaşadığı bu feci durumu herkes görüp anladı. İnsanlar parti çekişmelerini, kişisel çıkarları, entrikaları bir kenara bırakıp halkın sağlığının nasıl korunacağı sorunuyla uğraşmaya başladı. Ülkede veremli hasta sayısı ve bu hastalıktan ölenlerin sayısı, bir yıl içinde tifoya, trahoma yakalananların, bakımsızlık ve gıdasızlıktan ölen çocukların, diş ağrısı çekenlerin ve sakatlananların sayısı belirlendi. Ayrıca alkollü içkilere harcanan paralar hesaplandı ve içki yüzünden meydana gelen kavgalar, yaralamalar, cinayetler, yangınlar ve hırsızlıklar tespit edildi. Çıkan sonuç herkesi dehşete düşürdü. Çünkü bu rakamlar, âdeta bir balyoz gibi insanların kafasına inerek herkeste bu kötü gidişatın düzeltilmesi isteği uyandırmıştı. Hükümet, yerel idareler ve belediyeler, doktorlardan oluşan bir tıp ordusu kurdular. Diş hekimleri, çocuk ve kadın hastalıkları uzmanları bütün ülkeyi dolaşarak gittikleri yerlerde hem hastalıkları tedavi ettiler hem de halka gözlerini, kulaklarını, dişlerini nasıl koruyacaklarını, anne sağlığını ve çocuk bakımını öğrettiler. Bir çocuğun yetişmesinin maliyetini hesaplıyorlar ve bakımsızlık yüzünden kaç tane çocuğun öldüğünü halka anlatıyorlardı. Köylüler yavaş yavaş insan hayatının ekonomik değerini anlamaya baş-

ladılar. Doktorlar köylülere, “Paralarınız çalınmasın veya yanmasın diye iyice saklıyorsunuz. Çocuklarınız, eşiniz ve kendiniz paradan çok daha kıymetlisiniz. Sizler canlı parasınız. Bu sermayeyi iyi koruyun, israf etmeyin ve çoğaltın,” diyorlardı.

Birçok köyde örnek olarak iki büyük penceresi olan birer ev yaptırılıp içine soba kuruldu. Köylerde, köylülere çok ucuz fiyatla ev inşa eden işçi grupları oluşturuldu. Hükümet birçok yerde depolar kurarak inşaat için gerekli malzemeleri buralarda depoladı. Bu depolardan köylüler ve köy kooperatifleri gayet uygun şartlarla tahta, kereste, kilit, menteşe, cam, hazır çerçeve ve kapı gibi şeyler, mobilya ve döşeme satın alabiliyorlardı.

20 yıl içinde ülkedeki köylerin şekli değişti. Evler ahır şeklinden çıkıp insanların uygarca yaşadıkları birer mekân halini aldılar.

Köylüler onları sıcak tutan daha iyi elbiseler giymeye başladılar. Ülkenin her yanında konfeksiyon ve ayakkabı atölyeleri kuruldu. Kaliteli malzeme kullanılarak üretilen giysi, iç çamaşırı ve ayakkabılar, oldukça ucuz fiyatlarla halka satılmaya başlandı. Yeni elbiseler giyenler âdeta bayram havası yaşadılar. Yamalı ve paçavra elbiseler ortadan kalktı, güzel giyinen insanlar ortaya çıktı. Yazın çıplak

dolaşan insanlar ortadan kalktı. Soğuktan kaynaklanan hastalıklarının önü alındı, verem kurbanlarının sayısı yarı yarıya azaldı. Birçok hastalık ortadan kalktı. Çocuk ölümleri azalırken trahomun kökü kazındı; hatta birçok yerde halk böyle bir hastalığın varlığını bile unuttu. Daha sağlıklı bir hayat içerisinde doğumlar arttı ve sağlıklı bebekler dünyaya geldi. Çocuklar sağlıklı ve neşeli büyümeye başladılar. Ülkede üretime katılanlar çoğaldı. Halk daha fazla kazandığı için daha iyi beslenmeye başladı. Ve sonunda bu sağlık seferberliğinin başlamasını sağlayan doktor hayatını kaybetti. ‘Kendini Halkın Sağlığının Korunmasına Adayan Doktor’un ölümü ülkede büyük bir üzüntü yarattı. Ülkenin her yerinden yüzlerce köyün temsilcisi cenaze törenine katıldı. Köylüler, temsilcilerini en gülbüz, en sağlam yapılı ve sağlıklı gençler arasından seçmişlerdi. Bu gençler doktorun tabutunu omuzlarında taşıdılar. Bu gülbüz gençlerin düzenli bir sıra halinde şehrin sokaklarından geçtiklerini görenler, onları yürüyen bir çam ormanına benzetmişlerdi. Gerçekten de gençlerin her biri, birer gemi direği gibiydiler.

Mezarlığa gelindiğinde köylü delikanlılardan biri tabutun yanına gelip şu konuşmayı yaptı:

“Bizler ülkenin farklı köylerinden senin mezarının başına geliyoruz. Fakat cenaze törenlerinde taşınması gelenek olan çelenk ve çiçekleri getiriyoruz. Finlandiya’da senin kurduğun has bahçenin çiçeklerine birer örnek olmak üzere, köylülerimiz bizi seçip buraya gönderdi. Halkımızın büyük bahçıvanı, ebedi istirahatgâhında huzur içinde yat. Biz senin yaptığın bu hayırlı çalışmalarını kutsuyoruz. Sen bir halk doktoruydun. Yüz binlerce köylüyü iyileştirdin. Bu halkın damarlarına taze ve temiz bir kan akıttın. Bizim adaleterimizi ip gibi büktün. Vatanımıza kahramanlar kazandırdın. Bize sağlıklı çalışmanın keyfini tattırdın.

Senin heykelini dikmek istiyorlar. Sen buna gerçekten de layıksın. Ama senin en güzel heykelin bizleriz. Bizler yeni bir toplumun ürünüyüz. Kendimiz de bu yeni hayatın üreticisiyiz. İster erkek olsun ister kadın; hepimiz Fin aydınlarının, ülke için nasıl çalışmaları gerektiğini gösteren birer canlı heykeliz. Varlığının üstünden geçen zaman ne kadar çok olursa olsun, sağlığına kavuşturduğun bu halkın kalbinde senin hatıran da daha sıcak ve daha parlak olacaktır. Sen ne Cesar’dın ne de Napolyon... Tek karış toprak işgal etmedin; hiç kan akıtmadın.

Ama ÷lkemize binlerce yeni, sağlam, kuvvetli ve alışkan eller kazandırdın. Milletın sağlığı için mücadele eden büyük kahramanın şanı sonsuza dek yücelsin.”

Notlar

A series of 25 horizontal dotted lines for writing notes.